

”HYI, OLENKO MINÄ SULOINEN!”

Tyttökirjat tarjoavat samastumiskohteita lukijoille, esimerkkeinä *Eevan luokka*,
Priska ja *Rakas Laura*

Veera Marttinen
Sivuaineen tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Kirjallisuus
Syksy 2012

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Veera Martinen	
Työn nimi – Title ”Hyi, olenko minä suloinen!” – Tyttökirjat tarjoavat samastumiskohteita lukijoille, esimerkkeinä <i>Eevan luokka</i> , <i>Priska</i> ja <i>Rakas Laura</i>	
Oppiaine – Subject Kirjallisuus	Työn laji – Level Sivuaineen tutkielma
Aika – Month and year Syksy 2012	Sivumäärä – Number of pages 104
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkielma käsittelee kolmelta kotimaiselta kirjailijalta valitun teoksen kautta tyttökirjojen sisältöä. Tarkoituksena on tarkastella, miten tyttökirjoissa kuvataan päähenkilöä ja hänen tärkeimpiä ihmissuhteitaan ja millä tavoin kirjailijat käsittelevät eri aiheita, esimerkkeinä politiikka, raha, uskonto, ulkoinen kauneus ja taiteen harrastaminen. Mary Marckin eli Kersti Bergrothin <i>Eevan luokka</i> edustaa 1910-lukua, Merja Otavan <i>Priska</i> 1950-lukua ja Tuija Lehtisen <i>Rakas Laura</i> 1990-lukua. Tyttökirjojen kehitystä omaksi lajityypikseen kartoitetaan kirjallisuudentutkijoiden artikkelien pohjalta. <i>Eeva-</i> ja <i>Laura</i>-kirjojen sekä <i>Priskan</i> sisältöä verrataan myös muihin sekä kotimaisiin että ulkomaisiin tyttökirjoihin.</p> <p>Teoreettista pohjaa antaa Hans Robert Jaussin esittelemä reseptioesteettinen näkökulma. Jaussin keskeinen käsite on odotushorisontti (Erwartungshorizont), jolla hän tarkoittaa lukijan aiempien lukukokemustensa, yleistietojensa ja henkilökohtaisen elämäkokemuksensa pohjalta teokseen kohdistuvia odotuksia ja arvostelua. Käytännön sovellutuksena Jaussin näkemyksistä tutkielmassa käsitellään lukijoiden mielipiteitä Marckin, Otavan ja Lehtisen teoksista ja tyttökirjoista yleisemminkin, valtaosin internetistä löytyneen aineiston perusteella.</p> <p>Mary Marckin <i>Eeva</i>-kirjoja pidetään Anni Swanin kirjojen ohella ensimmäisinä kotimaisina tyttökirjoina. Esikuvat olivat ulkomaisia, pääasiassa angloamerikkalaisia. Merja Otavan <i>Priska</i> edustaa uutta kehitysvaihetta lajityypin sisällä, kun taas Tuija Lehtisen <i>Laura</i>-sarja tyytyy noudattelemaan lajityypin vakiintuneita kaavoja, mutta tuo myös uudenlaista ainesta tyttökirjoihin sivuhenkilöiden kautta. Keskeistä sisältöä teoksissa ovat päähenkilön perhesuhteet, ystävyys ja vapaa-ajalla sattuvat tapahtumat. Päähenkilöt ovat kunnollisia, vanhemmissa teoksissa sivuhenkilötkin, mutta Rakkaassa Laurassa esiintyy myös ongelmanuoria. <i>Laura</i>-kirjoissa esiintyvä epäsosiaalinen tyttö Terri on jakanut lukijoiden mielipiteitä. Kirjablogeissa ja muilla foorumeilla lukijat arvioivat teosten uskottavuutta ja vaikuttavuutta. He tiedostavat tuottelaiden kirjailijoiden teoksissa toistuvat kaavat, mutta toisaalta tyttökirjalle asetetaan tiettyjä odotuksia. Tyttökirjan sankarittaren halutaan olevan kunnollinen, muttei epäuskottavassa määrin erinomainen joka asiassa.</p>	
Asiasanat – Keywords Bergroth, Lehtinen, Marck, Otava, reseptioestetiikka, tyttökirja	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
2 TYTTÖKIRJOISTA SANOTTUA KIRJALLISUUDENTUTKIMUKSESSA	6
3 KIRJAILIJOISTA TAUSTAKSI	
3.1 Mary Marck	14
3.2 Merja Otava	17
3.3 Tuija Lehtinen	18
4 TYTTÖJEN IHMISSUHTEIDEN KUVAUS	
4.1 Perheessä	22
4.2 Parhaat ystävykset	28
4.3 Luokassa	31
4.4 Kilpakumppanukset	
4.4.1 Keskenään kilpailevat tytöt	40
4.4.2 Poikien kanssa kilpailevat tytöt	44
4.4.3 Keskenään kilpailevat pojat	46
4.5 Suhde vastakkaiseen sukupuoleen	47
5 TYTTÖKIRJOISSA KÄSITELTYJÄ AIHEPIIREJÄ	
5.1 Taiteelliset tytöt	
5.1.1 Tytöt taiteen tekijöinä	53
5.1.2 Tytöt taiteen vastaanottajina	57
5.2 Suhde ulkoiseen kauneuteen	59
5.3 Uskonto...	64
5.4 Poliitikka	66
5.5 Ihailun kohteet	72
5.6 Raha	75
6 EEVA-SARJA, PRISKA JA LAURA-SARJA OSANA TYTTÖKIRJAGENREÄ	78
7 LUKIJOIDEN KOMMENTTEJA	87
8 YHTEENVETO	95
Lähteet	99

1 JOHDANTO

”Flickboken är en realistisk text i så måtto att den skildrar och speglar sin tids villkor och möjligheter för flickor och unga kvinnor”, kirjoittaa Boel Westin artikkelissaan *Flickboken som genre* (Westin 1994, 13). Tämä näkökulma on lähtökohta tähän tutkielmaan. Tarkasteltavaksi on valittu kolme tyttökirjaa eri vuosikymmeniltä. Tutkielmassa käydään läpi eri aiheiden käsittelyä näissä kolmen eri kirjoittajan luoman tyttökirjan sisällössä. Tarkasteltavia teoksia ovat Tuija Lehtisen *Rakas Laura* (1998), Mary Marckin *Eevan luokka* (1917) ja Merja Otavan *Priska* (1959). Nämä teokset valikoituivat materiaaliksi siksi, että *Priskaa* ja *Eeva*-kirjoja on pidetty tärkeinä tiennäyttäjinä suomalaisessa tyttökirjallisuudessa, Lehtinen taas edustaa modernia edelleen luovaa nuortenkirjailijaa. Otanta ulottuu siis 1910-luvulta vuosituhaten vaihteeseen. Tämä antaa ajallista perspektiiviä katsoa, mikä tyttökirjojen sisällössä on pysyvää, lajityyppiin kuuluvaa ainesta ja mitä muutoksia vuosikymmenet ovat tuoneet.

Lastenkirjallisuudentutkimuksessa satuja on tulkittu psykoanalyysin avulla (Bruno Bettelheim), mutta lasten- ja nuortenromaaneihin, joissa ei välttämättä ole sen kummoisempaa symboliikkaa, metodi ei sovi. Reseptioesteettinen näkökulma soveltuu lasten- ja nuortenromaanien sisällön tarkasteluun paremmin ja jonkin verran vaikutusta työssä onkin Hans Robert Jaussin artikkelilla *Kirjallisuushistoria kirjallisuustieteen haasteena (Literatursgeschichte als Provokation, 1970)* suom. Maria-Liisa Nevala, 1983), jossa Jauss korostaa lukijan asemaa tekstin vastaanottajana. Jaussin keskeisiin käsitteisiin kuuluu myös odotushorisontti (Erwartungshorizont), eli Hosiaisloman määritelmän mukaan ”kriteerit, joiden perusteella lukijat arvioivat, tulkitsevat ja arvottavat tekstejä tietyssä ajankohtana” (Hosiaisloma 2003, 650). Tähän vaikuttavat tekstin edustama lajityyppi ja sille muotoutuneet normit ja lukijan aiemmat lukukokemukset saman lajityypin tai muistakin teksteistä, myös lukijan yleissivistys. Esimerkiksi tyttökirjaa lukevan 10–13-vuotiaan tytön odotushorisontti teosta kohtaan on joiltakin osin, muun muassa teoksen asiatietojen oikeellisuuden arviointiin, luultavasti aivan erilainen kuin aikuislukijan. Joiltakin osin odotushorisontti voi olla nuorella ja aikuislukijalla hyvin samanlainen, esimerkiksi jos kertomuksessa on romanttisia ulottuvuuksia, odotetaan, keistä tulee pari tai miten aivan ilmeinen pari saatetaan lopulta yhteen.

Jaussin näkemykset ovat kuitenkin vain taustalla työssä. Osa hänen väitteistään on niin kärjistettyjä tai muuten eivät täysin sovellu aiheeseen, että ne on pitänyt jättää huomiotta. Jaussin kuten myös hänen kritisoimiensa tutkimussuuntausten oletettuna tutkimuskohteena on yleensä aikuisille suunnattu kaunokirjallinen teos, ja lasten- ja nuortenkirjallisuuteen liittyviä erityispiirteitä

on siksi pitänyt tarkastella omassa luvussaan, jossa luon silmäyksen tyttökirjoja koskevaan kirjallisuudentutkimukseen (luku 2).

”Lasten- ja nuortenkirjallisuutta voidaan pitää lähestulkoon ainoana suoraan kohderyhmänsä mukaan määriteltynä kirjallisuutena” toteaa Päivi Heikkilä-Halttunen. Heikkilä-Halttunen määrittelee lastenkirjoiksi alle 9-vuotiaille suunnatun kirjallisuuden ja tätä vanhemmille tarkoitettu kirjallisuus on varhaisnuorten tai nuortenkirjallisuutta. (Heikkilä-Halttunen 2000, 40.) Heikkilä-Halttusen jaottelun perusteella tässä tarkasteltavat teokset ovat varhaisnuorten ja nuorten kirjallisuutta.

Aluksi tutkielmassa on osuus, jossa on asiantuntija-artikkeleista poimittuja yleisiä huomioita tyttökirjoista ja tämän kirjallisuudenlajin historiasta, tyttökirjojen kehityksestä. Myös muissa luvuissa on tyttökirjallisuuteen perehtyneiden tutkijoiden näkemyksiä, jos on löytynyt soveliaista materiaalia kyseisestä aiheesta. Materiaalia, jossa laajasti ja seikkaperäisesti käsiteltäisiin juuri näitä teoksia, ei ole löytynyt. On ollut tyytyminen erilaisiin lasten- ja nuortenkirjojen tai tyttökirjojen kehitystä lajityyppinä kuvaaviin artikkeleihin, joissa on mainintoja näistä teoksista tai näiden kirjailijoiden tuotannosta, tai suppeisiin esittelyihin kirjailijan tuotannon pääpiirteistä.

Seuraavaksi on katsaus kirjailijoihin ja heidän tuotantoonsa yleisluontoisesti. Sitten käsitellään valittujen teosten sisältöä niiden päähenkilöiden kautta. Ihmissuhteet ovat tyttökirjoissa tärkeä teema. Siksi työssä on omat luvut tyttöjen perheestä, koululuokasta, ystäväistä, mahdollisista kilpailijoista sekä suhteesta vastakkaiseen sukupuoleen.

Tyttökirjojen sisältö ei kuitenkaan ole pelkkää ihmissuhteiden vatvomista. Päähenkilöllä ja hänen ystävilään on harrastuksia ja he pohtivat myös muita asioita. Tässä käsiteltäviksi aiheiksi olen valinnut taiteen harrastamisen, joka on hyvin perinteinen harrastus tyttökirjan päähenkilöllä aina 1860-luvun tyttökirjoista lähtien, uskonnon, politiikan, rahan ja ihailun kohteet, joita kutakin käsittelen omassa alaluvussaan. Myös ulkonäköön liittyvät asiat ovat siinä määrin esillä tyttökirjojen sisällössä, että tästäkin aiheesta on oma alaluku.

Vertailun vuoksi ja laajemman näkökulman saavuttamiseksi on luvussa viisi (6) esimerkkejä myös muista tyttökirjoista kuin varsinaisista tutkielman kohteista. Tämä on tarpeen, sillä kuten reseptioesteettisen tutkimussuuntauksen uranuurtaja Hans Robert Jauss toteaa:

Kirjallinen taideteos ei ilmaannu absoluuttisena uutuutena informatiiviseen tyhjiöön silloinkaan, kun se ilmestyy ensimmäisen kerran, vaan se herkistää yleisönsä aivan tiettyä vastaanottotapaa varten tekstistrategian, selvien ja kätkeytyjen signaalien, tuttujen tunnusmerkkien tai implisiittisten vihjausten avulla. Se herättää muistumia aikaisemmin luetusta, saattaa lukijan tiettyyn emotionaaliseen tilaan ja synnyttää lukemisen alusta alkaen ”keskustaan” ja ”loppuun” kohdistuvia odotuksia, jotka lukemisen

jatkuessa voidaan tiettyjen tekstilajien pelisääntöjen vaatimusten mukaan pitää sellaisina tai muuntaa, suunnata uudelleen tai ratkaista ironisesti.

(Jauss 1983, 202)

Melko runsaasti on viittauksia Hellevi Salmisen (oik. Matihalti) tuotantoon, mutta tähän on syynä yksinkertaisesti se, että Salmisen kirjoja olen lukenut runsaasti, koska hän on perhetuttuni. Salmisen teoksissa sivutaan aihepiirejä, joiden käsittelyä tarkastelen myös *Eevan luokassa*, *Priskassa* ja *Rakkaassa Laurassa*. Viittaukset muiden kirjailijoiden tuotantoon auttavat asemoimaan Eevan, Priskan ja Lauran tyttökirjallisuuden kentälle.

On tavanomaista, että tyttökirjojen lukijat vertaavat eri kirjojen henkilöitä ja asioiden ja tapahtumien kuvauksia toisiinsa lukukokemustensa perusteella. ”Kirjailija kirjoittaa yleisölleen, ei ainoastaan itselleen”, huomauttaa Jukka Laajarinne (Laajarinne 2009, 161). Jo aiemmin Jauss oli kritisoinut strukturalismia ja formalismia, koska teoksia ei kirjoiteta myöskään kirjallisuuden tutkijoille: ”Molemmat metodit laiminlyövät lukijaa hänen aidossa roolissaan, joka on yhtä välttämätön niin esteettiselle kuin historiallisellekin ymmärtämiselle – vastaanottajana, jolle kirjallinen taideteos on ensisijaisesti osoitettu” (Jauss 1983, 197–198).

Tässä näkökulma ei ole lukijatutkimus, mutta on perusteltua tuoda lukijoidenkin näkökulmaa esiin jossain määrin, sillä tyttökirjat ovat kirjallisuutta, joka kirjoitetaan soveltuvaksi tietynlaisille lukijoille. Teosten yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia toisiinsa nähden verrataan. Siksi olen hyödyntänyt joissakin kohdissa tyttökirjojen lukijoiden kommentteja, joita on noussut esiin Suvi Aholan ja Satu Koskimiehen toimittamassa teoksessa *Uuden Kuun ja Vihervaaran tytöt* (2005).

Nykyajan ilmiö ovat Internetissä pidettävät blogit, eli verkkopäiväkirjat. Suosittu harrastus on kirjablogien pitäminen. Luvussa kuusi (6) käytän materiaalina myös tyttökirjaharrastuksestaan kirjoittavien henkilöiden blogeja. Kommentoijien ikää tai muita taustatietoja en ole ryhtynyt selvittämään. Lukijakommenttien kautta on ollut mahdollista havainnollistaa aidoin esimerkein, mitkä asiat lukijoita ovat näissä teoksissa tai näiden kirjailijoiden tuotannossa kiinnostaneet ja mihin seikkoihin he ovat kiinnittäneet huomiota.

Tyttökirjat on suunnattu tavallisille koulutytöille, joskin lukijakunnassa on myös aikuisia tyttökirjaharrastajia ja myös eräänlaisia ammattilukijoita, esimerkiksi äidinkielenopettajia. Lukijoiden pitämät kirjablogit ovat omaehtoiseen lukuharrastukseen pohjautuvia kirjoituksia, joissa bloggaajat saavat käsitellä oman mielensä mukaan niitä ajatuksia, joita kirjat heissä herättivät. Bloggaajat muistuttavat siis jossain määrin tyttökirjojen päähenkilöjä, jotka tavallisesti ovat tyttöjä, jotka lukevat paljon ja saavat kirjoista elämyksiä, ja kirjoittavat itsekin.

Otanta on tässä suppea, sillä olen pitäytynyt sellaisissa kirjoittajissa, jotka ovat kirjoituksissaan käsitelleet Lehtisen, Marckin tai Otavan teoksia, mieluiten juuri näitä, tämän pro gradu -työn aiheena olevia *Eevan luokkaa*, *Priskaa* tai *Rakasta Lauraa*. Kirjablogit olisivat ilmiönä aihe, joka ansaitsisi olla laajemman pelkästään niihin keskittyvän tutkimuksen kohteena, mutta ne eivät ole pääasia, joten niihin en paneudu sen syvällisemmin.

Priska kertoo neljätoistavuotiaasta työstä, ja tästä syystä myös muilta kirjailijoilta on pyritty löytämään teokset, joiden päähenkilö olisi Priskan kanssa saman ikäinen. Merja Otavan tuotanto on suppein tässä tarkasteltavista kirjailijoista, joten muilta oli helpompaa löytää Priskan ikäisistä tytöistä kertovia kirjoja kuin etsiä Merja Otavan tuotannosta teosta, jonka päähenkilö olisi samanikäinen kuin joku Mary Marckin tai Tuija Lehtisen sankaritar. Marckin tuotannossa myös *Nanna* kertoo neljätoistavuotiaasta työstä ja Otavan tuotannossa *Fifti-fifti* (1971), mutta näiden teosten saatavuus on paljon heikompi kuin suosittujen *Priskan* ja *Eeva*-kirjojen, joista on otettu enemmän painoksia.

Priska on tässä tarkasteltavista teoksista ainoa romaani, joka on täysin itsenäinen eikä minkään sarjan osa. Tuija Lehtisen teos on osa kymmenosaista Laura Koivistosta kertovaa tyttökirjasarjaa. *Rakas Laura* on *Laura*-sarjan toinen osa, jossa Laura on yläasteella kahdeksannella luokalla. Mary Marckin *Eevan luokka* puolestaan on neliosaisen sarjan aloittava romaani. Kukin romaani on myös itsenäinen teos. Sarjan edetessä *Eevan* luokkatovereista saadaan tietää asioita, jotka eivät ensimmäisessä osassa käy vielä ilmi. Joissakin kohdissa viitataan myös *Eeva*- ja *Laura*-sarjojen muihin osiin, jos niissä on käsiteltävään aiheeseen liittyvää aineistoa, joka antaa lisävalaistusta nimihenkilöiden elämään ja asenteisiin.

Priska kertoo ajallisesti lyhimmästä jaksosta. Kirjan tapahtumat ovat kesän lopusta seuraavan kesän alkuun. *Eevan luokassa* Eeva on neljätoistavuotias ja seuraavassa sarjan osassa *Vähän enemmän Eevasta* (1918) hän on viidentoista, joten ajallisesti *Eevan luokka* kattanee osapuilleen samanpituisen jakson Eevan elämästä kuin *Priska* omasta nimihenkilöstään.

Eeva- että *Laura*-sarja kokonaisuuksina kattavat pitemmän aikavälin. *Laura*-sarja päättyy siihen, kun Laura ylioppilaskirjoitusten jälkeen saa opiskelupaikan. *Eeva*-sarja päättyy, kun Eeva on nuori aikuinen, joka opiskelee yliopistossa. *Eeva*-sarjassa toisen ja kolmannen osan välillä tapahtuu ajallinen hyppäys, sillä kolmannessa osassa *Yhteiskoululaisia* (1921) Eeva luokkatovereineen on abiturientti ja kirjoittaa ylioppilaaksi. Sarjan viimeinen osa *Hyvästi Eeva!* (1923) kuvaa seuraavaa syksyä ja talvea. *Laura*-sarjassa sen sijaan ei ole merkittäviä ajallisia hyppäyksiä sarjan eri osien välillä.

”Suosittu lastenkirja myös houkuttelee samastumaan päähenkilöönsä”, toteaa Päivi Heikkilä-Halttunen (Heikkilä-Halttunen 2003, 169). Siksi onkin kiintoisaa tarkastella näiden teosten tarjoamia samastumisen kohteita. Tyttöjen ihmissuhteita käsittelen luvussa 3 ja harrastuksia ja kirjoissa ilmaistuja mielipiteitä eri aiheista luvussa 4. Lasten- ja nuortenkirjojen tietoisesti tai tiedostamattomasti tarjoamien samastumiskohteiden vuoksi sisältöä on syytä eritellä tarkan lähiluvun kautta.

Priskassa dramaattisimmat käännteet ovat perheen taloudenhoitajan Siirin sairastuminen vakavasti ja Priskan loukkaantuminen pyöräretkellä. *Priskassa* kuvataan lähinnä Priskan henkistä kehitystä ja lyhyesti Priskan luokkatoverien elämäntilanteita, jotka saattavat poiketa siitä, miltä ne ulospäin näyttävät.

Eeva-kirjoissa ei ole kuolemantapauksia, mutta Eevan paras ystävä Herta joutuu toisen tytön juonittelun kohteeksi. Juonen seurauksena eräs luokkatovereista kylmettyy ja sairastuu vakavasti.

Rakas Laura kuvailee enemmän Lauran jokapäiväistä elämänmenoa ilman isompaa dramatiikkaa, joskin muutamat hankalat ihmissuhteet tuovat tummempia sävyjä Lauran elämään. Varsin paljon käsitellään Lauran parhaan ystävän Jennan yksipuolista ihastusta luokkatoveriin Tauskiin.

Eeva-kirjoissa on eniten huumoria, *Priskassa* vähiten. *Laura*-kirjoihin Tuija Lehtinen on yrittänyt saada Lauran ja hänen ystäviensä hassuttelua, mutta hän ei onnistu yhtä hyvin kuin Mary Marck. Lopputulos on hivenen väkinäinen.

Asiantuntijatekstien aines on tutkielmassa pääosin lastenkirjallisuuden tutkimuksesta. Tuija Lehtisen *Laura*-kirjat ovat kuitenkin sen verran tuoreita, että niitä ei juurikaan ole alan teoksissa vielä käsitelty. Mary Marckin ja Merja Otavan tuotannosta on mainittu useissakin lähteissä, koska Marckin teoksia ja *Priskaa* pidetään niin keskeisinä tyttökirjalajityypin kehitykselle Suomessa. Joissakin tapauksissa olen tukeutunut myös nais- tai tyttötutkimuksen asiantuntijoiden artikkeleihin, jos aihe on soveltunut kirjoissa käsiteltävien teemojen tarkasteluun.

Alkujaan oli tarkoitus käsitellä myös Anni Swanin *Iris rukkaa*, mutta se oli ajallisesti niin lähellä *Eeva*-kirjoja, että *Iris rukka* jätettiin pois. Swaniin kylläkin viitataan joissakin kohdissa, koska hänen panoksensa suomalaisen lastenkirjallisuuden kenttään ja tyttökirjalajityypissä on niin urauurtava. Swanin teoksia on käsitelty myös paljon lastenkirjatutkimuksessa.

2 TYTTÖKIRJOISTA SANOTTUA KIRJALLISUUDENTUTKIMUKSESSA

Tyttökirja määritellään kirjallisuudeksi, joka määrittelee itsensä sukupuolensa kautta. Boel Westinin mukaan tyttökirjoissa tytöillä ja nuorilla naisilla on päärooli ja ne on myös suunnattu tytöille ja nuorille naisille. ”Den skildrar hemmet, livet och världen ur ett specifikt kvinnligt perspektiv” (Westin 1994, 10).

Pääsääntöisesti myös kirjoittajat ovat naisia. Tämä pätee myös Suomessa. 1920- ja 1930-lukujen tyttö- ja poikakirjoihin perehtynyt Hellevi Hakala toteaa tytöille ja pojille kehittyneen ulkomaisia esikuvia seuraavat nuortenkirjatyyppit. ”Naiset kirjoittivat yleensä tytöille, miehet pojille” (Hakala 2003, 74). Tyttökirjoja kirjoittaneena mieskirjailijana Hakala nostaa esiin Kaarlo Nuorvalan, joka kylläkin käytti nimimerkkiä K. Ruovalan. Myöhemminkään miehet eivät ole kovin innokkaasti kirjoittaneet tyttökirjoja. Poikkeuksina nousevat päällimmäisinä esiin Jorma Kurvinen, joka on kirjoittanut tyttökirjoja omalla nimellään ja nuorista työssäkäyvistä naisista kertovia romanttisia viihderomaaneja nimimerkillä Elsa Anttila. Kurvisen tapauksessa aluevaltaukselta Kaarina Kolu kirjoitti: Jorma Kurvinen yllätti yleisönsä kirjoittamalla romanttisen historiallisen romaanin *Isojärven kartanon tyttö*” (Kolu 2003, 15). Jukka Parkkinen on myös *Suvi Kinos* -kirjoillaan kokeillut taitojaan tyttökirjan tekijänä.

Saksalaissyntyisen, mutta Sveitsissä elämänsä loppupuolen viettäneen Kurt Heldin (oik. Kurt Kläber) *Zora punatukka* (*Die rote Zora und ihre Bande*) (1961) ei nimestään huolimatta ole tyttökirja, vaan päähenkilö on poika, Branko, joskin Zora on heti hänen jälkeensä keskeisin henkilö. Hollantilaisen Willem Capteynin *Sanne* (1985) sisältää tyttökirjamaista kuvausta Sannen elämästä ja yhdessäolosta ystävien kanssa. Kirjan varsinaisena aiheena on kuitenkin päähenkilön ajautuminen eläinsuojeluaktivistipoikaystävänsä mukana tekoihin, joiden oikeutus ja hyödyllisyys on lopulta varsin kyseenalainen, joten kirja kuuluu paremminkin ns. ongelmakirjoihin kuin puhtaaksiviljeltyyn tyttökirjatyylisiin.

Westinin mukaan tyttökirjat ovat kärsineet aliarvostuksesta ja Ruotsissa *Dagens Nyheter* -lehden 1900-luvun alussa vaikuttanut kriitikko Gurli Linder tavallisesti vertasi niitä poikakirjoihin. Tämä suhtautumistapa on ollut vallalla menneinä vuosikymmeninä myös Pohjoismaiden ulkopuolella. Mavis Reimer muistuttaakin, että tyttökirjoja tulee tarkastella nimenomaisesti tytöistä koostuvalle yleisölle suunnattuna kirjallisuutena eikä epäonnistuneina poikakirjojen jäljitteinä. ”If we are to see past the categorial exclusion of young girls as an audience either for art or for romance, then we must understand girls’ books as more than failed imitation of boys’ books” (Reimer 1999, 51).

Yrjö Hosiailuoman *Kirjallisuuden sanakirja* ei tunnusta ”tyttökirjaa” hakusanaksi ensinkään, ei tosin ”poikakirjaakaan”. Sen sijaan Hosiailuomankin teos tuntee ”nuorisokirjallisuuden” ja

määrittelee sen näin: ”Lapsille ja nuorille tarkoitettu kirjallisuus, jolle on tunnusomaista seikkailullisuuden ja jännittävyuden ohella oman ikäluokan ongelmien käsittely” (Hosiaislouma 2003, 643–644). Hosiaislouma luettelee 1800-luvulla Englannissa ja Yhdysvalloissa syntyneet nuortenromaanin ”edelleen vallitsevat päämuodot”, joita hänen mukaansa ovat historiallinen romaani, intiaaniromaani, meriromaani, erämaaromaani ja seikkailuromaani. Näiden ”nuortenromaanin päämuotojen” jälkeen Hosiaislouma mainitsee ”tytöille tarkoitettut romaanit”. (Hosiaislouma 2003, 644.) Hosiaislouman teos ei toki olekaan mikään lasten- ja nuortenkirjojen tutkimuksen syväluotaus, vaan tiiviissä muodossa kirjallisuuteen liittyvää sanastoa avaava hakuteos. Silti on vaikea välttyä saamasta arvottavaa vaikutelmaa.

Ismo Loivamaan mukaan ”suomalaisen nuorisokirjallisuustutkimuksen vahvin alue on historia”, mutta tämä ei ole pelkästään suomalainen ilmiö (Loivamaa 1996, 8–9).

Neil Postmanin mukaan ennen 1500-lukua ja kirjapainotaidon keksimistä ei lastenkasvatusta käsitteleviä kirjoja ollut lainkaan ja vain harvoja teoksia, jotka käsitelivät naisten äidinroolia. ”Kirjallisuudessa lapsen pääroolina olikin kuoleminen, yleensä hukkamalla, tukehtumalla tai heitteille jätettynä” (Postman 1982, 26). Riitta Kuivasmäki toteaa satoja vuosia sitten esiintyneen vain satunnaisesti lasten- ja nuortenkirjallisuudeksi katsottavia teoksia. Kuivasmäen näkemyksen mukaan pohja lasten- ja nuortenkirjallisuuden synnylle luotiin valistusajalla. ”Fiktiivisenä kirjallisuutena lasten- ja nuortenkirjallisuuden kukoistuksen voidaan katsoa alkaneen 1800-luvulla, nimenomaan sen loppupuolella” (Kuivasmäki 1990, 11).

Tyttökirjojen omana lajityyppinä katsotaan syntyneen 1800-luvun puolivälissä. Westinin näkemyksen mukaan kirjojen tarkoituksena oli jatkaa perinnettä, jossa tytön kuului kasvaa hyväksi vaimoksi ja äidiksi tulevaisuudessa hämmöttävää avioliittoa varten. ”Flickboken har också en del av sina ideologiska rötter i äldre tids könssegregerade uppfostringslitteratur” (Westin 1994, 11).

Aivan näin yksitotinen roolimalli tyttökirjoihin ei ole sellaisenaan kelvannut 1900-luvun alussakaan. Vaikka Mary Marckin *Eeva*-kirjojen nimihenkilö onkin sievä ja oikeudenmukainen, perin juurin kunnollinen nuori tyttö, häntä nolottaa, kun luokkaretkellä sormus ehdolla -leikissä luokkatoveri Inga paljastaa, että hänen piti antaa sormus eteenpäin läsnäolijoista suloisimmalle ja siksi hän antoi sen Eevalle. ” – Hyi, olenko minä suloinen! huusi Eeva” (Marck 1917, 95). Eevan vastaus voidaan tulkita puhtaasti vitsikkääksi, mutta yhtä hyvin myös haluksi irtautua ahtaasta, yksipuolisesta roolista, jonka joku toinen on määritellyt.

Enemmän kuin kasvatukselliseen ja opettavaiseen kirjallisuuteen, Westin kuitenkin katsoo tyttökirjojen pohjautuvan 1800-luvun alkupuolella englanninkielisessä maailmassa läpilyöneiden

naiskirjailijoiden tuotantoon, ennen muuta Jane Austenin, Brontën sisarusten ja Elizabeth Gaskellin. Ruotsissa vaikutteita antaneeksi kirjailijaksi Westin lukee myös Fredrika Bremerin.

Riitta Kuivasmäen mukaan ensimmäisenä tyttöromaanina on pidetty 1850 ilmestynyttä teosta *The Wide, Wide World*, jonka kirjoitti Susan Warner nimellä Wetherell (Kuivasmäki 1990 55–56). Wetherellin teos on jäänyt sittemmin unohduksiin ja siksi monet määrittelevät tyttökirjojen synnyn hieman myöhemmäksi ja laskevat sen aluksi muiden kirjailijoiden teokset, jotka ovat myös jääneet elämään.

Eeva Rantakari katsoo tyttökirjan syntyneen amerikkalaisten Louisa May Alcottin, Susan Coolidgen ja sveitsiläisen Johanna Spyrin teosten myötä. Suomalaisista tyttökirjojen tekijöistä Rantakari näkee Anni Swanin ottaneen vaikutteita nimenomaan anglosaksisilta klassikoilta. (Rantakari 1972, 147–148.) Samaa mieltä on Swanin tuotantoa tutkinut Sirpa Kivilaakso. Hän nimeää Swanin esikuviksi Alcottin *Pikku naisia*, L. M. Montgomeryn *Anna*-sarjan ja rinnastaa Swanin sankarittaren Iriksen Frances Hodgson Burnettin *Pikku prinsessan* Sara Creween ja Coolidgen Katyyn. (Kivilaakso 2003, 63–64.)

Kuivasmäen mukaan yleinen ilmiö on, että käännöskirjallisuutta tarvitaan virittämään omakielisen kirjallisuuden syntyä sellaisissa maissa, joissa sitä ei juurikaan vielä ole (Kuivasmäki 1990, 86). Tämä pätee tietysti myös tyttökirjoihin. Kuivasmäen mukaan Johanna Spyrin *Heidis Lehr- und Wanderjahre* (1880) saatiin suomeksi jo 1885 (Kuivasmäki 1990, 91). Alcottin *An Old-Fashioned Girl* (1870) suomennettiin 1889 ensi kerran nimellä *Nuorta wäkeä* ja seuraavana vuonna toisena suomennoksena toiselta kustantamolta nimellä *Tytöistä parahin* (Kuivasmäki 1990, 96). Myöhemmät suomennokset ovat mukailleet jälkimmäistä nimeä (*Tytöistä parhain*).

Ismo Loivamaa määrittelee suomalaisen nuortenromaanin ensimmäisiin yritelmiin Toini Topeliuksen 1889 ilmestyneen teoksen *I utvecklingstid*, joka suomennettiin seuraavana vuonna nimellä *Kehitysaikana*. ”Tietoisesti nuorille suunnatun kirjallisuuden käynnisti Immi Hellén, joka 1896 julkaisi pienen romaanin *Aune*” (Loivamaa 1996, 14). Ensimmäiseksi suomalaiseksi koulukuvaukseksi Loivamaa nimeää Tekla Roschierin teoksen *Auringon noustessa* vuodelta 1898. Näitä teoksia ei kuitenkaan vielä pidetä suomalaisen tyttökirjan alkuna. Ei edes Hilja Haahden vuonna 1900 ilmestynyttä koululaisromaania *Helvi*.

Kersti Bergroth on suomentanut Coolidgen *Katy*-sarjasta osan *Katy koulussa* (*What Katy Did at School*) ja tästä hänen otaksutaan saaneen idean kirjoittaa suomalainen tyttökirja (Laukka 2000, 95). Ensimmäisen tyttökirjansa *Nannan* hän sai julkaistua nimimerkillä Mary Marck ruotsinkielisenä vuonna 1915. Suomenkielisen version hän teki *Nannasta* 1920-luvulla *Eeva*-sarjan jälkeen. Loivamaa viittaa kuitenkin myös Hilja Haahteen ulkomaisten kirjailijoiden ohella Bergrothin esikuvana.

Kersti Bergroth (nimimerkki Mary Marck) synnytti varsinaisen koululaisromaanien konvention kotimaisten ja ulkomaisten vaikutteiden pohjalta. anglosaksisen tyttökirjallisuuden vaikutteet kuuluvat tuotannon läpi; hän suomensi Susan Coolidgen *Katy koulussa*-romaanin 1914. Kovin kauas hän ei kuitenkaan etäänny Hilja Haahdenkaan kaupunkikuvauksesta tai henkilötyypittelystä. (Loivamaa 1996, 16.)

Kuivasmäen mukaan tyttökirjoihin tuli realismia ja päähenkilöistä itsenäisempiä, mutta teokset kuvasivat silti idylliä. ”Tytöistä oli kasvatettava tulevaisuuden koteihin kestäviä, ahkeria ja lempeitä kodin hengettäriä” (Kuivasmäki 1990, 56). Westin katsoo vanhemmissa tyttökirjoissa tyttökirjojen kapinallistenkin päähenkilöiden kesyyntyvän lopulta.

Alla de upproriska flickor som i flickboken på ett eller annat sätt gör uppror mot kvinnorollen, de yrhättor, sprakfålar och vildkatter som slutligen domesticeras av den presumtive äkta mannen ska ses mot den bakgrunden. Redan Shakespeare skrev ju om hur man tuktade en argbigga. Problematiken kring hem och familj, äktenskap och kärlek, konfronteras, liksom I de kvinnliga författarnas romancer, successivt också med olika slag av yrkesambitioner och kamp för självständighet och egenvärde. I Brontës *Jane Eyre* finner vi en av flickbokens urgestalter, den föräldralösa flickan som kämpar sig fram som lärarinna och guvernant. Hon har en av sina många senare flickbokssystrar i L.M. Montgomerys *Anne of Green Gables* (1908) som också utbildar sig till lärarinna. I likhet med Jane som tar det slutliga initiativet till den ektenskapliga föreningen med Rochester, fattar Anne efter lång tid (och många böcker) beslutet att hon ska gifta sig med sin Gilbert Blythe. (Westin 1994, 11–12)

1920-luvulla lapsille ja nuorille suunnatun kaunokirjallisuuden tarjonta lisääntyi Suomessa. Hellevi Hakala liittää tämän yleiseen elintason nousuun ja lukutaidon yleistymiseen kaikissa sosiaaliluokissa. (Hakala 2003, 74.) ”Kirjallisuuden lajina nuortenromaani lähenei viihderomaania, johon kuuluvat helppotajuisuus, idealisoitu sankaripari ja onnellinen loppu” (Hakala 2003, 74). Nämä ainekset ovat olleet toki kovassa käytössä myöhempinä vuosikymmeninäkin. Ruotsalainen Ester Ringnér-Lundgren, joka julkaisi nimellä Merri Vik *Lotta*-sarjaa vuosina 1958–1991, valitsi kirjailijan nimikkoseuran verkkosivujen mukaan tietoisesti myönteisen asenteen kirjoitustyössään: ”Ester Ringnér-Lundgren ville skriva positivt. Hon skrev med mycket glädje och optimism, även om vemodet kunde lura strax under ytan.”

Loivamaan mukaan 1940-luvulla nuortenkirjallisuuden kehitys pysähtyi. Ilmeisesti hän tarkoittaa ensisijaisesti kotimaista nuortenkirjaa, joskin sota vaikutti kulttuurielämään muuallakin maailmassa. ”Sotavuosina isänmaallinen paatos korvasi psykologisen yksilökuvauksen ja kriittisen koulukuvauksen” (Loivamaa 1996, 19.) Käsittämätöntä kyllä, Loivamaa ohittaa sotavuosina

julkaistuja kirjoja arvostellessaan sen tosiseikan, että tuolloin vallitsi sotasensuuri, joka ulottui niin uutisvälityksestä eri taidemuotoihin kuin yksityishenkilöiden kirjeenvaihtoonkin. ”Kriittinen koulukuvaus” ei välttämättä olisi ollut sitä, mitä viranomaiset sen paremmin kuin ajan lukeva yleisökään olisi kaivannut.

Myöhempien vuosikymmenten lähes rajoituksettomassa ilmaisunvapaudessa työskenteleviltä kirjallisuudentutkijoilta näyttäisi välillä unohtuvan, millaisissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa 1899–1919 ja vuosina 1939–1945 suomalaiset kirjailijat ja kustantamot työskentelivät.

Keisarivallan loppuaikaa ei Suomessa aivan suotta ole nimitetty sortokaudeksi, maailmansodat vaikuttivat paitsi meillä myös muualla sotiin osallistuneissa maissa julkaisutoimintaan. Sota-aikaa kotirintamalla kriittisinkin sävyin kuvaava L. M. Montgomeryn klassikko *Kotikunnaan Rilla* (*Rilla of Ingleside*) julkaistiin 1920 eli vasta ensimmäisen maailmansodan päättyttyä.

1900-luvun moderneissa tyttökirjoissa avioituminen ei olekaan enää tyttöjen elämän ainoa päämäärä. Kirjojen sankarittaret opiskelevat mitä erilaisimpiin ammatteihin. ”Det är hög tid att avskriva uppfattningen att flickboken som genre är oföränderlig och statisk” (Westin 1994, 12). Tyttöjen toimintamahdollisuuksien monipuolistuminen näkyy selvästi myös Eevan, Priskan ja Lauran elämästä kertovissa kirjoissa.

Suomessa Ismo Loivamaa näkee tyttökirjan alkaneen muuttua toisen maailmansodan jälkeen. ”1950-luvulla tyttökirjallisuus alkoi yleisemminkin loitontua hempeilevästä, tekoreippaasta traditiostaan ja usein Merja Otava rinnastetaan esim. Aila Nissisen modernien kokeilujen yhteyteen” (Loivamaa 2000, 113).

Samoin Kerttu Manninen katsoo Anni Swanin muistoksi järjestetyn nuortenromaanikilpailun voittaneen *Priskan* osuneen juuri 1900-luvun kulttuuriseen muutokseen. ”Eriytyneen nuortenkulttuurin oireita oli toki jo ilmassa, mutta Merja Otavan voittajaromaani Priska tiivistä ne” (Manninen 2003, 177).

Päivi Heikkilä-Halttusen mukaan tällöin, sotien jälkeen, lasten- ja nuortenkirjallisuuden arvomaailmaan alettiin kiinnittää huomiota. ”Sitä ennen kasvattava ja opettava sekä erityisesti sodan aikana myös avoimen propagandistinen funktio sisällytettiin lasten- ja nuortenkirjoihin ensisijaisena tavoitteena” (Heikkilä-Halttunen 2000, 34).

Nuortenkirjojen kehitys ei suinkaan pysähtynyt 1950-luvulle. Loivamaan mukaan sekä Suomessa että Ruotsissa kehityslinjat olivat monilta osin samankaltaisia. Molemmissa maissa nuortenkirjoihin tuli vallalle yhteiskunnallinen ja poliittinen realismi. Ongelmarealismi oli ihanteena aina 1980-luvulle saakka, jolloin uudet kirjailijat toivat uudenlaista otetta ja kerrontaa. (Loivamaa 1996, 96.) ”Nuorten kirjan ajantasaisuus on parantunut. Nykyisin aiheet otetaan usein suoraan ympäröivästä todellisuudesta ongelmiseen” kiittelee Loivamaa (Loivamaa 1996, 59). Kasvattavuudesta ei ole silti

luovuttu kokonaan. ”Nuortenkirjallisuuden adaptaatiossa voisi siis olla kyse yhteiskuntaan kasvattamisesta. Realistinen taso houkuttelee lukemaan ja luo todellisuusilluusion, ideologinen taso opettaa normaalin ja hyväksyttävän rajat ja ohjaa näiden kunnioittamiseen” (Loivamaa 1996, 61).

Muualla maailmassa tavanomaisia orpoja tyttökirjansankarittaria ei Suomessa ole niin innokkaasti suosittu eikä tässä tarkasteltavista kirjojen sankarittarista yksikään ole orpo, ei edes puoliorpo. Lauralla on jopa kaksi isää, äidin uusi puoliso ja muualle muuttanut biologinen isä. Orpous ei ole ollut mikään ”välttämättömyys” ulkomaisissakaan tämän lajityypin perusteoksissa. Louisa M. Alcottin *Pikku naisia*, *Little Women* (1868–1869), jota asiantuntijat pitävät yhtenä keskeisistä esikuvista meidän varhaisille tyttökirjoillemme, kertoo ehjästä perheestä. Marchin perheen tyttöillä on sekä äiti että isä, joskin isä on sodassa ja siksi poissaoleva, mutta hän palaa sodasta perheensä luo. Suomalaisista tyttökirjaklassikoista Anni Swanin *Iris rukka* (1916) kertoo puoliorvosta tytöstä, joka joutuu enonsa perheeseen, mutta Iriksenkin isä palaa lopulta hakemaan Iriksen luokseen.

Westinin havaintojen mukaisesti Eeva ja Laura noudattavat tyttökirjojen perinteistä kaavaa: he näyttäisivät löytävän sen oikean elämäkumppanin. Eeva kiintyy pikku hiljaa koulutoveriinsa Ossiin ja Laura vakiintuu koulutoverinsa ja tanssiparinsa Nikon seurustelukumppaniksi. *Priskassa* tätä kaavaa ei noudatetakaan. Priskan ystävä Nukke osoittautuukin Priskan ihastuksen Kain kiinnostuksen kohteeksi. Priskalle ei romaanissa ilmaannu ketään poikaystävänsä tapaista eikä edes uutta yksipuolisen ihastuksen kohdetta, kun Kai on korjattu pois markkinoilta. Loivamaan mielestä Otavan, samoin kuin Liisa Vuoriston tuotanto kuitenkin käsittelee ”tyttöjen ihastumisia ja ailahtelevaa suhdetta seksuaalisuuteen” (Loivamaa 1996, 63).

Hellevi Hakala on havainnut tyttö- ja poikakirjoissa olleen selvän eron tapahtumapaikoissa. ”Poikakirjat ovat ulkoilmakirjallisuutta. Kun tyttökirjan tapahtumapaikkana usein on sankarittaren kammio, koululuokka tai kodin olohuone, pojat toimivat takapihoilla, kaduilla ja metsissä” (Hakala 2003, 81). Tässä asiassa ei ole juurikaan tapahtunut muutoksia, vaikka Hakalan analyysi koskeekin lähinnä 1920- ja 1930-lukua. Hevoskirjat ovat tyttökirjallisuuden muoto, jossa ollaan paljon ja mielellään ulkoilmassa. Muuten tyttökirjojen päähenkilöt eivät ole erikoisen ulkoilmahenkisiä.

Tytöt voivat toki osallistua retkelle, kuten Eeva ja Priska tekevät, mutta molempien tapauksessa retkestä on kurjat seuraukset. Priska loukkaantuu, Eevan ystävä Hertta joutuu juonittelun kohteeksi ja luokkatoveri Rolle sairastuu vakavasti jäätyään joukosta ja yövyttyään retkikohteena olleessa saarella. Laurakaan ei juuri vietä aikaa luonnon helmassa, vaikka toisinaan onkin Jennan kanssa ulkona. Kaupungilla ulkoillessa saattaa törmätä Hönön jengiin, ja Lauraa huolestuttavat veljensä Saken tekemiset, koska hän epäilee Saken ulkoilujen liittyvän kaupungille ilmestyneisiin graffiteihin.

Mavis Reimer toteaa, että lapset lukevat kirjoja hieman eri näkökulmasta kuin aikuiset. Kirjojen sisällöllä on väliä, sillä lapsilukijat voivat pitää viihteellisiäkin kirjoja jonkinlaisena oppimateriaalina. ”It is, in fact, axiomatic for many critics of children’s literature that whereas they as adults read fiction for pleasure, children read, or should read, fiction to learn” (Reimer 1999, 41).

Myös Neil Postman näkee tarpeellisena sen, että lasten nähtäväksi saatettava aineisto olisi heille sopivaa heidän psykologisen kehityksensä vuoksi (Postman 1982, 101). ”Jos annamme lapsille isot määrät aikuisten aineistoa, lapsuus ei voi jatkua” (Postman 1982, 96). Postman tosin on eniten huolissaan television vaikutuksesta lasten ja nuorten psyykkiseen kehitykseen, koska toisin kuin kirjallisuuden kanssa, televisiota katsovan lapsen ei tarvitse olla edes lukutaitoinen, kun hän voi seurata kotona televisiovastaanottimesta esimerkiksi väkivaltaa, muuta rikollisuutta tai seksiä sisältäviä ohjelmia (Postman 99–103).

Sukupuolisuuden esittämisen nuortenkirjallisuudessa Ismo Loivamaa katsoo toimivan perinteisten mallien pohjalta. ”Nuortenkirjallisuuden seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden kuvaukset sitoutuvat perinteisesti länsimaisen perinteen mukaiseksi diskurssiksi, joka tulee osaksi valtarakenteiden luomaa normistoa” (Loivamaa 1996, 5). Avoimen sukupuolisuuden kuvauksen syyksi kirjallisuudessa Loivamaa esittää kaupallisuutta, mutta toisaalta katsoo, että ”seksuaalisuuden, rakkauden ja adaptaation yhdistelmä on luettavissa myös laajemmin kulttuuriamme ja sen ihmiskäsitystä vasten” (Loivamaa 1996, 60). Tuija Lehtinen on Loivamaan mukaan tuonut suomalaiseseen nuortenkirjallisuuteen seksuaalisesti aktiiviset ja seksuaalisuuteensa avoimesti suhtautuvat tytöt. Lehtisen tuotannosta Loivamaa mainitsee erikseen sen piirteen, että kirjailija kuvaa tyttöjä ja poikia yhtäläisesti, hän ”ei edellytä tytöiltä toisenlaista moraalialta kuin pojilta” (Loivamaa 1996, 67).

Etenkin Reimerin ja Postmanin näkemyksistä ilmenevien syiden vuoksi tutkielmassa on aiheellista tarkastella kirjojen sisältöä ja sen välittämää arvomaailmaa.

Ritva Toivola on tiedostanut kahtalaiset vaatimukset, joita lasten- ja nuortenkirjoihin kohdistuu.

On sanottu, että onnistuneessa lastenkirjassa pitäisi olla oma tasonsa sekä aikuista että lapsilukijaa varten. On kuitenkin aika vaikea tietää, millainen kirja toimii kummallakin tasolla. Kriitikot arvostavat yleensä lastenkirjaa, josta he löytävät aikuisen kannalta jotakin merkittävää, lapsen silmin he eivät tietysti pysty näkemään. Siihen ei pysty myöskään aikuinen kirjailija, ei ainakaan tietoisesti harkiten. Kirjoittaessaan on vain luotettava, että mieli kykenee heijastelemaan omaa kauan sitten koettua lapsuutta kyllin elävästi. Aika vasta näyttää, tuntevatko lapset kirjan omakseen. (Toivola 1990, 160–161.)

Samaa kysymystä on käsitellyt Kaarina Kolu. Hän toteaa, ettei lasten- ja nuortenkirjojen taso suinkaan ole vuodesta toiseen vakio. ”Siihen, nouseeko teos esille ilmestymisvuotenaan, vaikuttaa teoksen ominaislaadun lisäksi kirjavuoden tarjonta” (Kolu 2003, 8).

Päivi Heikkilä-Halttunen on myös pohtinut lastenkirjan kohdalle osuvaa suosiota ja sen vakiintumista. ”Lastenkirjan suosioon vaikuttavat paitsi kirjallinen eliitti ja lapsilukijat myös kirjoja ostavat vanhemmat. Näiden kolmen maut käyvät harvoin yksiin, mutta summana kertyy kuitenkin aina muutamia sukupolvesta toiseen säilyviä lasten- ja nuortenkirjaklassikoita - - -” (Heikkilä-Halttunen 2003, 169).

Kaisu Rättyän analyysissä sarjakirjoista hän erottelee käsitteet jatkokirja tai -sarja, sarjakirja ja kustantajasarja. Jatkosarjoille on ominaista, että romaanisarjan mittaan päähenkilö kehittyy. Sarjakirjat sen sijaan ovat kaavamaisia ja niissä samat aiheet toistuvat ja tilanteisiin sovelletaan samoja ratkaisumalleja kirjasta toiseen. Kustantajasarjat ovat työkalu kirjan markkinoinnissa. Sarja sisältää eri tekijöiden samantyyliisiä, samalle kohderyhmälle suunnattuja teoksia. Sarjaksi ne tunnistaa erityisesti yhtenevästä ulkoasusta. (Rättyä 2003, 265). *Eeva-* ja *Laura-*kirjat kuuluisivat tässä luokituksessa jatkosarjoihin, joskin Rättyä mainitsee *Eeva-*sarjan esimerkkinä sarjakirjoista. ”Ystävyyspiirit ja salaseurat toimivat, henkisen keskustelun ja kasvamisen paikkoina. Päiväkirjat, kirjeet ja kertomukset, joita tytöt ahkerasti kirjoittavat, valaisevat päähenkilön identiteetin muotoutumista” (Rättyä 2003, 267). Ilmeisesti identiteetti ei muovaudu riittävästi, että Rättyä olisi hyväksynyt *Eeva-*sarjan täyttävän jatkosarjan kriteerit. Loivamaa on samaa mieltä tyttökirjoissa yleisen päähenkilön kirjoitusharrastuksen merkityksestä. ”Nuortenkirjallisuudessa kirjoittaminen liittyy usein nuoren tytön kehitysvaiheisiin” (Loivamaa 1996, 87).

Loivamaan mukaan sarjakirjallisuuden syntyyn Suomessa vaikutti Kaarlo Nuorvalan työ. ”Tuottelias Nuorvala perusti keveän sarjakirjallisuuden ihanteet” (Loivamaa 1996, 19).

Sarjakirjallisuutta ja viihteellisiä tyttökirjoja ei ole menneinä vuosikymmeninä erityisemmin tutkimuksessa noteerattu, mutta ajat ovat muuttumassa. ”Aiemmin väheksytyt lasten- ja nuortenkirjallisuuden alalajit – esimerkiksi massatuotettu nuorten sarjakirjallisuus, viihteellinen tyttökirjallisuus tai perhe-elämään ja arkipäivään keskittyvät lastenkertomukset – ovat herättäneet tutkijoissa uudenlaista kiinnostusta” (Heikkilä-Halttunen 2000, 33).

3 KIRJAILIJOISTA TAUSTAKSI

3.1 Mary Marck

Mary Marck oli yksi kirjailija Kersti Bergrothin salanimistä. Bergroth (1886–1975) oli tuottelias kirjailija, joka lasten- ja nuortenkirjojen lisäksi kirjoitti näytelmiä, mm. *Anu ja Mikko* (1932) sekä romaaneja aikuisille. Jälkimmäisistä *Nuoren lotan päiväkirja* (1940) oli aikoinaan erittäin suosittu, joskin Marita Rajalin katsoo senkin edustavan ”tyttöjen seikkailuja ja sotaromantiikkaa” (Rajalin 2003, 160). Kersti Bergrothin ensimmäinen julkaistu teos oli ruotsinkielinen novellikokoelma *Augusti*, joka ilmestyi 1911. Vuonna 1971 hän julkaisi myös saksankielisen runoteoksen *Neue Romantik*. Bergrothille myönnettiin Pro Finlandia -mitali 1950.

Mary Marckin nimellä Bergroth kirjoitti tyttökirjoja, joista muutamat muodostavat romaaniparin tai minisarjan. Eevasta, jota tässä lähemmin tarkastellaan, kertoo neliosainen sarja. Muita Marckin nimellä julkaistuja teoksia olivat mm. *Minnan syyslukukausi*, *Luokan ikävin tyttö*, *Luokan merkkihenkilöitä* ja *Nanna*.

Kersti Bergroth oli kaksikielinen ja hän julkaisi *Eeva*-sarjan sekä suomeksi että ruotsiksi. Tässä työssä on ollut käytössä vain suomenkielinen versio.

Anni Swan-Manninen oli Bergrothin pikkuserkku ja Bergrothin ainoa suomenkielinen sukulainen Helsingissä. Kimmokkeen suomen kielellä kirjoittamiseen Bergroth saikin juuri Mannisten kotona vieraillessaan. Päivällisvieraana niin ikään ollut Eino Kalima ehdotti Bergrothille suomeksi kirjoittamista. (Bergroth 1973, 33–34)

Bergrothin Mary Marckin nimellä kirjoittamia anglosaksisten esikuvien mukaisia tytöille suunnattuja koululaisromaneja pidetään kyseisen lajityypin alkuna Suomessa (Hakala 2003, 77). *Suomalaisia kirjailijoita* taas toteaa, että ”tyttöromaneissa hän oli moraliteeteista vapaa ja enteili modernimpaa nuorisokirjallisuutta” (Suomalaisia kirjailijoita 2004, 24).

Kersti Bergroth kuului itse ns. parempaan väkeen ja myös hänen tyttökirjojensa sankarittaret ovat hienoista, yleensä helsinkiläisistä perheistä. Tämä on Hakalan mukaan tyypillinen piirre maailmansotien välisenä aikana ilmestyneissä tyttökirjoissa. *Eeva*-sarja kylläkin on alkanut jo ensimmäisen maailmansodan aikana ja ennen kansalaissotaa. Täten *Eevan luokka* (1917), *Vähän enemmän Eevasta* (1918) ja myös Swanin *Iris rukka* (1916) olisivat näyttäneet suuntaa myöhemmille kotimaisille saman lajityypin teoksille.

Bergrothin isoisä oli Keuruun kirkkoherra ja perheen tuttavapiiriin kuului paljon oman aikansa vaikutusvaltaisia kulttuuripersoonia. Bergroth kuuluikin 1910-luvulla ruotsinkielisissä, taustaltaan yläluokkaisissa kirjailijapiireissä vaikuttaneeseen Dagdrivare-ryhmään, joskaan ei ryhmän

näkyvimpien persoonien joukkoon. Kai Laitinen mainitsee keskeisiksi Dagdrivare-polven edustajiksi Runar Schildtin, Gustav Almin, Erik Grotenfeltin ja Torsten Helsingiuksen (Laitinen 1991, 302).

Bergrothin muistelmateokset *Alkusoitto* (1971) ja varsinkin *Löytöretki* (1973) ovat joiltakin osin melkoista nimien pudottelua. Ehkä hän on korkeassa iässä muistelmansa julkaistessaan halunnut ihailemansa Runebergin vänrikki Stoolin tavoin muistuttaa: Jotakin ehkä tiedänkin/Olinhan siellä minäkin.

Tulen muuten ihmetellen ajatelleeksi, miten selvänäköisesti – ja anteeksiantavasti – Jean Sibelius monta vuotta myöhemmin luonnehti minua. Hän sanoi pitävänsä siitä, että olin aina pari senttiä maan pinnan yläpuolella.

(Bergroth 1973, 25)

Kersti Bergroth syntyi Viipurissa ja vietti lapsena aikaa Keuruulla Lehtiniemen pappilassa isovanhempiensa luona. Bergrothien perheellä oli kesänviettopaikka Antreassa.

Isäni oli ostanut Antreasta pienen maatilan, jonka nimeksi hän pani Seippo. Tämä nimi on otettu isäni kotoseudulta Keuruulta, en enää tiedä miltä paikalta.

Seippo sijaitsi kylässä, jonka outo ja runollinen nimi oli Kuukauppi.

Olin ehkä 4-vuotias, kun isäni osti Seipon. Senjälkeen vietin siellä kaikki lapsuuteni ja nuoruuteni kesät.

(Bergroth 1971, 115)

Eeva-sarjan toisessa osassa *Vähän enemmän Eevasta* Eeva kirjoittaa kirjoituksen ”Seipon kartanosta” ja tarjoaa sitä sanomalehteen (Marck 1918, 75). Keuruulla on edelleen Seiponmäki ja Seiponniemi, jotka sijaitsevat Keuruun nykyisestä keskustasta katsottuna eri puolella kuin Lehtiniemi. Kuukaupin kylän väkeä Bergroth on käyttänyt esikuvina näytelmänsä *Anu ja Mikko* henkilöille (Bergroth 1971, 121–126).

Eeva-sarjan päähenkilö on kahden Bergrothin lähipiiriin kuuluvan henkilön kaima. Bergrothin vanhin sisar oli nimeltään Eva ja Kuukaupin kesävieraisiin kuului ystävätär Eva ”Eija” Gyldén. Eva Gyldén oli hyvin taiteellinen (Bergroth 1971, 126–128).

Bergrothilla oli kolme sisarta – Eva, Verna ja Inkeri – ja yksi veli, Harry (Bergroth 1971, 111). Veli Harry lienee saanut kaiman Harri Nevasta *Eeva*-sarjassa. Sisar Verna oli ensimmäisiä Suomessa hammaslääkäriksi opiskelleita naisia. Vernan hammaslääkärihaaveelle naurettiin

(Bergroth 1971, 192 – 193). Tämä lienee osaltaan vaikuttanut Mary Marckin tyttökirjoissa tyttöjen mietteisiin siitä, mille aloille naiset voivat hakeutua.

Sen sijaan *Eeva*-kirjojen lukija ei voi aavistaa, että 1917 kuoli Bergrothin ensimmäinen aviomies, lehtori Samuel Hagelin. Pariskunta oli ollut tuolloin naimisissa vasta viisi vuotta. *Eevan luokassa* luokkatoveri Rolf Eerola tosin sairastuu vakavasti, mutta toipuu lopulta. Toisaalta *Eeva*-sarjan kahden viimeisen osan välissä, vuonna 1922 Bergroth on mennyt uusiin naimisiin. On vaikeata sanoa, onko henkilökohtainen onni vaikuttanut siihen, että Eeva alkaa viimeisessä osassa seurustella Ossi Angerin kanssa, vai onko Bergroth katsonut, että tyttökirjasarjan luonteeseen kuuluu, että sankaritar päätyy yhteen jonkun soveliaan nuoren miehen kanssa.

Nimeen Anger Bergroth oli mieltynyt siinä määrin, että julkaisi salanimellä Arja Anger kaksi romaania. Muita Bergrothin käyttämiä nimimerkkejä olivat Verna Kangas, Mirjam Heino, Asser, Tet, Vilma Reino, K. L. Oire, Betty Cross ja Eli Oire. Marckin teoksessa *Minnan syyslukukausi* (Marck 1926) esiintyy yksi henkilö, jolla on myös nimenä Eli. Aluksi Minna ihailee Eliä, mutta myöhemmin mieli muuttuu, kun Minnan pikkusisko Maija sanoo, mitä ajattelee: ”Minusta Eli Merilä on pölkkyä” (Marck 1926, 71). Pölkkyä-Eli *Minnan syyslukukaudessa* ei siis ollut este käyttää parikymmentä vuotta myöhemmin nimimerkkiä Eli Oire kirjoissa *Luutnantin sydän* (1948) ja *Salainen päiväkirja* (1946).

Eräät muut tuotteliaat kirjailijat, kuten norjalais-ruotsalainen kioskiviihteen kuningatar Margit Sandemo ja yhdysvaltalainen *Sweet Valley High* -nuortenkirjasarjaa ideoinut Francine Pascal (kirjoja on kirjoittanut Pascalin ideoiden pohjalta joukko kirjoittajia, suomennetuissa teoksissa kollektiivinimimerkillä Kate William) sitä vastoin tuotannossaan ovat usein käyttäneet tietynlaisia nimiä epämiellyttävillä henkilöillä. Sandemolla Helena- ja Helen-tyyppistä nimeä kantavat naiset ja Peder-nimiset miehet ovat useimmiten ilkeitä, Pascalin kirjoissa taas Susanne-Suzanne-Susan-tyyliset nimet kuuluvat ilkeille tytöille. Tässä suhteessa Bergroth poikkeaa kahdesta myöhemmästä kollegastaan. Hän antaa henkilöillensä nimiä ennakkoluulottomammin eikä kirjailijan tuotantoa runsaammin harrastanut lukija voi jo nimen perusteella arvata, onko joku henkilö hyvä vai paha.

Bergroth itse pitää teoksiaan omasta elämästään ammentavina, joten jossakin mittakaavassa tämän seikan täytyy koskea myös *Eeva*-kirjoja. ”Koko elämäni on lausuttu ilmi kirjoissani, mutta aina peitettynä, erehdyttävänä, aivan toisenlaisena kuin mitä se elettyä oli” (Bergroth 1973, 180). Nuortenkirjojen kirjoittamista Bergroth piti silti jotenkin erillisenä asiana muusta kirjoitustyöstään. ”Omat nuorten kirjani kuvastavat ainoastaan määrättyä osaa minusta. Kirjoitin ne salanimellä erottaakseni ne selvästi suurimmasta osasta itseäni” (Bergroth 1973, 172).

Kersti Bergroth opiskeli Helsingin yliopistossa estetiikkaa, kirjallisuudenhistoriaa, ranskaa ja taidehistoriaa (Bergroth 1973, 13–14). Hänen pääaineensa olivat ranska ja ranskalainen kirjallisuus

(Bergroth 1973, 47). Hän asuikin nuorena laudaturtyötään tehdessään jonkin aikaa Pariisissa, vähän aikaa hänellä ja laulua opiskelleella Hanna Granfeltilla oli yhteisesti vuokrattu huone (Bergroth 1973, 51)

Bergrothin näytelmiä on myös filmattu. Peter von Baghin mukaan Bergroth, Valentin Vaala ja Lea Joutseno muodostivat työryhmän, joka teki henkeviä komedioita. (Von Bagh 2005, 479.)

Eeva Rantakari sen sijaan oli kolmisenkymmentä vuotta aiemmin valitellut Marckin tyttökirjojen henkilöiden rajoittunutta maailmankatsomusta. Henkevyyden hänkin myöntää, mutta kauhistelee: ”Tällaisia hilpeyttä teeskenteleviä koululaiskertomuksia lukivat tytöt meillä parin kolmen vuosikymmenen ajan” (Rantakari 1972, 148). Marckin ja Anni Swanin ansioksi Rantakari näkee sen, että he saivat hänen mielestään aikaan ensimmäiset todelliset suomalaiset tyttökirjat. Aiemmin oli ollut heikkotasoisempia yritelmiä. (Rantakari 1972, 147–148).

Eevan luokasta on tehty 1986 neliosainen televisiosarja, jonka ohjaaja oli Maija-Liisa Sutinen. Sarja on esitetty myös 1989.

3.2 Merja Otava

Merja Otava (syntynyt 1935) on saanut Topelius-palkinnon kahdesti, vuonna 1962 teoksestaan *Minä Annika ÄP* ja 1970 teoksesta *Kuuvuosi*. *Priska* on kuitenkin hänen tunnetuin teoksensa. *Priska* voitti Anni Swanin muistoksi järjestetyn nuortenkirjallisuuden kirjoituskilpailun, jossa oli mukana myös sittemmin kuuluisiksi nousseiden nuortenkirjailijoiden tekstejä. Osallistujia olivat mm. Asko Martinheimo, Uolevi Nojonen, Marjatta Kurenniemi ja Kaija Pakkanen (Manninen 2003, 177).

Ilmestymisajankohtanaan *Priskaa* pidettiin erittäin modernina ja uudella tavalla nuorta tyttöä kuvaavana teoksena ja siitä tuli hyvin suosittu. Uutta ja nuortenkirjallisuutta uudistavaa *Priskan* sisällössä oli *Priskan* itsensä tarkkailu ja toveripiirin kohoaminen jopa vanhempia tärkeämmäksi identiteetin muokkaajaksi. Päivi Heikkilä-Halttunen havainnoi Otavan käyttäneen *Priskan* kerronnassa ”simultaani- ja mosaiikkitekniikkaa, jossa juoni rakentuu erillisistä episodeista tai päähenkilön sisäisistä yksinpuheluista.” (Heikkilä-Halttunen 2003, 174–175.)

Kaikissa romaaneissaan Merja Otava on kuvannut koululaisten maailmaa. Helsinkiläinen Otava on *Priskassa* hyödyntänyt omaa kotiympäristöään Topeliuksenkadulla.

Piha oli pyhitetty vain meille talon lapsille. Pyykkien hulmahtelu, valtavat halkopinot, rotat joita jahtasimme ja vaahterat joissa kiipeilimme. Piha! Se tuli *Priskaan* sellaisena kuin se yhä on ainakin puustoltaan.

(*Otava 1990, 114*)

Merja Otavan isä työskenteli Kustannusyhtiö Tammessa ja hänen äitinsä oli kuvaamataiteilija (Otava 1990, 116). Myös Merja Otava itse on toiminut kuvaamataiteiden alalla. *Priskaan* hän suunnitteli itse kannen, joskin myöhemmissä painoksissa on käytetty myös eri taiteilijan tekemää kansikuvaa. *Priskassa* nimihenkilön serkku Jyri, joka tulee Priskan perheeseen asumaan, opiskelee taidealaa.

Suomalaisia kirjailijoita tiivistää Otavan tuotannon pääpiirteet seuraavasti:

Kahdesti Topelius-palkinnon saanut O. on edelläkävijöitä nuorten puheensävyyden ja nopeiden tunnelmanvaihdosten aistijana. Hänen romaaneissaan ollaan yleensä murrosiässä, tasapainoilussa lapsuuden ja aikuisuuden rajavyöhykkeellä, jolle ominaisia ovat kipeät tunnot ja mielentilojen vaihtelu ääri-laidasta toiseen.

(Suomalaisia kirjailijoita 2004, 189.)

Toisin kuin Bergroth ja Lehtinen, jotka ovat kirjoittaneet myös aikuislukijoille suunnattua kirjallisuutta, Otava on keskittynyt pelkästään nuoriin. Hänen otteensa ei ole myöskään niin viihteellinen ja humoristinen kuin kahdella muulla tässä tarkasteltavalla kirjailijalla.

Otavan tuotanto jäi myös suppeammaksi ja hänen luomiskautensa lyhyemmäksi kuin Bergrothilla ja Lehtisellä. *Priska* julkaistiin 1959 ja Otavan viimeinen teos *Fifti-fifti* 1971. *Annika ÄP:tä* Ismo Loivamaa pitää sisältönsä puolesta *Priskan* rinnakkaisteoksena (Loivamaa 2000, 114). *Fifti-fiftissä* Otava taas hyödyntää eniten puhekieltä. ”Luonnosmainen huolettomuus, slangin runsaus ovat Otavan tuotannossa vahvimmillaan juuri Fifti-fifti-kirjassa” (Loivamaa 2000, 115).

Otava poikkeaa Lehtisestä ja Bergrothissa siinäkin, että paitsi lukumääräisesti myös lajityyppien suhteen hänen tuotantonsa on suppeampi. Otava pitäytyi nuortenromaneissa, Lehtisen ja Bergrothin tuotanto on monimuotoisempaa.

Otavan kirjallisen tuotannon tyrehtymiseen ei lähdeaineistosta ole löytynyt selvää syytä. Otava tosin itse mainitsee saaneensa kaksi tyttäretä, ”paljon lastenlapsia” ja eronneensa miehestään viidenkymmenen ikäisenä (Otava 1990, 114).

3.3 Tuija Lehtinen

Tuija Lehtinen (syntynyt 1954) on erittäin tuottelias kirjailija, joka kirjoittaa suuret määrät nuortenkirjoja ja aikuisten viihderomaaneja. Hän on kirjoittanut myös novelleja nuortenlehtiin esimerkiksi *Sinä & Minään* ja ollut lasten ja nuorten kirjallisuuslehden *Lukufiiliksen*

päätoimittajana. Hänen artikkeleitaan on julkaistu muissakin lehdissä, esimerkiksi *Parnassossa*. Tässä tarkasteltavista kirjailijoista hän onkin ainoa, jonka ura jatkuu edelleen.

Lehtisen tuotannossa on sekä itsenäisiä romaaneja että romaanisarjoja. Tunnetuimpia Lehtisen romaanisarjoista lienee kymmenosainen *Mirkka*-sarja, joka ilmestyi 1987–1996. *Mirkka*-sarjaa ei kuitenkaan pidetä erityisen korkeatasoisena kirjallisuutena.

Tiheään tahtiin ilmestynyt kaavamainen sarja toteuttaa viihdekirjallisuutta perinteisimmillään. Ennalta aavistettavat tapahtumat, pitkälle tyypitellyt henkilöhahmot ja kapeammat teemat erottavat sarjan muusta Lehtisen tuotannosta – eikä *Mirkka*-sarjalle eduksi.

(Havaste 1999, 115)

Lehtisen kirjat on yleensä selvästikin kirjoitettu hyvin nopeasti eikä yksityiskohtia ole juurikaan hiottu. Kirjoista löytyy sekä kirjoitusvirheitä että asiavirheitä. Lehtisen nuortenkirjoissa on kuitenkin sujuvaa viihteellistä kerrontaa ja päähenkilöt sopivasti tavallisia, mutta sen verran persoonallisia, että heidän vaiheitaan viitsii seurata. Runsas julkaisujen määrä on johtanut sisällössä jossain määrin samojen asioiden tai asetelmien toistumiseen.

Topelius-palkinnon Lehtinen on saanut 1997 teoksestaan *Asvalttisoturi*. Tuolloin palkinto jaettiin kahden teoksen kesken. Toinen tuona vuonna palkittu oli Hellevi Salmisen teos *Pikku sammakkoprinsi*, joka kertoi kehitysvammaisesta pojasta. *Asvalttisoturi* erottuu edukseen Lehtisen tuotannosta jotenkin viimeistellympänä. Siinä ei ole niin runsaasti huolimattomuusvirheitä kuin esimerkiksi *Mirkka*- ja *Laura*-sarjojen kirjoissa.

Lehtinen sai Topelius-palkinnon myös 2006. Plättä-palkinto hänelle on annettu 1989, 1995, 1999, nuortenkirjallisuuden valtionpalkinnon hän sai jo 1988. Muita Lehtiselle myönnettyjä huomionosoituksia muun muassa ovat Kaarina Helakisa -palkinto 2002, Pertsä ja Kilu -palkinto 1998 ja Kuopion Taiteilijaseuran Minna-patsas 1990.

Vaikka Lehtisen nuortenkirjoissa päähenkilö on useimmiten tyttö, *Asvalttisoturi* kertoo pojasta, jolla oli tuolloin kotimaisessa nuortenkirjallisuudessa melko vähän käsitelty harrastus, roolipelit. Kaarina Kolun mukaan teos on muodostunut nuorison kestopopulaariksi (Kolu 2003, 18). Lehtinen käyttääkin teoksissaan usein hyvin ajankohtaisia teemoja ja pyrkii myös ennakoimaan tulevaa. Esimerkiksi *Laura*-sarjan päätösosassa Laura osallistuu ylioppilaskirjoituksiin, joissa reaalikoe on jaettu ainereaaliksi. Lehtisen kirjoittaessa teosta oli tosiasiallisesti vielä käytössä yleisreaali, mutta ainereaaali oli tulossa käytäntöön jo 2006 keväällä, samana vuonna kuin kirja ilmestyi.

Lehtinen on kertonut kirjoittaneensa ensin aikuisille ja keksineensä sitten kohteeksi nuoret. Hänen ensimmäinen nuorille suunnattu teoksensa *Enkelinkuvia hiekassa* (1986) jännitti häntä hänen omien

sanojensa mukaan. Kirjan saama huomio ja vastaanotto rohkaisivat Lehtistä jatkamaan samaan tyyliin. (Lehtinen 1990, 83–85.)

Jatkoin visusti linjalla samalla,
huumorilla ja suoralla puheella,
pannaan julistettuna puritanismi.
(Lehtinen 1990, 85)

Juuri *Enkelinkuvia hiekassa* on Karl Grünillä esimerkkinä 1980-luvulla esiinnousseesta vapaammasta seksuaalisuuden kuvauksesta. Seksistä ei tarvinnut enää kertoa valistavasti. (Grünn 2003, 290.) Seksien käsittely ei suinkaan jäänyt Lehtisen tuotannossa yksittäistapaukseksi. ”Tuija Lehtinen on tunnettu huumoristaan ja seksuaalikuvauksensa kursailemattomuudesta” (Grünn 2003, 291.)

Tyttökirjasarjan kirjoittamista Lehtiselle ehdotti hänen kustantamostaan Otavasta Marja (mahdollisesti kustannustoimittaja Marja Kemppinen, sarjakuvaneuvos Jukka Kemppisen edesmennyt puoliso) ja näin sai alkunsa *Mirkka*-sarja (Lehtinen 1990, 86). *Laura*-sarja on koko lailla samantyylinen. Paula Havasteen mukaan ”Laura-kirjat yhdistelevät tarttuvaa huumoria ja varhaisnuorten ihmissuhdeongelmia” (Havaste 1999, 116).

”L:n teoksissa korostuvat nuoren omapäisyys ja sanavalmius toivottavina roolimalleina. Vauhdikkaasta kirjoitustyylistään huolimatta L. ei sulje pois esimerkiksi vaikeita perhetaustoja” (*Suomalaisia kirjailijoita* 2004, 139). Omapäisyys ei varsinaisesti päde *Laura*-sarjaan. Laura ei kapinoi auktoriteetteja vastaan eikä mitään erityisen repäisevää tempausta kirjoissa suorita. Hän on kunnollinen tyttö, joka on melko tasainen luonteeltaan. Sanavalmius sen sijaan todellakin tuntuu olevan syntymälahjana useilla Lehtisen kirjojen pää- ja sivuhenkilöillä.

Laura-sarja on ilmestynyt vuosituuhannenvaihteen molemmin puolin ja sen pohjalta on myös filmattu kolme kuusiosaista televisiosarjaa. Sarjan osat ovat *Laura, kultatukka* (1997), *Rakas Laura* (1998), *Laura menopäällä* (1999), *Laura, ystäväni* (2000), *Laura kielikurssilla* (2001), *Laura ja Akun tehdas* (2002), *Laura sydän syrjällään* (2003), *Laura kesätöissä* (2004), *Laura pitää pintansa* (2005) ja *Laura, sua kaipaavan* (2006). Lehtinen on siis aloittanut *Laura*-sarjan saman tien, kun on saanut *Mirkka*-sarjan päätökseen edellisvuonna.

Lehtinen kertoi Ylen verkkosivuilla suhtautumisestaan *Laura kesäleirillä* -televisiosarjassa oleviin muutoksiin kirjojen tapahtumiin verrattuna. Osan muutoksista hän näki perusteltuina, mutta kaikkiin muutoksiin hän ei ollut tyytyväinen.

Kirjoissa on paljon väkeä, osa on hävitetty, koska tv:ssä ei voi seurata niin monia henkilöitä lyhyen ajan puitteissa. Kielikurssi Englannissa muuttui kustannussyistä taideleiriin Suomessa. Nämä ovat ihan käsitettäviä asioita. Jotkut ihmissuhteet ovat sujuneet vähän eri tavalla kuin kirjoissani, enkä pidä kaikista kuvioista.

Lehtinen on itsekin lukijana tyttökirjojen ystävä. Hän mainitsee teini-iän suosikikseen Rauha S. Virtasen kirjat. (*Luovaa iloa* 1996, 28.) Tyttökirjoille tuntuu olevan kysyntää edelleen, sillä *Laura*-sarjan jälkeen Lehtinen on aloittanut uuden *Rebekka*-sarjan.

4 TYTTÖJEN IHMISSUHTEIDEN KUVAUS

4.1 Perheessä

”Suuri hauska perhe, jossa vanhempien lisäksi on kiusoittavia pikkusisaruksia ja haaveellisia isojasiskoja viihtyisässä vanhassa talossa, on ollut ehtymätön tyttökirjan aihe” (Rantakari 1972, 152–153). Suuri perhe pätee Eevaan ja Lauraan. Priska on ainoa lapsi, mutta heidän kotonaan asuu Priskan serkkuja, jotka ovat tulleet opiskelemaan Helsinkiin.

Rantakari on huomannut myös perheiden kuvauksen monipuolistumisen. Perheet lasten- ja nuortenkirjoissa eivät olleet enää 1970-luvun alkuun tultaessa välttämättä keski- tai yläluokkaisia. Äidit saattoivat käydä töissä tai perhe saattoi kärsiä työttömyydestä. (Rantakari 1972, 156–157.)

Mary Marckin tyttökirjojen sankarittaret ovat tavallisesti helsinkiläisiä ja niin on Eevakin. Hänellä on sukulaisia maaseudulla, mikä tosin käy ilmi vasta sarjan seuraavasta osasta, jossa Eeva joutuu matkustamaan Mäntyniemen kartanoon Niilo-setänsä seuraksi sedän sairastuttua. Setä on tohtori eli parempaa väkeä hänkin.

Eevan perhe asuu kerrostalossa. Heidän alakerrassaan asuu tohtorismies, joka valittaa lasten metelöinnistä, mikä tosin selviää vasta sarjan seuraavasta osasta.

Eevan perhe, Normat, on varakas. Eevan isä on insinööri. Heillä on nykyaikaiset laitteet taloudessaan. Sekä Hertan että Eevan kotona on puhelin, ja jos tytöillä on tärkeää asiaa kerrottavanaan, he voivat soittaa toisillensa. Tärkeää asiaa ei kuitenkaan kerrota puhelimesta – kaiketi siksi, ettei haluttu keskuksenhoitajan kuulevan asioita –, vaan ystävykset tapaavat puhelinsoiton jälkeen jommankumman luona tai menevät ulos kävelemään. Eevan ystävättäret ovat usein juuri Eevan kotona. Hertan äiti on melko dominoiva persoona, joten Hertan koti ei ole niin viihtyisä kuin Eevan.

Eevalla on avoimet välit vanhempiinsa ja hänen on helppo puhua kouluasioista isänsä ja äitinsä kanssa. Usein keskustelut käydään ruokapöydässä. Seuraavassa esimerkissä on kyse siitä, että luokkatoveri Rolf Eerola oli koulussa anastanut Eevan serkun Marja Norman päiväkirjan.

Eeva alkoi räpyttää silmiään ja joi nopeasti kulauksen maitoa.

– Mistä Rolle Eerola löysi sen? kysyi hänen äitinsä.

– Marjan pulpetista. Ei kukaan gentlemanni mene nuuskimaan toisten ihmisten pulpetteihin. Eihän isä?

– Ei tietystikään. Siitä gentlemannin tuntee, ettei hän mene nuuskimaan toisten ihmisten pulpetteihin.

(Marck 1917, 26)

Marck tuo *Eeva*-sarjan kirjoissa ilmi myös sen, että kaikkien Eevan luokkatovereiden kotona ei ole yhtä sydämellinen ja vapautunut tunnelma kuin Normalla. Kersti Bergroth on muistelmissaan kertonut, että häntä on lapsuudessaan viehättänyt tunnelma isän lapsuudenkodissa Keuruun Lehtiniemen pappilassa, jossa hän itsekin vietti lapsena kesät (Bergroth 1971, 24). Tämä heijastunee leppoisaan kuvaukseen Eevan kotioloista.

Bergrothit olivat Eevan ja hänen ystäviensä tavoin sukua monille hienoille perheille. Bergrothin äidin isä oli Fabritius, äidin äiti omaa sukua Arppe ja isän pappissuvun puolelta Bergrothit liittyivät moniin tunnettuihin sukuihin. ”Tällaisia sukulaisperheitä olivat Wegeliukset, Durchmanit, v. Essenit, Stenbäckit, Malmbergit, Ingmanit ja muut” (Bergroth 1971, 25).

Eeva on Norman perheen vanhin tytär. Hän on kirjallisesti lahjakas ja aina oikeudenmukaisuutta vaativa tyttö. Perheen isä on huumorintajuinen eikä hän ota liian tosissaan lasten touhotusta. Hänen harrastuksiinsa kuuluu salapoliisikertomusten lukeminen (Marck 1917, 57).

Rouva Norma on kotirouva, jolla on erilaisia yhdistysrientoja. Hänen ystävättärensä pitävät häntä erittäin miellyttävänä ihmisenä (Marck 1917, 65). Hän on oikea ihanneäiti, jolle lasten on helppo puhua, joka tukee, neuvoo ja kannustaa. Hän on yleensä tyyni. Väärinkäsityksissä hän kykenee näkemään asioiden huvittavatkin puolet. (Marck 1917, 67–69.)

Eevasta seuraavaksi vanhin lapsi on Essi. Eeva on vaalea, mutta Essi on ruskeasilmäinen ja ruskeatukkainen. Hänestä Eeva pitää kovasti. (Marck 1917, 8.) Eevan ystävällä Hertta Malmilla mainitaan ohimennen olevan veljiä, mistä syystä Herttakin pitää Essistä (Marck 1917, 78). Essi ihailee Eevan luokkatoveria Ossi Angeria, koska Ossi on hänen mielestään ”pitkä ja kaunis” (Marck 1917, 16). Essin paras ystävä taas on Anna Helminen, joka puolestaan ihailee Herttaa, samoin kuin muutkin Essin luokkatoverit, joille Essi kertoo Hertan sanomisia ja tekemisiä (Marck 1917, 15).

Toinen Eevan pikkusiskoista on Stiina, jonka ikää ei mainita tarkoin, ei myöskään pikkuveli Nissen ikä käy ilmi, mutta otaksuttavasti Nissellä ja Stiinalla ei ole suurta ikäeroa (Marck 1917, 6–9). Nisse saa helposti itkemällä Eevan helytymään, muttei kuitenkaan ihan joka kerta (Marck 1917, 41). Nissen mainitaan saaneen nimensä Niilo-sedän mukaan.

Eevan toinen pikkuveli on kahdeksanvuotias Juho, joka usein kiusaa Stiinaa (Marck 1917, 7–8). Hän on laskelmoiva: antaa äidille huonosti ommellun liinan, koska sellainen on äidin mielestä liikuttava, toisin kuin paremmin ommellut (Marck 1917, 144). Juho leikkii usein intiaania (Marck 1917, 119). Stiinan kiusaaminen ja intiaanileikit selittänevät alakerran naapurin valitukset metelistä.

Perheessä on taloudenhoitaja Olga, joka usein vie Nissen ja Stiinan ulos kävelyille. Rouva Norma puhuttelee Olga kolmannessa persoonassa, muttei kuitenkaan käskymuodossa: ”Ja Olga katsoo

nyt, ettei Nisse joudu tappeluun” (Marck 1917, 58). Tämä osoittaa sen, että Olgalla on valta tarvittaessa käskää ja kieltää perheen lapsia.

Seuraavassa osassa *Vähän enemmän Eevasta* Norman perhe kasvaa yhdellä jäsenellä, kun Stiina saa kissanpennun, jolle hän antaa nimeksi Diakonissa.

Eevan perheessä perheenjäsenet sinuttelevat toisiaan. Norman perheen vanhemmat puhuttelevat palvelusväkeä, ainakin taloudenhoitaja Olgaa kolmannessa persoonassa, mutta osoittavat silti kohteliaisuutta Olgalle. ”Antaako Olga minulle käsilaukun – kiitos” (Marck 1917, 58). Eeva sen sijaan vieraisille mennessään teitittelee sisäkköä: ”Olkaa hyvä ja kysykää, eikö hän voisi ottaa meitä vastaan” (Marck 1917, 60). Norman perheen lapset on siis kasvatettu käyttäytymään hyvin kanssaihmiään kohtaan kanssaihminen asemasta riippumatta.

Priskan perhe Varmalat majoittaa Helsingissä opiskelevia sukulaisia. Priskan oikea nimi on Piia Kristiina Varmala. Priska on vain kutsumanimi.

Priskassa on siis käännetty päälaelleen muun muassa Anni Swanin *Iris rukasta* ja L. M. Montgomeryn *Runotytöistä* tuttu tyttökirjojen klassinen asetelma, jossa päähenkilö lähetetään sukulaisperheeseen, kun omia vanhempia ei joko ole tai he muuten eivät voi pitää huolta päähenkilöstä. Varmalan perhe on tässä tapauksessa se, joka vastaanottaa toisten perheiden nuorisoa.

Helsinkiin Varmaloiden luo ovat tulleet Priskan serkut Marke ja Jyri. Priska ja Marke jakavat huoneen, jonka isoa kerrossänkyä nimitetään Elefantiksi. Marke on kirjan alussa Varmalan perheessä jo valmiiksi. Jyri tulee vähän myöhemmin. Priska on tätä muutosta kohtaan ennakkoluuloinen. ”Marke ja Jyri olivat samanikäisiä, yhdeksäntoistavuotiaita. He alkaisivat tietysti vetää yhtä köyttä ja tyrannisoida häntä, Priskaa” (Otava 1959, 15).

Jyri on Priskan Iso-sedän poika ja opiskelee Taideakatemiassa. Marke puolestaan on äidinpuoleinen serkku, Vadelma-tädin tytär. Marke on pinnallinen. Hän arvostelee toisia ulkonäön ja vaatteiden perusteella ja kelpuuttaa vain 180-senttiset pojat. Marke opetti Priskan tanssimaan. (Otava 1959, 15.)

Kun Priska pettymyksekseen huomaa, että hänen luokkansa komein poika Kai onkin kiinnostunut Priskan parhaasta ystävästä Nukesta, Priska ihastuu hieman Jyriin. Mutta tästä asiasta hän pitää visusti suunsa kiinni. (Otava 1959, 108.)

Priskan isä ei hyväksy koulun laiminlyöntiä. Kun Priska saa matematiikankokeesta kehnon tuloksen, isä pitää hänelle tiukan puhuttelun.

– Sinun olisi jo aika alkaa harkita tekojasi. Tässä me äidin kanssa koulutamme sinua: sinä saat ottaa tunteja ylimääräisesti ja tulos on sitten tämä... Isän käsi hamusi pöydältä tupakkapussia. – Mene itseesi Piia, ja punnitse, mikä on tärkeämpää: ainainen lentely kaduilla ja Mollan luona vai syventyminen tehtäviisi...

(Otava 1959, 121.)

Priskan äiti kirjoittaa artikkeleita naistenlehtiin, joten hän on ansiotyötä tekevä nainen, toisin kuin vaikkapa Eevan äiti *Eeva*-kirjoissa. Häntä kuvaillaan silti hemmotelluksi. (Otava 1959, 54.)

Varmaloiden taloudenhoitaja Siiri on ollut perheessä koko Priskan elämän ajan. Hän on melkeinpä perheenjäsen. Kirjan dramaattisimpia kohtia on se, jossa Priska tulee kotiin koulusta onnellisena saatuaan ainekirjoituksesta arvosanan 10+, mutta se ei tee erityistä vaikutusta äitiin. Perhettä on kohdannut onnettomuus: Siirillä on todettu syöpä. Priska järkyttyy perin juurin Siirin sairauden tähden ja se saa hänet ensimmäisen kerran tuntemaan todellista tuskaa. (Otava 1959, 115–118.)

Kuinka äiti saattaa puhua noin asiallisesti – kuin kauppaan menosta. Siiri menee pois... Koko, koko, kaikki vaihtuu toiseksi – mitään ei jää. Kuka hoitaa kukat, kuka tekee ruoan, kuka on aina hyvällä tuulella ja valkeaan esiliinaan pukeutuneena...

Entä jos Siiri kuolee... Jos Siiri ei enää palaakaan...

(Otava 1959, 116–117.)

Juuri Siirille Priska oli lapsena lukenut kirjoittamiaan tarinoita (Otava 1959, 138–139).

Priskan yllätykseksi Marke alkaakin kulkea Priskan matematiikan yksityisopettajan Kalervon kanssa. Marke ja Yksityismaikka menevät kihloihin keväällä. (Otava 1959, 133.)

Keväällä perhe hajaantuu muutenkin. Jyri lähtee Pariisiin ja Priska jälleen maalle kesänviettopaikkaan. Siiri ei enää tule takaisin. Tässä tarkasteltavista teoksista *Priska* on siis ainoa, jossa sivutaan myös kuolemaa.

Marken on määrä mennä Kalervon kanssa naimisiin syksyllä ja muuttaa Kalervon kaksioon. Helsingissä asuu myös Agnes-täti Hesperiankadulla. Mitään mainintaa ei ole siitä, että Siirin tilalle tulisi ketään uutta taloudenhoitajaa.

Ismo Loivamaa näkee Otavan tuotannossa päähenkilöiden perheiden kuvauksessa yhteyden päähenkilöiden tunne-elämään. ”Päähenkilön perhe-elämä on usein jollain tapaa vaillinaista: tilaa jää herkälle mielen vatvomiselle” (Loivamaa 2000, 115). On vaikeata sanoa, miten tämä pätyisi *Priskaan*, jos ei tarkoiteta hiukan etäistä äitiä. Priskahan on kuitenkin neljätoistavuotias eikä pikkulapsi, joka tarvitsee enemmän läsnäoloa ja suoranaista hoivaamista. Toisaalta taloudenhoitaja

Siiri on ollut Priskan perheessä tärkeä henkilö ja Siirin poistuminen kuvasta aiheuttaa Priskassa voimakkaan reaktion.

Lauran perhe Koivistot on tässä tarkasteltavien kirjojen päähenkilöiden perheistä vähiten varakas. Kirjan alussa heti mainitaan isä(puole)n työttömyys.

- Meillä ei ole varaa maksaa vuokraa ylimääräisestä asunnosta, isä sanoi. – Ei nyt kun minä olen työtön. Jokaisen markan käyttö on mietittävä tarkkaan.
 - Se on ihan totta, äiti nyökkäsi. – Me pärjätään kyllä, kun arkitaan asioita. Kaikki ylimääräiset menot pitää karsia.
- (Lehtinen 1998, 8.)

Sekä Koiviston perheen isä että äiti ovat käteviä käsistään, mikä helpottaa jonkin verran perheen selviytymistä heikosta rahatilanteesta huolimatta. Sarjan myöhemmissä osissa Antti Koivisto, joka omaa hyvän lauluäänen, alkaa tehdä keikkaa tanssiorkesterin laulusolistina. Hän saa työllistettyä itseään myös remonttihommilla. Tanssimusiikin ohella Antti Koiviston mieliharrastuksiin kuuluu television Onnenpyörä-visailuohjelman seuraaminen. Kotisohvalla hän ratkoo kilpailussa pääteltäviä lauseita taitavasti (Lehtinen 1998, 14).

Laura ja hänen isoveljensä Sakke ovat äidin ensimmäisestä avioliitosta, nuoremmat veljet äidin toisesta liitosta. Lauran ja Saken isä on muuttanut Saksaan työn perässä ja perustanut siellä uuden perheen saksalaisen naisen kanssa. Hän pitää silti edelleen yhteyttä Suomessa asuviin lapsiinsa. Lauran perheen taustakuviot on selostettu seikkaperäisemmin sarjan ensimmäisessä osassa *Laura, kultatukka* (1997).

Uusperheeseen sopeutuminen ei ole kuitenkaan kirjan tai sarjan teema; Laura tulee erittäin hyvin toimeen isäpuolensa kanssa ja pitää tätä isänä. *Rakas Laura* -kirjassa tarkoitetaan nimenomaan Antti Koivistoa, kun puhutaan ”isästä”. Sarjan viimeisessä osassa, *Laura, sua kaipaam*, asia sanotaan suoraan. ”Laurakin oli valintansa tehnyt, kotona oleva isä oli tutumpi ja läheisempi kuin Saksassa asuva” (Lehtinen 2006, 74). Asetelma on kuitenkin selvä jo sarjan alussa. *Rakkaassa Laurassa* Antti Koivisto on läsnä ja huolehtii Laurasta, biologinen isä on poissa. Lauralla on sattumalta jopa sama sukunimi kuin isäpuolella.

Kun biologinen isä on saanut saksalaisen puolisonsa Ursulan kanssa tyttären ja lähettää vauvasta kuvia, Laura tuntee mustasukkaisuutta. ”Se olisi silti voinut kouhottaa vähän vähemmän toisesta tyttärestään” (Lehtinen 1998, 26).

Isoveli Sakke on ongelmallisempi tapaus. Hän ei mene lukioon, vaikka lukupäätä riittäisi, vaan on mennyt ammattikouluun mekaanikkolinjalle (Lehtinen 1998, 7). Hän ei hyväksy äitinsä eikä isänsä uusia perheitä ja tuo jyrkät mielipiteensä julki sekä sanoin että käytöksellään. *Rakkaan Lauran* alussa Sakke on juuri muuttanut pois kotoa ja Laura on perinyt hänen huoneensa.

Laura on tasaisempi luonne ja joutuu monesti olemaan puskurinsa veljensä ja vanhempien välillä eikä hän oikein ymmärrä, miksi Sakke tekee asioista itselleen niin vaikeita. ”Päähenkilön suhde vanhempiinsa ja sisaruksiinsa on keskeistä Taru Mäkisen ja Tuija Lehtisen sarjoissa”, toteaa Kaisu Rättyä (Rättyä 2003, 271). Sarjan myöhemmissä osissa Lauran ja Saken isä järjestää Sakelle töitä Saksasta ja Sakke muuttaa Hampuriin.

Lauran perhe asuu varuskuntakaupungissa. Tämä on selvä ero Eevaan ja Priskaan verrattuna, sillä Normat ja Varmalat olivat helsinkiläisperheitä. Helsingin tuki on varuskuntakaupunki, mutta asia ei tule millään tavoin esille Eevan tai Priskan elämässä. Pienemmässä kaupungissa varuskunta on näkyvämpi toimija.

Priskasta ja Eevasta Laura eroaa myös siten, että hänellä ei ole kosketusta maaseutuun. Vaikka Priska ja Eeva ovat helsinkiläistyttöjä, heillä on sukulaisia maalla (Eeva) tai kesäpaikka (Priska). Lauran elämänpiiri on tässä mielessä paljon suppeampi.

Perheen äiti Kati Koivisto on Antti Koiviston kanssa toisessa avioliitossaan. Laura ja Sakke ovat ensimmäisestä liitosta, Antti Koiviston kanssa Kati on saanut Mikon ja Teemun. Kati Koivisto on työssäkäyvä nainen, muttei suurituloinen eikä vaikutusvaltaisessa asemassa. Hän on taitava ompelija ja hänellä on luovuutta ja hyvää makua, joten hän pystyy tekemään Lauralle edullisesti muodikkaita ja pukevia vaatteita. Kati Koivisto on mukava äiti, joka tukee lapsiaan kuten Eevan äiti *Eeva*-kirjoissa. Priskan äiti on selvästi etäisempi. Koiviston perheessä vanhemmat ovat realisteja eivätkä hemmottele lapsia. Jos johonkin asiaan ei ole varaa, ollaan ilman tai yritetään säästää rahaa hankintaa varten.

Lauran pikkuveli Mikko on urheiluhullu, pelaa jalkapalloa ja jääkiekkoa. Hän on kiivasluonteinen, mikä johtaa vaikeuksiin sarjan myöhemmissä osissa. Mikko inhoaa parempiin vaatteisiin pukeutumista (Lehtinen 1998, 81).

Kuopus Teemu oli Lauran huonetoveri ennen kuin Sakke muutti pois ja Laura sai Saken huoneen. Teemu on kiinnostunut luonnosta, eritoten ötököistä. Hänellä on kaksi kilpikonnaa, Manu ja Assi.

Lauran ja Saken biologinen isä on laskettava myös jonkinlaiseksi perheenjäseneksi, vaikka hän asuukin Hampurissa. Vaikkei hän ole läsnä, hänellä on kuitenkin vaikutusta asioihin. Isä on suomalaisen varustamon palkkalistoilla. Sen verran etäinen Saksassa asuva isä on, että esimerkiksi hänen nuoremman tyttärensä, eli Lauran ja Saken sisarpuolen nimi Hannelore kerrotaan vasta sivulla 181.

4.2 Parhaat ystävykset

Kaikissa kolmessa tässä tarkasteltavassa kirjassa sankarittarella on joku oikein läheinen ystävätär: Eevalla Hertta, Priskalla Nukke ja Lauralla Jenna. Näin on ollut asianlaita myös eräissä merkittävässä ulkomaisissa klassikoissa.

Tyttöjen keskinäinen paras ystävä -systeemi eli pariystävyyys ei kuitenkaan kaikkein tutkimusten mukaan ole itsestään selvä tosielämässä kuten ei kaikissa tyttökirjoissakaan. Sinikka Aapolan haastattelututkimuksessa 11–12-vuotiaat helsinkiläistyöt korostivat ystävien tärkeyttä, mutta ystävyyttä oli monenlaista. Useimmat tytöt kieltäytyivät nimeämästä parasta ystäväänsä. ”He korostivat arvostavansa kaikkia lähimpiä ystäviään tasapuolisesti, tosin ilmeisesti osittain kohteliaisuusyistä” (Aapola 1992, 85).

”Haastateltujen enemmistö koki paras ystävä - instituution sitovan heitä liiaksi yhden ainoan toisen ihmisen ajanviettopoihin, ideoihin ja mielialoihin” (Aapola 1992, 89). Tärkeintä tytöille ylipäätään oli, että heillä oli ystäviä. Epätoivottavana pidettiin olla vain ”hätävara”. Aapola luokitteli tyttöjen ystävyysuhteet pariystävyyksiksi ja ryhmäystävyyksiksi. ”Kolmioystävyydet” koettiin ongelmallisiksi. (Aapola 1992, 86, 89)

Vaikka Eevalla, Priskalla ja Lauralla on kullakin kaikkein paras ystävä, he eivät koe tätä liian sitovana tai rajoittavana. Muulta osin Aapolan havainnot pätevät myös kirjojen henkilösuhteiden kuvauksiin. Parhaan ystävän lisäksi kullakin työllä kirjoissakin on useita muita ystäviä, joiden kanssa he mielellään viettävät aikaansa.

Kolmioystävyyttä ei kuvata näissä kirjoissa, mutta jostakin syystä amerikkalaisissa tyttöjen viihdekirjoissa se on tuiki tavallista. Eevan, Priskan ja Luran ystävyysuhteiden kuvaus on uskottavampaa ja moniulotteisempaa kuin yhdysvaltalaisissa köykäisissä tyttöjen viihdekirjoissa.

Eevan läheisin ystävätär on Hertta, vaikka he ovat temperamentiltaan kovin erilaiset. Eeva on huomattavasti rauhallisempi kuin räiskähtelevä Hertta. Tytöt kyläilevät toistensa luona lähes päivittäin ja he kuuluvat samaan yhteiskuntaluokkaan.

Kun Herttaa syytetään siitä, että hän on juoninut Rolle Eerolaa vastaan ja aiheuttanut näin Rollen jäämisen luokkaretkellä yöksi saareen, Eeva puolustaa parhaan kykynsä mukaan Herttaa. (Marck 1917, 104–105.) Eeva saa Ossi Angerin avuksi ja Eevan ajatuksesta Ossi palaa saareen selvittämään saaren asukkailta kyselemällä, mitä siellä todella tapahtui. Hän löytääkin naisen, jolta saamallaan tiedoilla selvittää jutun ja saa todistettua Hertan syyttömäksi. (Marck 1917, 124–126.)

Ossin tutkimusten perusteella juonittelijaksi paljastuukin Saara. Eeva ja Ossi painostavat Saaran tunnustamaan rehtorille ja puhdistamaan Hertan maineen. Saara itkee ja vastustelee, koska ei halua

luopua asemastaan luokan mallioppilaana, mutta taipuu lopulta käsitettyään, etteivät Eeva ja Ossi aio antaa vääryyden tapahtua. (Marck 1917, 130–135.)

Hertan ollessa epäilyksenalainen hän ei vietä tavalliseen tapaan aikaansa ystäviensä kanssa, vaan on joko yksin tai ylempiluokkalaisen Noora Herrmanin seurassa. Eeva kokee Hertan yksinäisyyden ongelmana. Näin tytöt reagoivat myös Aapolan tutkimuksessa. ”Tytöt tulkitsivat herkästi eristäytymispyrkimykset loukkaantumiseksi tai masentuneisuudeksi” (Aapola 1992, 97).

Priskan paras ystävä on pienestä pitäen ollut Nukke. Priska on varma, että heidän ystävyytensä kestää ”aina korkeakorkoisiin kenkiin ja ylioppilaslakkiin saakka” (Otava 1959, 7).

Kun Kai, johon Priska on ollut hieman ihastunut, pitääkin enemmän Nukesta, Priska ja Nukke etääntyvät toisistaan. Osittain tämä etääntyminen on Priskan puolelta tarkoituksellista.

Priska alkaa viettää enemmän aikaa Mollan kanssa, mutta Molla ei ole Nuken veroinen, vaan jonkinlainen korvikeystävä, kun parempaakaan ei ole saatavilla (Otava 1959, 105–106).

Kai laski nykyään Nuken kotitehtävät ja tuppautui kantamaan Nuken kirjoja koulusta kotiin. Priska oli silloin kolmas pyörä. Joskus Priska poikkesi muka jollekin asialle, jotta Kai ja Nukke saisivat olla kahden.

(Otava 1959, 105)

Kirjan lopussa ei käy ilmi, lähentyvätkö Priskan ja Nuken välit enää vai jäävätkö ne etäisemmiksi ja viileämmiksi kuin ne olivat ennen. Mitään avointa yhteenottoa ei esiinny Priskan ja Nuken välillä.

Lauran paras ystävä on Jenna, joka asuu hänen naapurustossaan. Myöhemmin sarjan edetessä Lauran ja Jennan luonteiden ja arvomaailman erilaisuuden ja suoraan sanottuna myös heidän älykkyystasonsa ero alkaa viedä heitä eri suuntiin. Jenna on romantiikannälkäinen ja aina ihastunut johonkukaan poikaan. Laura on järkevempi eikä niin impulsiivinen kuin Jenna, jolla asioiden tärkeysjärjestys ei ole erityisen harkittu. Tässä suhteessa vaalea ja harkitseva Laura muistuttaa Mary Marckin sankaritarta Eevaa. Jenna ja Hertta ovat tummatukkaisia ja spontaanimpia. Hertta kylläkin on älykäs, toisin kuin Jenna.

Samantyylinen asetelma on ollut myös kansanlaulussa *Leskiäidin tyttäret*: ”Tytär tummainen / kulki tanssien / eikä huolella huomenen. / Tytär vaalea / äidin hoivassa / pysyi tiellänsä kaidalla.” Vaalea on kiltti ja hiljaisempi, tumma tulinen. Samoin oli laita Grimmin sadussa *Lumivalko ja Ruusunpuna*. Ilpo Lagerstedtin mukaan myös westernissä perinteisesti on tyypillistä, että ”vaalea

nainen edustaa hellää, puhdasta ja sivistynyttä naisellisuutta kun taas tummatukkainen edustaa pidättelemätöntä intohimoa” (Lagerstedt 2001, 53).

Jenna ei pääse edes samaan lukioon kuin Laura ja lopulta lukio jää Jennalta kesken, ja hän muuttaa Lappiin. Jenna alkaa opiskella oppisopimuksella kauneudenhoitoalalle. Lapissa hän tapaa Niilan ja alkaa suunnitella yhteistä elämää Niilan kanssa tämän perheen porotilalla.

Ajan mittaan sarjan edetessä Laura huomaa yhä vaikeammaksi keskustella Jennan kanssa. Sen sijaan Laura alkaa viettää enemmän aikaa keihäänheittoa harrastavan luokkatoverinsa Marin kanssa. Hänellä on myös kielikurssilta saatuja ystäviä eri maissa. Varsinaista uutta parasta ystävää kuvioon ei kuitenkaan tule Jennan etäännyessä. *Laura*-sarja on siis tältä osin tyystin erilainen kuin Lehtisen *Mirkka*-sarja, jossa Mirkka ja Pirjo pysyvät parhaina ystävinä läpi vuosien.

Lauran ja Jennan etäännyksen toisistaan Lehtinen on kuvannut varsin taitavasti. Lukija ymmärtää, että Lauralla ja Jennalla ei lopulta ole enää oikeastaan muuta yhteistä kuin yläasteen aikaisen kaveruuden muistot. *Rakas Laura* -kirjassa Lauran ja Jennan ystävyys on vielä tiiveimmässä vaiheessaan. Selväksi teiden erkaneminen tulee sarjan kahdeksannessa osassa *Laura kesätöissä* (2004). ”Tämä ystävyys oli oikeasti hiipumassa. Sen tajuminen teki kipeää, mutta Laura käsitti, ettei kannattanut roikkua sellaisessa, mitä ei enää ollut. He olivat kasvaneet erilleen. Hyviä muistoja oli kuitenkin paljon, niitä Laura ei koskaan unohtaisi.” (Lehtinen 2004, 220.) Tämä oivallus Lauralle tulee kahdeksannen osan loppusivuilla.

Lehtisen sekä *Laura*- että *Mirkka*-sarjassa on sellainen hieman merkilliseltä tuntuva piirre, että tytöt saattavat vapaa-ajallakin viettää aikaa myös sellaisten luokkatoverien kanssa, joita he oikeastaan vain vaivoin sietävät. Avoimia riitoja ei yleensä puhkea. *Mirkka*-sarjassa Tumpppi saa lausua ihmisille ilkeyksiä päin näköä vuosikausia eikä kukaan sano hänelle suoria sanoja, korkeintaan vaisusti jotain. Oikeata sanasotaa ei esiinny. Myös *Laura*-sarjassa konflikteja pääsääntöisesti vältellään eivätkä tytöt esitä erityisempiä aggressioita.

Tosin pyjamabileisiinsä Laura jättää kutsumatta Terrin, joka on aina tyyne, ja Annen ja Paulan, joilla on tapana nälviä. Terri on häirikkö ja selvästi luisunut kaltevalle pinnalle, mutta hänelle tytöt eivät sano vastaan. Laura huomaa, että Terrin kanssa on aivan turha puhua tämän valinnoista, sillä Terri on aina piikit pystyssä joka suuntaan. Muissa tässä käsiteltävissä tyttökirjoissa nuoret selvittelevät välejänsä ja saavat suunsa auki, mutta Lehtisen *Laura*-kirjoissa asioiden annetaan olla.

Kerran Jennalle ja Lauralle sentään tulee kova riita. Syynä on Jennan ihastus Tauski.

- Mä en tajua, miksi sun pitää aina nälviä Tauskia, Jenna sanoi ja nakkeli niskojaan.
- Mä yritän pitää sut maan tasalla, Laura sanoi. – Sä et saa sitä muuttumaan, vaikka tekisit mitä. Se on epäluotettava ja ilkeä.

- Sä kai sen parhaiten tiedät, Jenna sähähti. – Sähän niillä pyörit ja tunnet sen tekemiset. Ehkä sä morkkaat sitä siksi, että tahdot pitää sen itse. Sä karkotat muut sun apajilta pahoilla puheilla.
 - Hetkinen, Laura sanoi ja kiukun puna alkoi levitä hänen poskilleen. – Nyt sä puhut täyttä soopaa.
 - Se koira älähtää, johon kalikka kalahtaa, Jenna totesi. – Kenen kanssa sä olitkaan leffassa?
 - Mä en koskisi Tauskiin tikullakaan, Laura tiuskaisi. – Pidä hyvänäsi.
 - Mä en ota sun entisiä, Jenna kivahti.
- (Lehtinen 1998, 130.)

Kuten *Priskassakin*, myös Lauran ja Jennan eturistiriidassa on kysymys pojasta. Priska ei kiistele Nuken kanssa Kaista, joka on osoittautunut molempien kiinnostuksen kohteeksi, mutta Kai on syynä etääntymiseen. Jenna taas suuttuu Lauralle Tauskista, koska ei siedä kuulla Tauskia arvosteltavan ja onnistuu herättämään itsessään mustasukkaisuuden saatuaan päähänsä, että myös Laura tavoittelee Tauskia.

Laura kesätöissä -kirjassa määritellään Lauran läheisimmäksi ystäväksi Jennan jälkeen Sini (Lehtinen 2004, 17).

4.3 Luokassa

Koululuokkaa luokkana kuvaa selkeimmin Mary Marck. Hänen tuotannostaan löytyy sellaisia kirjan nimiä kuin *Minnan syyslukukausi*, *Luokan ikävin tyttö* tai *Luokan merkkihenkilöitä*, joista huomaa, että koululaisista kertovasta romaanista on kyse. Näin on laita myös *Eevan luokassa* ja sarjan myöhemmässä osassa *Yhteiskoululaisia*.

Kersti Bergroth on kertonut, että hänelle itselleen luokka kollektiivina on ollut selkeämpi kokonaisuus kuin yksittäiset oppilaat.

Luokan sielulla tuntuu olevan vahvemmat ja näkyvämmät ominaisuudet kuin jokaisella oppilaalla erikseen.

Ainakin minun luokkani näyttää minusta täältä katsoen paljon kehittyneemmältä kuin sen jokainen jäsen. Tällä ryhmäsielulla oli varmat mielipiteet ja luja tahto. Se tiesi esimerkiksi tarkasti, mihin arvoluokkaan eri toverit kuuluivat. Helmi Rikström oli numero yksi. Kun luokka kerran perusti tasavallan, valittiin Helmi ilman muuta presidentiksi. ”Pitkät tytöt” takapenkillä olivat korkea raati, heidän päätöksiään noudatettiin. Muutamilla tytöillä ei ollut mitään ”asemaa”, heitä ei otettu huomioon. Minä kuuluin siihen luokkaan.

(Bergroth 1971, 131–132.)

Hellevi Hakala katsoo Marckin noudattavan ulkomaisten kirjojen antamia malleja luokkayhteisön kuvauksessa. Kiinnostavaa on Hakalan näkemys siitä, että koulumaailma on tyttökirjoissa ollut vuosisadan alkupuoliskolla se areena, jossa sankarittaren luonteenpiirteet ja moraali punnitaan.

Anglosaksisten esikuvien mukaan luokasta luotiin pienoismaailma eri henkilörooleineen. Keskiluokkaiset hyveet, hyvät tavat, itsekuri, opettajien ja vanhempien kunnioitus, vastuuntunto ja oikeudenmukaisuus ovat sankarittarien ominaisuuksia, joita koetellaan luokassa sattuvalla vääryydellä. (Hakala 2003, 77.)

1970-luvun alussa Ritva-Liisa Pilhjerta arvioi nuorten aikuisten kirjoja alustuksessaan, jonka tarkkaa ajankohtaa ei ole tarkemmin mainittu. Alustus sisältyy Ismo Loivamaan toimittamaan Suomen Nuorisokirjailijat ry:n julkaisuun vuodelta 1996, joten käytännön syistä tässä Pilhjertan alustuksellekin joudutaan merkitsemään sama julkaisuvuosi. Pilhjerta käsittelee tässä juuri kouluikäisiä nuoria. Pilhjertan puheenvuoro henkii voimakkaasti vasemmistolaista arvomaailmaa, mikä ei ole yllättävää, koska Pilhjerta oli *Kansan Uutisten* kirjallisuuskriitikko.

Keskimääräinen päähenkilö kirjoissa on seuraavanlainen. Hän on oppikoululainen. Koulumaailmassa hän sijoittuu sanallisesti lahjakkaisiin, keskitasoon tai pinnaajiin. Hän ei osallistu teinikunnan toimintaan eikä keskusteluihin. Hän ei lue Teinilehteä. Jos päähenkilö on tyttö, hän harrastaa kirjallisuutta tai musiikkia tai kirjoittaa itse. Hänellä ei ole seksuaalisia ongelmia. Pojalle ne sallitaan, mutta harrastuksista musiikki on melkein ainoa. Päähenkilön isä on hyvin toimeentuleva tai varakas, äiti hermostunut tai muuten etäinen. Kirjojen nuoret lähtevät keskiluokasta. Heidän ja heidän vanhempiensa maailma on keskiluokkaisesti rajattu ja kuvattu. Kosketuksia muihin yhteiskuntaluokkiin ei ole. Aineelliset arvot ovat tärkeitä. (Pilhjerta 1996, 18–19.)

Leila Lotti on analysoimansa aineiston perusteella tullut melko lailla samanlaiseen tulokseen kuin Pilhjerta: ”Tyypillisen nuorisokirjan sankari tai sankaritar on 13–18-vuotias oppikoululainen, joka kuuluu ylä- tai keskiluokkaan” (Lotti 1972, 231).

Pilhjerta tai Lotti eivät kiinnitä kritiikissään huomiota siihen, että oppikoulut olivat usein yksityisiä ja sen vuoksi ne olivat maksullisia. Lahjakkaille vähävaraisille oppilaille oli vapaaoppilaspaikkoja, mutta niitä oli vain vähän. Täten on luonnollista, että oppikoululaiset tulivat valtaosaltaan perheistä, joilla oli varaa kustantaa opinnot. Priskan luokkatoveri Esa on vapaaoppilas. Hän kadehtii varakkaampia ja nimittelee selän takana Mollan ja Kain perhettä Korpeloita, jotka omistavat makkaratehtaan, lihakaupan ja aivan uuden auton (Otava 1959, 67–68).

Niin, Esahan oli vapaaoppilas – Esa asui tätinsä luona eikä saanut taskurahoja. Hän hyppäsi usein Kain luona ja hotki kuin viikon nälissään ollut kaakaota ja ahtoi itseensä pullaa ja otti niin kauan kuin vain tarjottiin. Korpeloitten pulla kelpasi, mutta takanapäin Esa puhui Makkara-Korpeloista ja trokareista ja luunkeittäjistä.

Molla oli omin korvin kuullut Esan sanovan Hilleville välitunnilla: ”Trokausrahoilla ne sen auton ostivat...”

(Otava 1959, 68)

Eeva-sarjassa Eevan luokkatoverin Harri Nevan perheen vähävaraisuus käy ilmi vasta sarjan kolmannessa osassa *Yhteiskoululaisia*, jossa Harrilla ei ole varaa ostaa uutta pukua (Marck 1921, 112). Muutenkin *Eeva*-kirjoissa henkilöistä paljastuu uusia asioita sarjan mittaan vähä vähältä.

Pilhjerta sivuuttaa myös kirjojen henkilöiden tasoa koulumenestyksessä arvioidessaan sen tosiseikan, että oppikouluun mentiin pääsykokeiden kautta. Oppikoululuokat eivät siis edustaneet läpileikkausta koko ikäluokasta, vaan oppilasaineksesta oli karsittu pois ne, joilla ei lukupäätä riittänyt. Ei siis ole ihme, että kirjoissa kuvatuista luokkayhteisöistä löytyy lahjakkuuksia.

Eeva Rantakari havainnoi sitä, mitä kirjoissa on, ei sitä, mitä niistä puuttuu.

Koululaisromaaneissa on aikaisemmin keskitytty melkein pelkästään luokan oppilaiden keskinäisten suhteiden kuvaamiseen, mukana varkaus- tai luntausjuoni, joka selviää syyllisen omantunnon herätessä, kun syyttä epäilty on sairastunut hengenvaarallisesti.

(Rantakari 1972, 151)

Juuri tämäntapaisia tapahtumia on Mary Marckin ja Anni Swanin kirjoissa.

”Kepeä keskustelu ja juhlien järjestäminen ovat täyttäneet koululaisten elämän”, Rantakari toteaa (Rantakari 1972, 151). Tämä havainto pätee edelleen yli neljännesvuosisata Rantakarin artikkelin jälkeen ilmestyneissä Lehtisen *Laura*-kirjoissa.

Eeva-kirjoissa itse oppitunteja tärkeämpiä tuntuvat Eevalle ja hänen ystävilleen olevan kaikenlaiset koulutyön ohessa järjestettävät riennot. Huviretket, hyväntekeväisyshankkeet ynnä muut tilaisuudet ja oppilaiden keskinäiset keskustelut saavat enemmän alaa kuin opinnoista kertominen. Tosin tuodaan myös ilmi se, että toiset oppilaat ovat etevämpiä kuin toiset. Esimerkiksi Eevan serkku Marja kuuluu heikompaan oppilasainekseen, Ossi Anger taas luokan terävään päähän.

Koulun päivittäisistä tavoista ei mainita kuin ohimennen. Käy ilmi, että oppilaat aamuisin menevät ”paririvissä” rukoussaliin. (Marck 1917, 22–23.) Koulussa opiskeltavista aineista ei kerrota myöskään kovin seikkaperäisesti. Nuorille lukijoille hämmennystä saattavat herättää ”alja”

ja ”jomma”, algebra ja geometria, joita Marckin kirjojen koululaiset saattavat pöntätä. Tuohon aikaan niistä annettiin vielä erilliset numerot todistukseen.

Mary Marckin kirjoissa on melko tavallista, että oppilaat perustavat yhdessä seuran, jolla on ihanteita. Seura voi olla myös salaseura, joka valikoi jäsenensä tarkoin. Esikuvia häneltä löytyy omasta suvustaan. Hänen isänsä nuoruudessaan oli mukana Keuruun Lehtiniemen pappilassa kesää viettäneiden sukulaisten ja ystävien keskenään muodostamassa veljeskunnassa, jonka nimenä oli Den kontemplativ mystiska Orden. Päämääränä jäsenillä oli ”taistella oikeuden, totuuden ja kauneuden puolesta”. Seuran jäsenillä oli tunnuslauseet, lippu ja muita ulkoisia tuntomerkkejä. (Bergroth 1971, 36–37.)

Eevalle on tärkeätä olla nimenomaan yhteiskoululainen. ”On hauskaa käydä yhteiskoulua. Tyttökoulut tekevät niin tympäiseväksi”, hän kirjoittaa päiväkirjaansa jo kirjan alkulehdellä. (Marck 1917, 5.) Tosin mieli muuttuu heti, jos pojat tekevät jonkin keljun kepposen.

Miksi ihmisiä pannaan yhteiskouluihin? Minä uskon lujasti, että tyttökouluissa on paljon paremmat olot.

Insinööri kohotti kulmakarvojaan.

– Eilen sinä sanoit, että sinä halveksit tyttökouluja, Eeva.

(Marck 1917, 25)

Tällä kertaa Eeva on niin suuttunut luokkatoveriinsa Rolf Eerolaan, että sanoo Hertalle:

Jos minä saan lapsia, niin minä panen jok’ainoan tyttökouluun.

– Mutta jos ne ovat poikia? kysyi Hertta.

– Ne e i v ä t ole poikia! huusi Eeva loukkaantuneena.

(Marck 1917, 29)

Eevan paras ystävä Hertta on matemaattisesti lahjakas. Hänen äitinsäkin on etevä matematiikassa, koska osaa selittää algebran läksyt Hertalle, joka vuorostaan neuvoo Marjaa, jonka äiti puolestaan uskoo, että Marja neuvoo Herttaa matematiikassa. Marjan äidillä on tyttärensä kouluosaamisesta suuret luulot, vaikka Marja itse sanoisi, miten asiat ovat, ja kokeista tulisi huonoja numeroita. (Marck 1917, 17.) Opettajien keskuudessa Hertta ei ole mikään suosikkioppilas (Marck 1917, 108).

Luokkatovereiden mielestä Marja lausuu hyvin runoja, mutta eräs neiti Almi, jonka luo Eeva ja Marja erehdyksessä menivät, ei ollut samaa mieltä Marjan lausuntataidoista. ”Ja nyt tuo pitkä aloitti uudelleen samalla kimakalla äänellä, joka tunki läpi luiden ja ydinten” (Marck 1917, 63).

Etta Penttilä ”oli pieni ja lihava tyttö, joka aina nauroi ja oli ystävällisen näköinen” (Marck 1917, 20). Etta saa järjestää kotonaan kutsut luokalle ja hänen äitinsä käskää kutsua myös pojat, mitä kukaan ei ole ennen tehnyt. Etta on niin reilu, että pyytää mukaan myös Eevan pikkusiskon Essin, koska Essi on Eevan mukana, kun Etta esittää kutsunsa Eevalle (Marck 1917, 20–21).

Etan kutsuilla Saara Turunen, joka on yleensä hillitty ja pidättyväinen, ilmoittaa, ettei siedä poikia eikä voi olla sanomatta poikkipuolista sanaa Ossi Angeristakaan (Marck 1917, 50–51). Saara kadehtii toisia ja kyräilee etenkin Herttaa, joka saa paljon huomiota osakseen. Saara otaksuu Hertan olevan vilkas ja puhelias juuri huomionkipeyttänsä (Marck 1917, 75).

Poikien sietämisessä on vaikeuksia muillakin kuin Saaralla. Harri Neva kiusaa Ettaa Etan lihavuudesta (Marck 1917, 159). ”Koko luokan ilkein poika – tai koko kaupungin – oikeastaan koko maailman ilkein poika. R o l l e E e r o l a!” Eeva määrittelee (Marck 1917, 25). Aarne Linturi, joka on lähinnä sivuhenkilö, on jäänyt luokalleen jo kolme kertaa, joten hän on vanhempi kuin muut luokalla. Tytöt odottavat hänen jäävän taas luokalleen, että hänestä päästäisiin eroon. (Marck 1917, 32–33.)

Ossi Anger sen sijaan on luokan priimus, vakavahenkinen professorin poika, joka ei oikein osaa olla seurassa (Marck 1917, 16). Hän haluaa opiskelemaan matematiikkaa, lukee dekkareita ja haaveilee myös joskus työskentelevänsä pari vuotta salapoliisina Lontoossa (Marck 1917, 88, 122). Ossin isä on rehtorin ystävä ja rehtorilta Ossin isä kuulee koulun asioista ja Ossi puolestaan isältään sellaisia asioita, joita ei ole vielä kerrottu kaikille oppilaille (Marck 1917, 129). Kiistatilanteissa rehtori osaa toimia oikeudenmukaisesti. (Marck 1917, 37–39.)

Opettajat Eevan koulussa eivät suoranaisesti rakasta oppilaitaan. Neiti Ellman eli Bamssi lähtee oppilaiden valvojaksi luokkaretkelle, muttei kovin mielellään. ”Hänen oli pakko lähteä, kun ei kukaan muu opettajista tahtonut” (Marck 1917, 80). Bamssi on ”pieni harmaankalpea ja vaalea” ja käyttää ”valetukkaa”, joka ei aina ota pysyäkseen paikoillaan. Eeva kuitenkin pitää Bamssista ja kuuntelee mielellään hänen opetustaan. (Marck 1917, 14–15, 34.) Eeva saa luokkatoverinsa lupaamaan, etteivät nämä kiusaa enää (ainakaan huviretken aikana) Bamssia, mikä on ollut oppilaiden yleistä hupia. Retkellä Bamssi tulee hyvin juttuun Marjan ja Hertan kanssa. (Marck 1917, 80–82.) Kun retkellä nuoret leikkivät seuraleikkiä nimeltä sormus ehdolla, Ossi Anger tunnustaa antaneensa sormuksen Bamssille, koska hänen piti antaa se arvossapidetyimmälle. Se saa neiti Ellmanin tuumimaan, että ”ehkä koululapset eivät olleetkaan niin kauheita, kun oikein pääsi tutustumaan heihin.” (Marck 1917, 83.)

Maria Laukka luonnehtii Eevaa luokan omaksitunnoksi ja tiivistää Eevan luokkatoverien väliset suhteet seuraavalla tavalla:

Hertta ja Harri muodostavat Eeva-kirjojen subrettiparin, joka pyörittää luokan sosiaalista karusellia. Luokan kaunottaresta Ingasta lasketaan leikkiä, ja komean Einarin on todistettava, että hänen elämässään on muutakin kuin vaatteita. Pullea Etta ja punatukkainen Rolle tuovat komiikkaa luokan elämään samoin kuin hassut opettajat, joita kohtaan osoitetaan silti myötätuntoa. (Laukka 2000, 95–96.)

Naseva sanailu, joka on tunnusomaista Mary Marckin kirjojen luokkayhteisölle, vaikuttaisi pohjaavan Kersti Bergrothin perhetaustaan. Muistelmissaan Bergroth on kertonut isänsä arvostaneen kovasti huumorin lahjaa, ja Bergroth onkin kirjannut joitakin tuttujen ja sukulaisten sattuvia sanontoja vuosikymmenten takaa muistelmiinsa. (Bergroth 1971, 42–44.)

Kaisu Rättyä luonnehtii *Eeva*-sarjan merkitystä koululaiskuvauksena. ”Se vakiinnutti nuortenkirjallisuutemme koululaisromaanin ja nykyaikaisen kaupunkikuvauksen. Eeva-sarja kertoo viattomasta nuoruusajasta, jolloin koti, koulu, perhe ja ystävät ovat tärkeitä” (Rättyä 2003, 266–267).

Eevan tavoin Priskakin on oppikoululainen. Hänelle matematiikka tuottaa vaikeuksia ja hän on joskus kopioinut kotitehtävät Hilleviltä. Hänen isänsä on joutunut hankkimaan hänelle yksityisopettajia matematiikan tukiopetusta antamaan.

Enemmän Priskan luokkatovereista saadaan tietää luvuissa 7 ja 8, joissa luokka on vieraisilla Juulian perheen huvilalla. Muutamien oppilaiden sukunimetkin saadaan tietää vasta kirjan lopulla, kun Molla sivulla 144 kuvittelee elämänsä aikuisena suurtilan omistajana, joka kutsuu vanhoja luokkatovereitaan vierailulle kartanoonsa.

Useimmilla oppilailla on jokin lempinimi, mutta ei Hillevi Malmilla, jonka isä on professori. Hillevi toivoo, että hänelläkin olisi lempinimi. (Otava 1956, 82–83.) Annikka on lempinimeltään Hiiri. Nimi on Mollan keksimä (Otava 1959, 79).

Luokkatoverit käyttävät paljon energiaa pohtiakseen, mitä muut heistä ajattelevat. Itse kullakin vaikuttaisi olevan elämässään jokin kulissi, jota he yrittävät pitää pystyssä. Esimerkiksi Juulia on pitänyt omana tietonaan, että hänen vanhempansa ovat eroamassa ja äiti menossa uusiin naimisiin (Otava 1956, 65).

Oppilaiden luonnehdintoihin kuuluvat myös maininnat heidän perhetaustoistaan kuten *Eeva*-kirjoissakin. Modernia *Eeva*-kirjoihin verrattuna on se, että Priskan ja monien hänen luokkatoveriensä äiditkin ovat työssäkäyviä eivätkä kotirouvia. Hiiren äiti on älykäs nainen ja Hiiren veljen Heikin mukaan ”puoluepamppu”, kun taas Nuken äiti omistaa rohdoskaupan ja ehostaa itseään voimakkaasti (Otava 1959, 78).

Ystävyysuhteissa on jonkinlaista arvojärjestystä. Molla olisi Hiiren paras ystävä, jos ei olisi Nuken ja Priskan läheinen ystävä (Otava 1959, 77). Nukke Tervanen taas on Priskan paras ystävä (Otava 1959, 78).

Hillevi Malmi on ahkera ja etevä kaikessa. Hän kirjoittaa päiväkirjaa joka päivä. Hän on laiha ”kermankuorija” kuten äitinsä Sylvia ja valikoi seuransa. Hillevi ei kuitenkaan viihdy kotona erityisen hyvin. Hänen kotonaan asuu myös 25-vuotias ikävä sisko Helena, jonka Hillevi toivoisi muistuttavan Priskan menevää serkkua Markeaa. (Otava 1959, 75–76.)

Monet luokkatoverit esiintyvät vain ohimennen mainintoina eikä heistä saada tietää sen enempää.

Opettajista Suomiskaa, joka opettaa äidinkieltä, Priska ihailee, sillä Suomiska on modernimpi kuin muut opettajat ja komentaa oppilaita kovalla äänellä. Matikka-Juuso puolestaan on ”natisevan kuiva” matematiikan opettaja. (Otava 1959, 13.)

Lauran luokka *Rakas Laura* -kirjassa on Kämpälämäen yläasteen 8b. Sarjan myöhemmissä osissa kaikki luokkatoverit eivät tietenkään mene lukioon, mutta pääosin he jäävät paikkakunnalle. He siis esiintyvät sarjassa vielä myöhemminkin, vaikkeivät enää olisikaan Lauran koulutovereita. Tässä mielessä *Laura*-kirjat ovat uskottavampia kuin *Eeva*-kirjat, joissa Eevan luokka pysyy täsmälleen samassa kokoonpanossa halki vuosien.

Laura viettää myös vapaa-aikaansa pääasiassa luokkatoveriensä kanssa, vaikka hänellä on muitakin ystäviä. Sarjan viidennen osan *Laura kielikurssilla* henkilöihin viitataan kirjoissa myöhemminkin, sillä Laura pitää vuosikaudet yhteyttä kielikurssilla tapaamiinsa ulkomaalaisiin nuoriin.

Laura pärjää hyvin koulussa. Sarjan myöhemmissä osissa hän pääsee lukioon ja kirjoittaa ylioppilaaksi hyvin arvosanoin. Lauran ylioppilasarvosanojen luettelussa kirjailija on sortunut huolimattomuusvirheeseen, jota kustannustoimittajakaan ei ole huomannut.

Lauran kohdalla tulos oli hyvä äidinkieltä lukuun ottamatta. Toinenkaan aine ei yltänyt kuin C:hen ja se harmitti Lauraa suuresti. Kemia, biologia ja ruotsi olivat lähteneet L:nä. Matikka, fysiikka ja biologia E:nä.

(Lehtinen 2006, 187.)

Kirjan mukaan Laura on siis kirjoittanut ainereaalissa biologian kahdesti samalla kertaa ja saanut eri arvosanat, eximian ja laudaturin. Kirjasarja päättyy siihen, että Laura saa opiskelupaikan lääketieteellisestä tiedekunnasta.

Kuten *Eeva*-kirjoissa ja *Priskassa*, päähenkilölle on tärkeää se, mitä toiset nuoret, lähinnä luokkatoverit hänestä ajattelevat. Ei Laurakaan ole välinpitämätön sen suhteen. Sarjan viimeisessä osassa Laura sanoo tämän ääneen, kun hän ja luokkatoverinsa ovat jo abiturientteja ja suunnittelevat abitanssiaisten ohjelmaa.

- Tai me kolme lauletaan ja sä ja Niko esitätte jonkun ihan poskettoman tanssin, Mari sanoi. – Niko viskelee sua kuin mollamajjaa.
- Kiitos ei, Laura kieltäytyi. – Mä en tahdo jäädä luokan muistoihin tyttönä, joka pljähteli seiiniin. (Lehtinen 2006, 123.)

Lauran paras ystävä Jenna tekee usein läksyjä yhdessä Lauran kanssa. Jenna ei ole hyvä etenkin matematiikassa eikä jaksakaan tehdä tehtäviä yhtä ahkerasti kuin Laura. Usein Jenna kopioi tehtävät suoraan Lauralta. ”Se ei haitannut Lauraa, mutta hänestä tuntui, että se kostautuisi ennen pitkää Jennalle” (Lehtinen 1998, 153).

Koulutyö on kuitenkin *Laura*-kirjoissa taka-alalla. Lehtinen keskittyy enemmän Lauran muun elämän kuvaukseen.

Laura-kirjoissa on yksi hahmo, jollaista ei ole *Eeva*-kirjoissa eikä *Priskassa*, nimittäin epäsosiaalinen tyttö. Hän on Terri. Terri on lintsari. Taiteellisesti lahjakas tyttö pyörii joskus ostarilla Hönön jengissä. Terri asuu äitinsä kanssa samassa pihapiirissä kuin Laura ja Jenna. Terri pukeutuu mustiin, ja äiti ja tytär ovat usein riidoissa. Äiti on työtön ja viihtyy ravintolassa. (Lehtinen 1998, 26–27.)

Jenna ei pidä Terristä (Lehtinen 1998, 27–29). Terri on kylläkin väleissä Lauran isoveljen Saken kanssa ja jopa oleilee paljon Saken asunnolla (Lehtinen 1998, 70). Sarjan edetessä Terrin epäsosiaalisuus kärjistyy. Marketta Härkönen katsoo *Laura*-sarjan kuuluvan kirjoihin, jotka ”kuvaavat perheiden tilannetta silloin kun äiti juo liikaa” (Härkönen 2001, 292). Koska Lauran perheessä päihteet eivät ole ongelma eikä kirjassa Terriä lukuun ottamatta tuoda esiin muidenkaan henkilöiden perheenjäsenten alkoholinkulutusta, Härkönen viitanee juuri Terrin kotioloihin.

Luokkatovereista Viljami on punatukkainen poninhäntäpoika, joka on yksipuolisesti ihastunut Lauraan, joskin Jennan mielestä he ovat pari (Lehtinen 1998, 11–12). Jenna itse puolestaan on yksipuolisesti ihastunut Tapani Ristolaan eli Tauskiin. Tauski Terrin tavoin liikkuu välillä Hönön jengissä. Tauskin vanhemmat, Sini ja ”silmälasipäinen mies”, suhtautuvatkin epäluuloisesti Tauskin vapaa-ajanviettopaikkoihin. (Lehtinen 1998, 52–53.) Tauski yrittää olla ikäistään vanhemman oloinen muun muassa kertomalla, ettei käy alle kuusitoistavuotiaalle sallituissa elokuvissa (Lehtinen 1998, 71).

Niko Hoffren on uusi oppilas, hän on tullut elokuussa Lauran luokalle. Neljätoistavuotiaaksi hän on sangen pitkä, lähes 190-senttinen. (Lehtinen 1998, 36.) Tässäkin *Laura*-sarjan koulukuvaus poikkeaa Eevan ja Priskan koulumaailmasta, jossa sama kiinteä joukko pysyy koossa alusta loppuun. Niko uutena oppilaana joutuu hakemaan paikkansa luokkayhteisöstä. Sarjaan mukaan tultuaan hän kyllä pysyy mukana sarjan loppuun asti. Laura yllättyy, kun kirjan loppupuolella eli sivulla 185 saa tietää, että Nikon isä on paikallisradion suosittu ääni Maukka.

Luokan säntillinen ja ahkera hikipinko Eilaliina on varsinainen besserwisser. Sini puolestaan on partiolainen. (Lehtinen 1998, 40.)

Sen sijaan Sinin isovelji Hönö on isokokoinen jengikorsto, jonka kanssa Laura on huonoissa väleissä (1998, 13). Hönö jengeineen onkin *Laura*-kirjoissa Terrin tavoin henkilö, jollaista ei esiinny *Priskassa* tai *Eeva*-kirjoissa. Hönö on ehta ongelmanuori. Hänen epäsosiaalisuuttaan ei edes yritetä selittää millään, kuten Terrille on taustaksi kehitelty työtön ryypiskelevä äiti. Hönö tulee kunnollisesta perheestä, mutta hän vain on kamala.

Priskassakin nuorilla on ongelmia, mutta ne eivät ole itse aiheutettuja. *Eevan luokan* tai *Priskan* henkilöistä kenenkään tekemiset eivät ole sen luontoisia, että olisi aihetta epäillä heidän päätyvän jossakin vaiheessa elämäänsä lakitupaan syytettyjen penkille. Häiriköivässä Hönössä ja epämääräisiin tempauksiin osallistuvassa Terrissä sen sijaan on ainekset rikollisuralle. Lehtisen tekstissä puhekielisyydet vuorottelevat kirjakielen kanssa. Hieman tilanteesta riippuen Lehtinen käyttää henkilöistä pronominia ”he” tai ”ne”. Joissakin kohdissa ero vaikuttaisi johtuvan siitä, onko kyseessä ulkopuolisen kertojanäänen osuus vai Lauran omaa havainnointia ilmentävä teksti. Toisissa kohdissa he/ne-vaihtelulla Lehtinen osoittaa, että ”he” ovat parempia kansalaisia kuin ”ne”. Hönö on kuuluu ”niihin”.

He hakivat kartongin Tiimarista ja ostivat varmuuden vuoksi muutamia kissatarroja, jos kavereiden piirtämiskyky olisi nollassa. Kun se tulivat pyörille, he huomasivat, että jengiä ei tarvinnut vältellä. Ne olivat löytäneet uuden uhrin.

– Pitäisikö meidän mennä apuun? Laura pohti.

– Hulluko sä olet? Jenna tyrmistyi. – Mä en aio vaarantaa nahkaani Nikon takia.

(Lehtinen 1998, 75.)

Luokan tytöistä Anne ja Paula ovat ilkeilijöitä (Lehtinen 1998, 90). He ovat kuitenkin vain tavallisia ilkeitä tyttöjä, eivät Terrin tapaisia ongelmanuoria. Heitä Laura ei kutsu, kun järjestää pyjamapartyn. Sen sijaan urheilijatyttö Marin sekä Katin ja Sannan Laura kutsuu järjestämäänsä pyjamapartyyn (Lehtinen 1998, 66). Kutsuvieraslistan miettiminen on Lauralle tärkeä toimitus, sillä siinä hän määrittelee suhteitaan koulutovereihinsa.

Opettajista ruotsinopettaja Tuula ”Täti” on ilmeisesti Lauran luokan 8 b:n luokanvalvoja. Hänestä Laura ei pidä, sillä hän on ylimielinen ja suosii eräitä oppilaita. Hän on ”vähän päälle kolmenkymmenen, tanakka perheetön nainen” (Lehtinen 1998, 68).

Kuvaamataidon opettaja Anu-Liina on Lauran mielestä sen sijaan jännittävä. Hänestä piti tulla taidemaalari. Hänellä on viisi lasta ja peräti seitsemän kissaa.

Opettajista liikunnanopettaja Päivikki, joka harrastaa kilpatanssia, saa Lauran ja useita muitakin koulun oppilaita osallistumaan seurataanssikurssille. Sitä myöten Laurakin aloittaa kilpatanssiharrastuksen, jota seurataan sarjan myöhemmissä osissa. Muita Päivikin tanssikurssille osallistuvia oppilaita ovat Niko, Jussi-Pekka, joka on Viljamin kaveri, Jenna ja Anne sekä rinnakkaisluokalta Sauli ja Mirre, jota Niko hakee useasti tanssiin. (Lehtinen 1998, 119, 121, 151) Osallistujana on myös kaunis seitsemäsluokkalainen Mariella, josta Tauski on kiinnostunut. Mariella on päättäjaisissä Viljamin parina (Lehtinen 1998, 72, 155–156).

4.4 Kilpakumppanukset

4.4.1 Keskenään kilpailevat tytöt

Usein tyttökirjoissa kuvataan tilannetta, jossa joku tyttö kilpailee päähenkilön kanssa. Päähenkilö ja hänen kanssaan kilpaileva tyttö ovat tavallisesti huonoissa väleissä.

Eevan luokassa asetelma on erilainen. Eevalla itsellään ei ole varsinaisesti kilpailijaa, mutta Saara Turunen kyräilee Eevan parasta ystävätärtä Herttaa ja ilkeilee Hertalle. Saaraa suututtaa se, että jotkut tytöt, Hertta etunenässä, ovat suosittuja sekä oppilaiden että joidenkin opettajien keskuudessa, mutta hän itse ei saa niin paljon huomiota osakseen. Hän ei ymmärrä täysin Eevankaan suosiota, mutta Hertan suosio on hänelle kaikkein katkerin pala. (Marck 1917, 90)

– Minä en pidä Mopesta, sanoi Saara Turunen äkkiä.

– Sanohan se vielä kerran, niin olet kuoleman oma! sanoi Hertta.

– Hän on puolueellinen, sanoi Saara. – Hän on ankara kaikille muille, mutta hän ei milloinkaan sano pahaa sanaa Hertalle.

(Marck 1917, 23)

Saara myös nälviä Herttaa ja arvostelee tätä selän takana. Eeva on tästä Saaralle tuohduksissaan ja purkaa harmiaan päiväkirjaansa. ”Tämän päivän tärkein tapahtuma on, että Saara Turunen sanoi

Herttaa koketiksi. Saara Turunen on itse koketti. Hän mielistelee kaikkia opettajia, mutta Hertta on luonnollinen.” (Marck, 1917, 78.)

Hertta on tietoinen, mutta ei välitä Saaran puheista ja neuvoo Eevaakin olemaan välittämättä. ”Minä olen kauan harjoitellut unohtamaan hänet” (Marck 1917, 87).

Luokkaretkellä Saara punoo juonen saattaakseen Hertan myöhästymään kotimatkalta ja näin joutumaan huonoon valoon (Marck 1917, 92). Saaran keksimä kellonaikaa koskeva väärä tieto aiheuttaakin ongelmia Rolle Eerolalle, joka myöhästyy paluumatkalta ja joutuu viettämään yönsä saarella (Marck 1917, 93, 97, 99). Ulkosalla yöpynyt Rolle sairastuu ja Rollen isä suuttuu tapauksesta. Hän antaa ymmärtää, että Hertta on tahallaan aiheuttanut tämän ikävän tapauksen. Myös rehtori etsii erilaisia todisteita Hertan ja Rollen huonoista väleistä. (Marck 1917, 102–105.)

Lopulta Ossi Anger ja Eeva saavat totuuden selville, ja kun asioiden oikea laita valkenee myös muille, Saarasta tulee entistä epäsuositumpi. (Marck 1917, 142.)

Priskassa Priska ei suoranaisesti kilpaile kenenkään kanssa avoimesti, mutta häntä ärsyttää tavattomasti Hillevi Malmi, jota kaikki, etenkin aikuiset, pitävät kerrassaan esimerkillisenä. Hillevin äiti käy aina kerskumassa Hillevin aikaansaannoksilla Priskan äidille. Priska kuuntelee näitä kohtauksia sivusta. ”Ja äiti (makealla äänellä): – Kas kas tyttöä...” (Otava 1959, 10).

Kaikki, mitä Hillevi tekee, on erinomaista. Otava kuvaa *Priskassa* harvinaisen hyvin nuoren tytön kateuden tunteita, kun elämä on jatkuvaa vertailua toisiin.

Niin sitä pitää. Niin äiti sanoi aina kun joku sai aikaan jotakin. Ikään kuin pitäisi ikuisesti hosua ja saada aikaan. Lippukunnan juhla! Jumpperin neulominen! Englannin kielen harrastaminen! Hillevi oli kaskas-tyttö ja niisitäpitää-ihminen. Hillevin luokalta pääsy oli varmaa, ja kaikki mihin hän ryhtyi oli järkevää ja hyvää. Ihailtavaa.

(Otava 1959, 10)

Hillevi ja varsinkin Hillevin äiti aiheuttavat alemmuudentunteita muillekin kuin Priskalle.

Luokkatovereista Molla on yhden ainoan kerran saanut kutsuin Hillevin kotiin, jossa Hillevin äiti Sylvia pitää tarkan luvun vieraista.

Sylvia-täti tenttasi vierailta sukupuut ja muut asiatiedot ja tarkasteli vedenvärisillä silmillään herkeämättä kulloinkin tentissä vääntelevää. Opettaja kun oli, hän ei unohtanut mitään – joka numeron hän otti selville todistuksesta ja harrastukset ja koko elämän. Mollakin oli joutunut Sylvia-tädin eteen kerran, sen ainoan kerran, kun hänet oli luettu kermaan kuuluvaksi, ja hädissään hän oli nenäliinaa pyörittäen maininnut jotakin enonsa kartanosta. Kun Sylvia-täti kuuli sanan kartano, ei hän

päästänyt Mollaa kynsistään. Molla kertoi sekapäisenä ummet ja lammet: tammimetsät kasvoivat suhisten enon sikalan seudulla ja hevoset laukkasivat haassa ja pellot aaltoilivat silmäkantamattomiin, ja itse talo kohosi kaksikerroksisena ja arvokkaana joonialaisine pylväineen. - - - Enon Molla varusti viiksillä ja sijoitti monokkelin hänen silmänsä. Siinä vaiheessa Priska oli vetänyt Mollan pois Sylvia-tädin luota.

(Otava 1959, 28)

Omaa kirjailijahaavettaankin Priska vertaa tunnilla ääneen luettuihin Hillevin ainekirjoituksiin.

”Joskus hän kirjoittaisi kirjan. Se ei saisi olla tekoreipas ja kiltti niin kuin Hillevin aineet” (Otava 1959, 37).

Priskalle on suuri hetki, kun hänen ainekirjoituksensa aiheesta ”pelko” saa arvosanaksi 10+. Äidinkielenopettaja Suomiska kehuu koko luokalle pelosta kirjoitettua ainetta, mutta jättää kertomatta, kuka sen on kirjoittanut. Priskaa ei kukaan oleta kirjoittajaksi, ei liioin ketään pojista. Sen sijaan veikataan Hilleviä, Mollaa ja Hiirtä. Tunnin jälkeen Priska näyttää aineensa ja arvosanansa vain Nukelle ja Mollalle. (Otava 1959, 110–112.)

Hillevi puolestaan kirjoittaa koulun lehteen ja moittii baarissa oleivia koululaisia, toisin sanoen omia luokkatovereitaan. Hän ei kelpuuta lehteen Priskan kirja-arvosteluja, mutta kylläkin omiansa. Näin Hillevi, jota yleensä ei pyydetä muiden mukana istumaan baariin jäätelölle, pyrkii nostamaan itseään luokkatoverihinsa verrattuna. (Otava 1959, 113–114.)

Priskan hiljainen kilpaileminen Hillevin kanssa huipentuu kevätjuhlassa. ”Kohta ratkeaisi, kumpi saisi stipendin – Hillevi vai hän. Hillevi saisi joka tapauksessa kirjapalkinnon ahkeruudesta” (Otava 1959, 142–143.) Kuitenkin jo kevätjuhlan aikana Priska huomaa, että Hillevi tarvitsee stipendiä kunnianhimoisen äitinsä vuoksi enemmän kuin Priska. ”Minä en oikeastaan sitä tarvitsekaan. Osaanhan minä kirjoittaa ilman stipendiäkin” (Otava 1959, 149). Priskan huomio Hillevin ahtaasta asemasta vaativan perheen tyttärenä tavallaan purkaa kilpailuasetelman tyttöjen kesken. Priska tajuaa, että hän voi kehittää itseään kirjoittajana omilla ehdoillaan eikä vain kantaakseen äidin nähtäväksi hyviä arvosanoja.

Kilpailuhenkiset vanhemmat, jotka ylieläytyvät lastensa koulunkäyntiin tai harrasteisiin voisivat sinänsä olla aihe, jota sietäisi käsitellä omassa kappaleessaan. Tässä tarkasteltavista kirjoista selvää tämän tyyppin edustajaa ei ole kuin Hillevin äiti. Hän edustaa vanhempaa, joka vaatii lapseltaan paljon.

Priskassa on tytöillä yksi pätemisen alue, johon ei puututa *Eeva*-kirjoissa. Kysymyksessä on tyttöjen kiinnostus poikiin ja heidän suosionsa poikien silmissä. Luokan vieraillessa Juulian luona nuoret leikkivät pullonpyöritystä. Tällöin käy ilmi, että Kai, josta Priska on hieman haaveillut, pitääkin Nukesta eniten. ”Kai otti pullon: – Juulia pyysi antamaan pullon suloisimmalle, joten

annoin sen Nukelle”. (Otava 1959, 84) Priska tuntee kuin Nukke olisi pettänyt hänet, koska hän on kertonut Nukelle ”vuodatuksiaan Kaista”, ja Nukke olisi teeskennellyt hänelle (Otava 1959, 86). Priskan Kaita kohtaan tuntema ihailu ei siis ole salaista, koska hän on Nukelle siitä puhunut. Kai itse ei kylläkään ole asiasta ollut tietoinen. Priska alkaa vertailla itseään Nukkeen ja pääättelee, että Kai pitää Nukkea kauniimpana (Otava 1959, 91).

Laura-kirjoissa ei sarjan alkuvaiheessa tyttöjen välillä ole kovin ankaraa kilpailua. Vaikka Laura ja Jenna ovat parhaat ystävykset, tytöt kuitenkin vertailevat itseään muihin. Kasvuiässä he vertailevat erityisesti fyysistä kehitystään toisiin.

Jenna tuhahti ja totesi, että kyllä sitä nyt oltiin nokkavia, kun oltiin vähän otettu kiinni toista kehityksessä. Laura mulkaisi Jennaa hyssyttävästi. Koko porukan ei tarvinnut kuulla, että hän oli vihdoin saanut menkat. Jennan mielestä Laura ei olisi ollut Laura, ellei tämäkin asia olisi tapahtunut jotenkin erikoisesti.

– Kuka muu kuin sä pystyisi vastaamaan kysymykseen ”missä olit, kun NE alkoivat” yhtä yllättävästi: Seuraamassa Onnenpyörän nauhoituksia, Jenna oli hihittänyt kuultuaan tapahtuman yksityiskohdat.

– Miten niin tämäKIN? Laura oli ihmeteltyt.

– Jotenkin vaan. Ensin se kultatukka tummakulma juttu ja sitten lasi lupaa, että susta tulee kuuluisa, Jenna selitti. – Mä olen melkein kateellinen.

(Lehtinen 1998, 123–124.)

Kateutta on aiheuttanut myös se, että kun spiritismiä harjoitettaessa lasi aakkoslaudalla oli luvannut, että Laura on se, josta tulee kuuluisa. Tämä ei miellyttänyt etenkin Maria, joka haaveili tulevansa kuuluisaksi urheilijaksi. (Lehtinen 1998, 95.)

Jenna kadehtii Lauralta myös Tauskia, vaikka aiheutta ei olisi. Ystävyksille tulee riita, kun Laura moittii Tauskia ja Jenna suuttuu aluksi siitä. Sitten Jenna alkaa syyttää Lauraa siitä, että tämä haluaakin Tauskin itselleen. Jenna on ihastunut Tauskiin eikä ymmärrä, että Lauran silmissä Tauskissa ei ole mitään tavoittelemisen arvoista. Jenna kokee joutuvansa kilpailemaan Lauran kanssa Tauskin suosioista ja katsoo Lauran olevan kilvassa niskan päällä, koska Tauski on pyytänyt Lauran pikkuveljensä lapsenvahdiksi. (Lehtinen 1998, 130.)

Myöhemmissä *Laura*-kirjoissa Lauran pahin kilpakumppani on upseerin tytär Tytti. Molemmat harrastavat kilpatanssia. Tytti kuvataan hyvin epämiellyttäväksi ja jopa juonittelevaksi henkilöksi. Tytti yrittää saada myös Lauran tanssiparin Nikon itselleen, mutta Laura vetää pitemmän korren. Kirjasarjan loppupuolella Laura alkaa myös seurustella Nikon kanssa.

4.4.2 Poikien kanssa kilpailevat tytöt

Jos tyttökirjoissa tyttö kilpailee poikien kanssa, niin yleensä hän kilpailee joko neutraaleissa lajeissa kuten koulumenestys tai sitten hän on poikatyttö, joka kilpailee ”poikien lajeissa”, esimerkiksi urheilussa. Pojat eivät yleensä kilpaile perinteisesti tyttöjen taidonnäytteiksi mielletyissä asioissa kuten tekstiilitöissä. Asetelma on yleensä niin päin, että tyttö tunkee poikien seuraan, koska haluaa tehdä samoja asioita kuin pojat.

Hevoskirjat ovat lähinnä sellainen tyttökirjallisuuden muoto, jossa joku poika olisi mukana tyttövaltaisessa toiminnassa ja myös kilpailee tyttöjen kanssa. Kotimainen esimerkki on Merja Jalon *Nummelan ponitalli* -sarja, jossa Repe Jussila on oikeastaan ainoa poika, joka vakituisesti käy harrastamassa ratsastusta tyttöjen joukossa. Hänen lisäksi sarjassa esiintyy pari miespuolista ratsastuksenopettajaa ja tallin omistavat sisarukset Jenni ja Pena Nummela. Ratsastuskilpailuissa tosielämässäkin kilpaillaan sekasarjoissa, joissa ratsastajan tai ratsun sukupuolella ei ole merkitystä.

Mary Marckin tyttökirjoissa tytöt monesti toivovat voivansa antautua esimerkiksi upseerin tai tutkimusmatkailijan uralle, mutta kokevat sukupuolensa rajoittavana tekijänä. Tytöillä olisi siis yhteiskunnallista kunnianhimoa ja kiinnostusta muillekin kuin perinteisesti naisellisiksi mielletyille aloille, mutta he uskovat, ettei se käy päinsä. *Eeva*-sarjan viimeisessä osassa nuorten puhuessa ammattihaaveistaan Saara Turunen kertoo tahtovansa poliitikoksi. Hän on siis valmis kilpailemaan samalla areenalla miesten kanssa (Marck 1923, 37).

Marckin kirjoissa joku työstä voi olla urheilullinen, mutta tytöt eivät yleensä kilpaile poikien kanssa. *Eeva*-kirjoissa Ossi Angerin aseman luokan älykkönä tunnustavat kaikki. Varsinaista kilpailua ei ole se, että tytöt toivoisivat Aarne Linturin jäävän taas luokalleen, että hänestä päästäisiin eroon. Kyse ei ole koulumenestyksessä kilpailemisesta, vaan Aarnen henkilöstä, joka koetaan yhdeksi epämiellyttävimmistä luokkatovereista. Aarnea inhoavat nimenomaan tytöt. Viitteitä siitä, että myös pojat inhoaisivat Aarnea, ei esiinny.

Ammatinvalinta on aihe, jota kirjoissa pohditaan yleensä. *Priskassakin* jo kirjan alkupuolella Priska on hyvin tietoinen siitä, miksi hänen luokkatoverinsa aikoivat opiskella, niin pojat kuin tytötkin. Erityistä kilpailuasetelmaa ei ole, koska kunkin toiveet ovat erilaisia.

Nukke aikoi sisustusarkkitehdiksi, Jaska muusikoksi, Kai puhui insinöörin urasta ja Vollesta tulisi varmasti tiedemies-tähtitieteilijä. Molla oli ilmetty kotitalousopettaja ja Lolo taiteilija.
(Otava 1959, 35.)

Priskassa esiintyy sisaruspari Molla ja Kai. Molla kokee aina jäävänsä Kain varjoon, koska Kaita on siunattu edullisella ulkomuodolla, mutta Mollaa ei niinkään. Molla haluaisi nimenomaan olla kaunis.

Kai oli kaunis, ja jo leikkikoulussa hänen päätänsä oli taputettu ja häntä oli nosteltu, pantu leluja käteen ja sanottu: ”Leiki nyt.” Molla sai tapella leluista tai keksiä omat leikkinsä, joihin riitti nappilaatikko koreine nappeineen. - - -

”Ai, oletteko te sisaruksia?” hämmästeltiin jo leikkikoulussa ja tuijotettiin pyörein silmin häntä ja Kaita ja lisättiin: ”Ja niin erinäköisiä.” Sanottiin: erinäköisiä, ja se merkitsi yksinkertaisesti sitä, toinen oli sievä ja sellainen, jota teki mieli taputtaa, ja toinen toisenlainen.

(Otava 1959, 72.)

Priskassa sekä tytöt että pojat yhdessä tuskastuvat tähtioppilaaseen Hilleviin, joka on mukana liki kaikessa ja jonka töitä aikuiset ihastelevat. Luokka saa tarpeekseen Hillevin päätoimittamasta koululehdestä. ”Hillevin toimittamat numerot olivat käyneet liian sensuroiduiksi ja ne olivat pullollaan Hillevin itsensä tekemiä juttuja” (Otava 1959, 122). Pojat ja tytöt yhdessä kokoontuvat Mollan ja Kain luo tekemään uutta numeroa, josta Hilleville ei kerrota. Hilleville ei sanota suoraan, että hänen tyyliä ei miellytä. Hänet vain syrjäytetään. Hilleviä ei siis rohjeta haastaa avoimesti.

Lehtisen *Laura*-sarjaa varhaisempi *Mirkka*-sarja esittää Mirkan pikkusiskon ”Masan” (Maissi Katariina) poikamaisena ja poikien kilpailijana. Masa käytännöllisesti katsoen kieltää oman sukupuolensa lapsena ja varhaisteininä. Lehtinen vie sarjan päätösosassa poikien kanssa kilvoittelun niin pitkälle, että 1996 ilmestyneessä kirjassa Masa on muka päässyt varusmieheksi ilmavoimien lentäjäkurssille, mikä ei 1996 ollut mahdollista. Ensimmäiset ilmavoimien lentokoulutukseen päässeet naiset olivat Inka Niskanen ja Katariina Kauriinoja, jotka aloittivat 1997 Kauhavalla Ilmasotakoulussa varusmiespalveluksensa ensimmäisellä lentäjäkurssilla, johon naisten oli mahdollista ylipäättään pyrkiä. Teoksessa on varusmiespalveluksesta muutakin väärää tietoa kuten väite, että Ilmasotakoulu olisi muka ainoa palveluspaikka, jonne on pääsykokeissa kuntotestit. Jotta Masa olisi ollut vielä kovempi jätkä, Lehtisen olisi itse asiassa pitänyt kirjoittaa hänet merivoimien taisteluskeltajakoulutukseen. Sinne ei vielääkään (2011) ole päässyt yksikään nainen.

Poliisiammattikorkeakoulussa moottoripyöräpoliisiksi ei liioin ole toistaiseksi päässyt vielä naisia.

Laura-kirjoissa ei ole erityistä kilpailua poikien ja tyttöjen välillä. Koiviston perheen sisällä kyllä tehdään laskelmia siitä, kuka saa olla missäkin huoneessa ja ketkä joutuvat jakamaan huoneen, kun suurehko perhe yrittää ahtautua kerrostaloasuntoon edes jonkinmoisessa sovussa. Tässä Laura on etulyöntiasemassa, koska on perheen ainoa tyttö. Tietynlaista mustasukkaisuutta tai kilpailua voisi

nähdä siinä, kuinka Tauski on ihmeissään siitä, miten hyvin Laura tulee toimeen lapsenvahtina Tauskin pikkuveljen kanssa.

Lauran luokkatoveri Sini sen sijaan joutuu jatkuvasti tekemään pesäeroa häirikköveljeensä Hönöön. Sinillä ja Hönöllä on eroa kuin yöllä ja päivällä. Sini on kunnollinen partiolainen ja Hönö terrorisoi lähiötä jenginuorena. Sini joutuu olemaan koko ajan veljensä huonon maineen varjossa.

Laura alkaa harrastaa kilpaurheilua, kun aloittaa kilpatanssiharrastuksen. Nikosta tulee hänen parinsa. Vaikka tanssiurheilussa tytöt ja pojat kilpailevat samoissa kisoissa, he kilpailevat pareina toisia pareja vastaan ja seuratasolla toisten seurojen pareja vastaan. Kilpailuhenkeä siis löytyy Laurasta ja Nikosta, mutta he eivät kilpaile keskenään.

4.4.3 Keskenään kilpailevat pojat

Vaikka tyttökirjat kertovat tytöistä, sivuhenkilöinä on myös poikia. Poikien keskinäinen kilpailu ei ole mikään keskeinen teema missään tässä tarkasteltavista kirjoista. Jotain viitteitä kilpailuasetelmista silti on henkilöiden välillä.

Eevan luokalla pojat eivät vaikuta erityisen kilpailuhenkisiltä millään alalla. Yhdessä sivulauseessa käy ilmi, että Eevan pikkuveljellä Nissellä on taipumusta joutua tappeluihin. Tarkemmin ei selviä, onko Nisse erityisen väkivaltainen luonteeltaan, vai onko hän vain kilpailuhenkinen poika, joka helposti käy ottamaan mittaa toisista, vaikka sitten nyrkein.

Ossi Anger, joka on hiljainen luonteeltaan, kadehtii hiukkasen puheliasta ja sanavalmista Harri Nevaa. ”Kaikki nauroivat, kun Harri avasi suunsa. Hän mahtoi olla hurjan lahjakas, vaikka hänellä oli huonommat todistukset kuin Ossilla” (Marck 1917, 139).

Priskassa käy ilmi, että Esa kadehtii varakkaampiansa. Hän puhuu selän takana pahaa Mollasta ja Kaista. Miksi juuri Korpelan sisarukset ovat Esan hampaissa, ei kirjasta ilmene. Onhan luokan enemmistö vähintäänkin pikkuvarakkaista perheistä, kuten maksullisessa oppikoulussa oli tavanomaista. Korpelalla Esa on kuitenkin käynyt kylässä. Voi olla, että muiden luona hän ei ole käynyt eikä tiedä kadehtia näiden koteja, jos ei ole niitä nähnyt.

Laura-kirjoissa Laura huomaa jo varhain, että Jennan arvostelukyky poikien suhteen ei ole paras mahdollinen. Jos Jenna on ihastunut johonkuhun, kuten Tauskiin, hän on täysin sokea Tauskin virheille eikä tuomitse Tauskin tekemisiä, vaikka tuomitsisi samat teot jonkun toisen tekeminä. Pojilla on kyllä keskenään kärhämiä, muttei mitään todella merkittävää. *Mirka*-kirjoissa sen sijaan Sepe ja Juuso jaksoivat nokitella toisiaan vuosikausia.

Jenna suhtautuu puolueellisesti niihin poikiin, joista pitää, vaikka *Rakas Laura* -kirjassa pojille Jennan suosio onkin merkityksetön seikka. Tästä Laura sanookin Jennalle.

Laura puraisi huultaan ja katsoi Hönöä ja sen kavereita. Ne olivat ympäröineet Nikon, joka oli lähes päätä pitempi kuin muut Hönöä itseään lukuun ottamatta. Niko tökötti kuin majakka ja jengiläiset olivat kuin hailauma valmiina hyökkäykseen. Tytöt erottivat yksittäisiä sanoja sieltä täältä. Jengiläiset olivat vailla rahaa ja tupakkaa.

– Alhaisia olioita, Jenna sanoi.

– Jos Tauski olisi mukana, ne olisivat väärinymmärrettyjä poikaparkoja, Laura tokaisi.

(Lehtinen 1998, 75)

Niko selviytyy yhteenotosta Hönön jengin kanssa lyömällä kassillaan lakoon pienemmät jengiläiset ja antamalla Hönölle kassilla sellaisen tällin, että pääsee itse livahtamaan pakoon (Lehtinen 1998, 76–77).

Suoranaista kilpailua poikien kesken ei esiinny. Lauran veli Mikko harrastaa urheilua, joten hän luonnollisestikin osallistuu joukkueensa kanssa otteluihin. Mikon matsit ovat kuitenkin täysin takalalla kirjassa.

Sinänsä poikien tai miesten kilpailunhaluun ei suhtauduta kielteisesti. Laura ilmoittaa televisiovisailuista pitävän isänsä MTV:n Onnenpyörä-visailuun. Isän pääsyä televisio-ohjelmaan ja kilpailun kulkua selostetaan sivukaupalla. (Lehtinen 1998, 107–118.)

4.5 Suhde vastakkaiseen sukupuoleen

”Teiniromaaniin seurustelusuhteiden pelisäännöt muistuttavat käsitystä länsimaisen kulttuurin ihanteellisesta parisuhteesta” (Loivamaa 1996, 59). Ihanteellisen parisuhteen mallina Loivamaa esittää lainauksen *Raamatusta* (1 Kor 13:1-13) (”Rakkaus on pitkämielinen - -” jne). On yleinen virhetulkinta, että kyseisessä *Raamatun* kohdassa Paavali antaa parisuhdeneuvoja. Tämä käsitys on päätyntä jopa lukion uskonnon oppikirjaan, ainakin 1980–1990-luvuilla käytössä ollut *Ankkuri*-sarjan oppikirja 4 (Peltonen, Pihkala, Pirinen, Sinnemäki 1990, 85) viittaa kyseiseen *Raamatun* kohtaan otsikolla ”Seurustelun normit”. Heikki Räisänen ja Esko Saarisen mukaan kyseinen *1. Korinttolaiskirjeen* luku käsittelee kuitenkin seurakuntaelämää Korinton seurakunnassa. ”Paavali yrittää myös ohjata hurmoksellisuutta raittiisiin uomiin osoittamalla, että suurin ’armolahja’ ei ole kielilläpuhuminen eikä profetoiminen, vaan rakkaus” (Räisänen – Saarinen 1978, 149). Loivamaa on oikeilla jäljillä kuvatessaan nuortenkirjoissa esiintyviä ihanteellisia seurustelusuhteita, mutta hakoteillä *Raamatun*-tulkintansa kanssa, mutta eihän hän olekaan *Uuden Testamentin* eksegetiikan professori kuten Räisänen.

Mary Marckin kirjoittaessa 1900-luvun alkupuoliskolla tyttökirjojaan, hän tuskin olisi saanut tekstejään julkaistua, jos niissä olisi vihjattu koulutyttöjen toteuttavan seksuaalisuuttaan jollakin tavalla. Seurusteleminen luokkatoveripojan kanssa ylioppilastutkinnon jälkeen on ollut riittävä ja sopiva tämän aiheen käsittely 1910–1920-luvuilla *Eeva*-sarjan ilmestyessä. Myöskään Merja Otavan ei olisi tarvinnut vuonna 1959 tarjota *Priskaa* minnekään julkaistavaksi ainakaan nuortenkirjana, jos siinä olisi 14-vuotiailla koulunuorilla ollut mitään viatonta tykkäämistä läheisempää kanssakäymistä vastakkaisen sukupuolen kanssa. *Priskassa* on ollut kyllin rohkeata kuvailla, millaisilta luokan tytöt Priskan silmissä näyttivät alastomina (Otava 1959, 23).

Viittaukset nuorten seksisuhteisiin ovat alkaneet yleistyä nuorisokirjallisuudessa vasta myöhemmin. Tyttökirjoihin ne eivät toki kuulu oikeastaan vielä, koska se ei ole lajityypille ominaista sisältöä, kuten Tuija Lehtinen toteaa. Suomen Nuorisokirjailijoiden tabuseminaarissa 1995 pitämässään alustuksessa Lehtinen on määritellyt, että tyttökirjojen tulee olla siivoja.

Tyttökirjoihin yksityiskohdat eivät kerta kaikkiaan kuulu,. Niiden maailma on turvallinen ja nätti. Mirkkoja lukevat lähinnä 10–15-vuotiaat, enkä minä tahdo, että he ahmisivat Mirkkoja sen takia, että ne olisivat jotain koulutyttöemmanuellejen elämästä kertovia tarinoita

Ei, vaan tyttökirjat ovat turvaseksiä. Ne antavat mahdollisuuden haaveilla, uumoilla että jotain tulee vielä tapahtumaan, mutta koska – sitten kun on oikea aika,
(Lehtinen 1995/1996, 26)

Eevan luokassa ei ole mitään erityisempää poikien ja tyttöjen välillä. Vasta *Eeva*-sarjan viimeisessä osassa käy ilmi, että Hertasta ja Harri Nevasta tulee pari. Aarne Linturia ja Rolle Eerolaa tytöt inhoavat. Nuorina aikuisina myös Eeva ja Ossi huomaavat viihtyvänsä yhdessä toistensa kanssa. Tytöt ovat kuitenkin tutustuneet luokkansa poikiin jo kouluvuosina erilaisissa illanvietoissa ja muissa yhteisissä tilaisuuksissa ja suunniteltaessa luokan yhteisiä hankkeita. He ovat hiljalleen huomanneet, että poikien kanssa pystyy keskustelemaan tarvittaessa järkevästikin eikä seurauksena aina ole väistämättä riitaa tai kiusoittelua.

Jo *Eevan luokassa* näkyy kuitenkin se, että Ossi Anger on Eevan tuntemista pojista se, jolle Eevan on helpoin puhua jostakin asiasta. Hertan jouduttua koulusta erottamisen uhan alaiseksi Eeva pyytää juuri Ossia auttamaan tapauksen selvittelyssä. Syystä tai toisesta Eeva ei ryhdy työhön itse eikä pyydä myöskään ketään ystävätärtään toimimaan salapoliisina Hertan maineen puhdistamiseksi.

Priskan luokalla on joitakin hiljaisia ihastumisia puolin ja toisin, mutta ne eivät johda oikein mihinkään. Juulian luona pidetyillä kutsuilla seuraleikissä käy ilmi, että Kai Korpela pitää eniten

Nukesta. Tämä on valtava pettymys Priskalle, joka on ihailut komeaa mutta hiukan tylsää Kaita, ja kaikkein nöyryyttävintä on se, että Priska on kertonut näistä tunteistaan parhaalle ystävälleen Nukelle. Priskaa myös suututtaa se, että Nukke tietoisena Priskan tunteista ei torju Kaita.

Priska ihastuu jollakin lailla hetkellisesti myös serkkuunsa Jyriin, mutta näin läheisten sukulaisten keskeinen seurustelu ei tietysti olisi tullut kysymykseenkään. Kirjasta käy selvästi ilmi, että tunne on yksipuolinen. Priska on tietenkin Jyrille vain kouluikäinen sukulaistyttö.

Molla on heikkona Pekuun. ”Nuo finniset kasvot ja suora nenä ja valloittavan leveä nauru – ne saivat Mollan hyvälle tuulelle. Että yhdessä pojassa olikin niin paljon charmia!” (Otava 1959, 79).

Tuija Lehtisellä on tietysti mielessä ollut pyrkimystä rehellisyyteen kirjoissaan. Hän ei kuvaa ihannenuoria, mutta hän on halunnut kirjoittaa nuoria kiinnostavista asioista suoraan, vaikka se ei kaikkia miellyttäisikään. Ensimmäisen nuortenkirjansa, *Enkelinkuvia hiekassa*, tuolloin rohkeaa sukupuolisuuden käsittelyä hän on kuvaillut riimitellen.

Seksi oli eräs asia,
jota minä pitkään harkitsin,
se ei saanut olla avaamaton asia,
joten vanhan nahkani parkitsin
ja kuvasin tunteella ekakertaa
jolle mikään ei nuorena vedä vertaa.

Yritin olla tuore ja aito,
kynsissä epävarma aloittelijan taito,
- - -
Entä miten oli lukijoiden laita,
miellyttäisikö heitä tie vähemmän kaita?

Enkelin kritiikkiä jännitin,
olihan se eka nuorten tarina,
helvettiä itselleni lämmitin,
kunnes tuli anopin suusta moittiva marina:
enkeli oli roisi ja rivo,
- - -

Jatkoin visusti linjalla samalla
huumorilla ja suoralla puheella,
pannaan julistettuna puritanismi.
(Lehtinen 1990, 84–85.)

Laura-sarjassa Laura on hiukan kiinnostunut pojista, muttei ihastu koskaan niin päätä pahkaa kehenkään kuin paras ystävänsä Jenna. Laura vakuuttaa itsellensä: ”Yksikään poika ei koskaan, EI KOSKAAN, saisi Laura Koivistoa käyttäytymään tai ajattelemaan holtittomasti” (Lehtinen 1998, 30). Kaukorakkauksia laulajiin tai muihin kuuluisuuksiin Laura ei laske, koska kaikki tapahtuu mielikuvituksessa. ”Oli kiva haaveksia ja nimenomaan saavuttamattomasta kundista. Joku Tauski oli ihan eri juttu” (Lehtinen 1998, 31).

Lehtinen itse väittää luovansa kirjoihinsa yleensä sellaisen pojan, ”jonka jokainen tyttö tahtoisi kundikaverikseen” (Luovaa iloa 1996, 29). *Mirkka*-sarjan Juuso on ainakin aikuislukijan silmissä rasittava oikkupussi, ja muidenkin Lehtisen kirjojen poikien ihanuus on lähinnä makuasia.

Jenna ihailee aluksi Tauskia (jossa ei olisi kylläkään mitään ihailemista), mutta Laura joutuu hankalaan välikäteen, kun Tauski onkin kiinnostunut Laurasta eikä Jennasta. Jenna yrittää saada Tauskista selville kaiken mahdollisen ja jääräpäisesti ripustautuu yksipuoliseen ihastukseensa.

Kaikki tieto Tauskista ja sen tavoista oli kullanarvoista Jennalle. Se keräsi pala palalta kokoon kuvan Tauskista ja sen mieltymyksistä. Mitä pitemmälle Jenna pääsi, sitä selvemmäksi kävi, että Tauski oli aivan toisenlaiselta tähdeltä kuin se itse. Laurasta tuntui mahdottomalta, että jokin joskus yhdistäisi niitä, mutta Jenna ei luopunut toivosta.

(Lehtinen 1998, 71.)

Jennan ja Lauran keskinäisiin väleihin Tauski vaikuttaa samalla tavoin kuin *Priskassa* Kai vaikuttaa Priskan ja Nukun väleihin, joskaan Priskalle ja Nukelle ei tule Kaista avointa riitaa. Jenna on sitä mieltä, että Laura ei tietoisena Jennan tunteista Tauskia kohtaan saisi oikeastaan ottaa vastaan tarjouksia lapsenvahtityöstä Tauskin perheessä. Lauran pitäisi auttaa Jennaa saamaan Tauski itselleen seurustelukumppaniksi. Jenna on mustasukkainen Tauskista Lauralle, mutta erona *Priskan* tapahtumiin, jossa Nukke alkaa kulkea Kain kanssa, Laura ei välitä Tauskista rahtuakaan.

Myöhemmissä sarjan osissa tosin Lauran ja Tauskin välillä on myös vetovoimaa, mutta Tauski ei ole mikään nuori herrasmies silloinkaan. *Rakas Laura* -kirjassa Tauski on Lauralle täysin epäkiinnostava henkilö, jonka käytös on useimmiten vastenmielistä.

Tauski on jo onnistunut pilaamaan pikkuveljensä Tapionkin käytöksen ja mielipiteet tyttöistä. Tapio toistelee Tauskin ”viisauksia”. ”– Tauski sanoo, että tyttöistä pitää naamanlisäksi aina tsekata tissit ja pylly.” ”Tauski sanoo, että tytöt paranee vanhetessaan, Tapio ilmoitti. – Pari kolme vuotta, niin sä olet varmaan ihan okei.” (Lehtinen 1998, 56.)

Laura kimpaantuu Tauskin asenteseen. ”– Etkö sä osaa puhua tytöistä koskaan asiallisesti, Laura kivahti. – Kavereina. – Ei kimmat ole kavereita. Ne on saaliita, Tauski ilmoitti” (Lehtinen 1998, 62).

Lauralla ehtii olla sarjan mittaan eri ihastuksen kohteita, vakavin tapaus on kirjassa *Laura sydän syrjällään* esiintyvä Rasse. Se oikea on lopulta Niko, Lauran luokkatoveri ja tanssipartneri kilpatanssiseurasta. He olivat myös yhdessä toimittaneet nuorten ohjelmaa paikallisradioon, joten he tunsivat toisensa perinpohjaisesti. Tässä *Laura*-kirjat ovat täysin perinteisten tyttökirjojen linjoilla. Tuleva elämäkumppani löytyy omien koulutoverien joukosta kuten *Anna*-kirjoissa Gilbert Blythe, *Runotytöissä* Teddy Kent, *Eeva*-kirjoissa Ossi Anger. *Laura*-sarjassa ainut hienoinen poikkeama perinteisestä kaavasta on se, että sarjan ensimmäisessä osassa Niko ei vielä ole Lauran luokalla, häntä ei siis oikeastaan ole kirjan maailmassa vielä olemassakaan. *Rakas Laura* -kirjassa Niko on uusi oppilas.

Rakkaassa Laurassa Jenna on tulenpalavasti ihastunut Tauskiin. Tyttöjen luokkatoveri Viljami on kiinnostunut Laurasta, joka ei välitä Viljamista ollenkaan. Jenna sen sijaan on innokas tuputtamaan Viljamia Lauralle. Kun Tauski menee jonkun tytön kanssa rokkikonserttiin, Jenna on kerrassaan tuskainen ja purkaa tuskaansa runovihkoonsa (Lehtinen 1998, 48–49).

Lauralle päänvaivaa aiheuttaa joku, joka paikallisradion myöhäisohjelmassa toivoo soitettavaksi vanhaa romanttista kappaletta *Tell Laura I Love Her* ja lähettää terveisiä tytölle, jonka ulkomuodon kuvaus sopii juuri Lauraan. Ohjelman juontaja Maukka ei tiedä, kuka on toiveen lähettäjä. Laura pelkää, että asialla on Viljami. (Lehtinen 1998, 58–61.)

Seksiä *Laura*-kirjoissa ei varsinaisesti kuvata, mutta sarjan toiseksi viimeisessä osassa *Laura pitää pintansa* (2005) kerrotaan hienotunteisesti Lauran yöpymisestä Nikon luona. Yksityiskohtiin Lehtinen ei mene, mutta tekstistä käy selväksi, että Laura on aloittanut sukupuolielämän Nikon kanssa. Suorasukaisemmin seksistä kertova kirja Lehtisen tuotannossa on *Ikkunaprinsessa* (1994), jonka teema on nimenomaan yläasteikäisen Minervan kiinnostus seksiin ja kokemusten janoaminen.

Laura-sarjassa pääpaino on muissa asioissa, Lauran elämän ja ystäväpiirin asioiden kuvaamisessa eikä seksi ole ollut tärkein asia, vaikka se lukion loppuvaiheessa tuleekin osaksi Lauran elämää. Sarjan alkuosassa asia ei ole ajankohtainen. *Rakas Laura* sisältää runsain määrin huomioita tyttöjen ja poikien välisistä suhteista, mutta kiinnostus poikia kohtaan ei mene vielä niin pitkälle, että tytöt kuvittelisivatkaan harrastavansa seksiä jonkun kanssa. Suuteleminenkaan ei ole ajankohtaista *Rakkaassa Laurassa* sen enempää kuin *Eevan luokassa* tai *Priskassa*.

Kaikki tässä tarkasteltavien kirjojen tytöt ovat johdonmukaisia ja kunnollisia. Joko heillä ei ole kiinnostusta ketään tiettyä poikaa kohtaan tai sitten jos on, niin he haaveilevat vain yhdestä tietystä

pojasta. Edes Lauran romantiikannälkäinen ystävä Jenna ei ryhdy katselemaan muita, kun Tauskin valloitus ei ota sujuakseen.

5 TYTTÖKIRJOISSA KÄSITELTYJÄ AIHEPIIREJÄ

5.1 Taiteelliset tytöt

5.1.1 Tytöt taiteen tekijöinä

Tyttökirjoissa on jo Louisa May Alcottin *Pikku naisista* lähtien painotettu sankarittaren kykyjä ja lahjoja ja toisaalta on kerrottu myös hänen heikkouksistaan. Tyypillistä on päähenkilön lahjakkuus kirjallisessa ilmaisussa.

Muu kuin kielellinen lahjakkuus on harvinaisempaa. Syynä lienee se, että kirjailijalle kirjoittamisesta ja kirjailijahaaveista on helpointa kertoa, sillä ne ovat hänelle tavallisesti tutumpia aiheita kuin esimerkiksi musiikki, urheilu, tanssitaide tai kuvataiteet. Joskin poikkeuksiakin löytyy. Esimerkiksi *Pollyannan* kirjoittaja, Eleanor Hodgman Porter oli konservatoriotason koulutusta saanut laulajatar.

Merja Otavalle kuvataiteellisen koulutuksen saaneena olisi toki ollut mahdollista kirjoittaa myös tytöstä, joka harrastaa kuvataiteita ja tähtää sille alalle, mutta *Priskassa* hän on kuitenkin valinnut sankarittarensa vahvuudeksi kirjallisen ilmaisun. Tämä lienee puhtaasti varhaisempien mallien toistoa. Kirjoittaminen ja eritoten tavoitteellinen kirjoittaminen on ollut tyttökirjagenressä päähenkilön erikoisominaisuutena jo lähes sata vuotta, kun *Priska* on ilmestynyt. *Muumi*-kirjoja analysoinut Jukka Laajarinne toteaa erilaisuudesta. ”Erilaisuuden mallit ovat valmiiksi annettuja, ja niitä vain pikkuriikkisen varioidaan” (Laajarinne 2009, 97). Päivi Heikkilä-Halttunen kuitenkin katsoo *Priskan* näyttäneen suuntaa kotimaisessa kirjallisuudessa. ”Merja Otavan *Priskan* vanavedessä yleistyivät haaveelliset, eri tavoin luovat ja kutsumuksestaan tietoiset tytöt” (Heikkilä-Halttunen 2003, 223-224).

Sen sijaan *Priskan* serkku Jyri on taiteenopiskelija. Lieneekö tämäkin varhaisempien mallien toistoa? *Runotyttö*-kirjoissa Teddy Kentistä tulee taidemaalari, samoin *Eeva*-kirjoissa Harri Nevan pyrinnot ovat lopulta kuvataiteeseen suuntautuvia. Jyri on kuitenkin henkilönä luonteeltaan aivan erilainen kuin hulivili Harri Neva tai herkkä ja äitinsä tyrannisoima Teddy Kent.

Mary Marckin Eeva kokee kirjoittamisen läheiseksi itselleen. Eevalle on suuri hetki, kun sarjan toisessa osassa *Vähän enemmän Eevasta* sanomalehti julkaisee hänen kirjoituksensa. Eevan serkku Marja oli kyllä kirjoittanut runoja ja sen kaikki tiesivät. Eeva vain ei ole kertonut omasta kirjoittamisharrastuksestaan muille. (Marck 1918, 37–38.) Kirjoittajan rooli ystäväpiirissä oli ikään

kuin varattu Marjalle, joka oli ehtinyt jo aloittaa aiemmin. Muissakin Marckin tyttökirjoissa sankarittaret tavallisesti pitivät kirjoittamisesta eikä se tunnu heistä erityisen vaikealta.

Eeva jännittää kovasti jättäessään kuvauksensa Seipon kartanosta sanomalehden toimittajalle. Hän yrittää rohkaista itseään ajatuksella, että suuret kirjailijatkin ovat aloittaneet tuntemattomina.

Oli tyhmää pelätä. Kerran maailmassa kaikki suuret miehet olivat olleet nuoria tuntemattomia tyttöjä, tai jos ei juuri tyttöjä niin kuitenkin. Goethe oli ollut aivan tuntematon. Ja Schiller, ja Shakespeare, ja Runeberg, ja Juhani Aho. Kuta useampia kirjailijoita hän muisti, jotka kerran olivat olleet tuntemattomia, sitä rohkeammaksi hän tunsu itsensä.

(Marck 1918, 74.)

Eeva on onnellinen kun lehti julkaisee hänen kirjoituksensa. Eevan Niilo-setä vaatii, että Eeva lukee kirjoituksen hänelle ääneen ja sedän naapuri, rouva Alice Kalm tahtoo myös lukea Eevan kirjoituksen. Heidän kehunsa ilahduttavat Eevaa vielä entisestäänkin. (Marck 1918, 108–111.)

Ennen kirjailijahaavettaan Eeva on kylläkin uskoutunut päiväkirjalleen haluavansa tulla yhteiskoulun opettajaksi tai musiikinopettajaksi (Marck 1917, 5).

Eevan serkku Marja sen sijaan on tehnyt tietäväksi, että hän on aloittanut romaanin kirjoittamisen ja lukee katkelman valmisteilla olevasta teoksestaan Eevalle ja tämän sisarille. Marjan aloittama romaani on nimeltään ”Ilseburgin linnassa”, ja tarinan alkajaisiksi Marja romanttisten kertomusten antaman esikuvan mukaisesti kuvailee perusteellisesti sankarittaren ulkonäköä ja koruja.

Marjan ääni muuttui kuiskaukseksi.

– ”Fanny koetti liikahtaa, mutta hänen hienot valkeat kätensä, joita koristi yksi sormus, missä oli neljä rubiinia, kaksi briljantisormusta ja kolme huokeampaa sormusta, olivat kuin herpautuneet. Jäätävä tunne valtasi hänen sydämensä...”

– Voi, kello! huusi Essi.

– Hertta tulee, sanoi Eeva.

Marja kätki nopeasti romaanin.

(Marck 1917, 10.)

Eevan luokan lopussa Marja tulee kertomaan Eevalle saaneensa romaanin päätökseen. ”– Se on valmis nyt. Loppu on oikein kaunis. Fanny rupeaa nunnaksi ja katuu halki elämänsä isänsä syntejä” (Marck 1917, 186). Muita tarinan käännteitä alun ja lopun välissä Marckin kirjan lukijat eivät tule koskaan tietämään.

Romaanintekeseen lisäksi Marja kirjoittaa päiväkirjaa, johon hän on sisällyttänyt myös runojaan. Juuri Marja on ostanut Eevallekin lahjaksi päiväkirjan ja ollut siten ohjaamassa Eevaa kirjoitusharrastuksen pariin. (Marck 1917, 5, 33.)

Hertan ja Eevan luokkatoveri Liisa Marttila on innokas laulaja ja osaa myös soittaa pianoa (Marck 1917, 52). Muutoin *Eeva*-kirjoissa ei sen syvemmin pureuduta Eevan luokkatovereiden tai muiden ystävien mahdollisiin taiteellisiin pyrintöihin. Inga Kortteenkin filmitähtihaaveet taisivat jäädä, kun hänen entinen opettajansa maisteri Panu oli kosinut häntä (Marck 1923, 140). Harri Neva sen sijaan epäonnisesti muita toimia kokeiltuaan päätyy opiskelemaan sitä, mitä on aina eniten halunnut eli kuvataiteita. Tämä ei onnistu kuitenkaan ilman vanhojen luokkatovereiden ja heidän perheidensä apua. (Marck 1923, 134.)

Merja Otavan Priska kuuluu kirjoittaviin tyttöihin, vaikkei hän saakaan mitään erityisempää aikaan tällä saralla. On tosin muistettava, että Priska, kuten *Eevan luokka* -kirjan Marjakin, on vasta neljätoistavuotias, joten liikaa ei voi odottaakaan.

Mary Marckin Eevalle Priska on hengenheimolainen siinä suhteessa, että Eevan tavoin Priska ei rohkene kertoa kenellekään kirjoittamishaaveestaan. Jyri-serkullekin Priska aluksi valehtelee aikovansa hammaslääkäriksi. ”Oli turvallisinta olla aikovina hammaslääkäriksi. Puolet luokan tytöistä aikoi siksi”. (Otava 1959, 35.) Priska arvioi myös, ettei vanhemmille kannata kertoa haaveilevansa taiteellisesta ammatista.

Mutta isä olisi saanut harmaita hiuksia, jos hän olisi ilmoittanut: ”Minusta tulee kirjailija.” Ei sellaista sopinut sanoa. Ei Priska ollut sanonut sitä edes Nukelle. Se olisi kuulostanut suuruudenhullulta. (Otava 1959, 36)

Myöhemmin Priska rohkaistuu uskoutumaan Jyrille ja kertoo kirjailijahaaveestaan. Koska Jyri on itsekin taiteellinen, Priska vaistoaa, että Jyri ei naura hänen haaveelleen ja juuri hän on se, jonka kanssa asiasta voi puhua. (Otava 1959, 58–59.)

Kirjan loppupuolella Priska alkaa kuitenkin tehdä muistiinpanoja ja oikeasti harrastaa kirjoittamista eikä vain haaveile kirjoittamisesta. Serkku Jyri saa Priskan pelkän haaveilemisen sijasta aloittamaan toiminnan. Jyri on itse hakeutunut taideopintoihin eli tehnyt jotakin tullakseen taiteilijaksi. Hän on oivaltanut sen, että taideteoksia ei synny, jos vain unelmoi niiden tekemisestä. Priska tarvitsee herättelyä ymmärtääkseen, että taiteen tekeminen on työtä, ja Jyri onnistuu tässä.

Sitten kun Priska todella hankkii vihon, johon alkaa kirjoitella omia muistiinpanojaan ja runojakin syntyy, hän ei tätä salaisuuttaan paljasta edes Jyrille. Lapsena Priska on kyllä kirjoitellut tarinoita, ja

niitä oli lukenut taloudenhoitaja Siiri. (Otava 1959, 138–139.) ”Kirjoittamalla Priska muokkaa säröistä identiteettiään”, luonnehtii Ismo Loivamaa (Loivamaa 2000, 113).

Priskan luokkatoveri, punatukkainen Lolo Niemi on suuntautunut kuvataiteisiin. Hän tekee koulun lehden kansikuvat. (Otava 1959, 95, 114.)

Tuija Lehtisen sankaritar Laura ihailee naapurissa asuvaa radiotoimittajaa Krista Roviota. Laurakin unelmoi toimittajan ammatista. (Lehtinen 1998, 17) *Rakas Laura* -kirjassa kerrotaan Lauran salaa haaveilevan lehtijuttujen kirjoittamisesta. Hän harjoitteli kirjoittamista kotitietokoneella, ja tätä salaisuuttaan hän ei ole rohjennut kertoa edes parhaalle ystävälleen Jennalle (Lehtinen 1998, 10). Kirjoitushaaveiden salaamisessa hänkin siis vertautuu Marckin Eevaan.

Lauran unelma täyttyy, kun Krista ehdottaa Lauralle pari kertaa kuussa lähetettävän uuden ohjelman, Koululaisvartin, vetämistä. Nimen Koululaisvartti on Niko kertonut radiossa työskentelevälle isälleen ja tämän työtoverille Kristalle kuultuaan Lauran ja Jennan pelleillessään esittävän kuviteltua radiolähetystä. (1998, 186–187.) Tämä Lauran unelmien työn saaminen on oikeastaan *Rakas Laura* -kirjan kliimaksi.

Laura löytää kuitenkin myöhemmin itselleen sopivimman ilmaisuvälineen kilpatanssista ja hänen parinsa Niko täydentää Lauraa hyvin. He alkavat menestyä kilpailuissa. Kilpatanssiharrastuksen pariin heidät houkuttelee liikunnanopettaja Päivikki, joka itse harrastaa kilpatanssia ja pitää koululla seurataanssikirssin. Tanssikirssi on oppilaiden keskuudessa huomattava tapaus ja saa runsaan osanoton. Päivikki panee merkille Lauran ja Nikon rytmittäjän ja sopivan ruumiinrakenteen ja innostaa heitä lähtemään mukaan tanssiseuran harjoituksiin. (Lehtinen 1998, 157–158.) 190-senttinen Niko kuulostaa kyllä melko pitkältä kilpatanssijaksi, etenkin kun Niko on vielä kasvuiässä, mutta tämänkaltaisia epäuskottavia yksityiskohtia Lehtisen kirjoissa tapaa esiintyä. Laura siis valitsee tanssiurheilun. Useimmiten tyttökirjoissa tyttöjen tanssiharrastus on taidetanssia kuten klassista balettia, mutta rajanveto taiteen ja urheilun välillä on tanssin, taitoluistelun ja voimistelun tapaisissa lajeissa melko vaikeata.

Laura-kirjoissa Laura ei ole ainoa luovia harrastuksia omaava henkilö. Myös Jenna kirjoittaa, mutta toisin kuin Laura, hän ei harrastustansa salaile. Hän purkaa lemmentuskiaan runoihin ja lukee niitä joskus Lauralle.

Jenna myös kirjoitteli vihkoon runoja Tauskista ja rakkaudesta yleensä. Joskus se luki niitä ääneen Lauralle. Runojen perusteella sai sen kuvan, että Jenna oli surun murtama ja ainoa oikea paikka olisi teho-osastolla. Onneksi niitä hetkiä sattui harvoin, ja Jenna oli suurimman osan ajasta reipas ja kiva. (Lehtinen 1998, 16.)

Yhtiötunteellisissa ja tasoltaan kaiketi melko vaatimattomissa kirjallisissa tuotoksissaan Jenna muistuttaa jonkin verran *Eeva*-kirjojen Marjaa.

Taiteellista lahjakkuutta riittäisi Lauran luokkatoverilla Terrillä, mutta hän suuntaa sen väärin. Terri maalaa graffiteja. Terri on siinä määrin taitavampi kuin töhertelijät, että Krista Rovio on yrittänyt saada tämän etevän graffitintekijän henkilöllisyyden selville. Kun Laura näkee isoveljensä Saken lippiksessä samanvärisiä maaleja, joilla kirjaston seinään tehty graffiti oli maalattu, Laura uskoo Saken olleen asialla (Lehtinen 1997, 51). Graffitin tekijän henkilöllisyyden selviäminen ja Lauran veljeensä kohdistuvat epäilyt ovatkin *Laura, kultatukka* -kirjan keskeistä juoniainesta. Terri saa kirjan lopussa maalata luvallisestikin, kunhan tekee nättejä kuvia (Lehtinen 1997, 180–181).

Jennan pikkusisko Juli, joka toisin kuin sisarensa, on terävä ja hyvä koulussa, on suuntautunut klassiseen musiikkiin. Juli soittaa viulua. Tässä asiassa *Laura*-sarja muistuttaa amerikkalaisia kirjasarjoja, joissa sarjaan on ripoteltu eri taidemuotoja harrastavia lahjakkaita henkilöitä.

5.1.2 Tytöt taiteen vastaanottajina

Tyttöjen taiteen seuranta tyttökirjoissa on etupäässä kirjojen lukemista. Tässä tarkasteltavissa kirjoissa he eivät käy esimerkiksi taidenäyttelyissä tai museoissa eivätkä konserteissa.

Alcottin kirjoissa monesti hyökätään seikkailu- ja muita viihdekirjoja vastaan ja niitä pidetään turmiollisina nuorille. Tosin Alcottin aikana ei ollut vielä olemassakaan elokuvia, radiota, televisiota tai tietoverkkoja, joita olisi voinut paheksua nuorison moraalien ja älyn turmelijoina.

Suomalaisissa tyttökirjoissa tällaista painotusta ei ole. Etenkin seikkailukirjat ovat Mary Marckin ja Anni Swanin sankarittarilla mieluisaa lukemista, vaikka seikkailukirjat leimataankin enemmän poikien lukemistoksi. Tosin Swanin kirjassa *Sara ja Sarri matkustavat* (1930) esitetään erittäin epäluotettavana ja sivistymättömänä rouvashenkilö, joka lukee Elinor Glynin ja Hedwig Courths-Mahlerin tuohon aikaan suosittuja ajanvieteromaaneja.

Kersti Bergrothin oma suhtautuminen viihderomaaneihin, etenkin jännityskirjoihin on valaiseva. ”Ja sitten ovat kaikki salapoliisiromaanien kirjoittajat, jotka minun elämässäni vastaavat tupakkaa ja alkoholia” (Bergroth 1973, 146).

Marckin tyttökirjojen sankarittaret lukevat kyllä innokkaasti viihdekirjoja, mutta tiedostavat niiden kaavamaiset juonenkulut ja kerrontatavat. Hertta evästää Marjaa välttämään romanttisten lukemistojen toistetuimpia kliseitä, sitten kun Marjasta tulee kirjailija.

– Mutta älä anna lintujen viserrellä kirjoissasi, Marja, sanoi Hertta. – Kirjoissa on aivan liian paljon lintuja. Aina ne visertävät juuri kun tahtoo kuunnella, mitä sankari tai sankaritar sanoo. Älä milloinkaan

anna pienen varpusen istuutua ikkunalaudalle, juuri kun jotain mielenkiintoista tapahtuu. Eikä sinun tarvitse tuoda esille oraviakaan. Minä raivostun, kun ne keskellä jotain jännittävää käyvät oksalle istumaan ja katselevat molempia nuoria viisailla, vilkkailla silmillään.

(Marck 1918, 38.)

Toiset kliseet taas tyttöjen mielestä kuuluvat ehdottomasti mukaansatempaavan kirjan olennaisimpaan sisältöön. Lisää Hertan ohjeita Marjalle:

Aina kun sinä kuvaillet tulipaloja, niin sinun täytyy muistaa kirjoittaa sankarista, että ”niin pian kuin hän saapui, oli itsestään selvää, että hän otti johdon käsiinsä”. Minä en ole lukenut ainoatakaan kirjaa, missä ei ole ollut itsestään selvää, että sankari on ottanut johdon käsiinsä tulipaloissa.

– Sinä voisit itse kirjoittaa sen kirjan, sanoi Marja.

– Ja kun sankaritar on pulassa, tuo pari nopeaa askelta nuoren miehen hänen viereensä. Minun viereeni ei pari nopeaa askelta ole milloinkaan tuonut ketään.

(Marck 1918, 39.)

Märta Tikkanen suhtautuu tyynesti ahmimisikäisten taipumukseen lukea sarjakirjoja, sillä vaihe yleensä menee ohi. Vaikka kirjat olisivat heikkotasoisia ja sisältäisivät arveluttavia asenteita, hän ei pidä niitä kovin vaarallisina. Sen sijaan hän kehottaa vanhempia keskustelemaan kirjojen sisällöstä lasten kanssa ja suosittelemaan myös vaihtoehtoja. (Tikkanen 1972, 109–110.)

Jos lapset haluavat lukea Blytpnia tai W. E. Johnsin Bigglesia tai Bonzonin Kuutta kaverusta tai Anthony Buckeridgen Jennings-kirjoja, pitää heidän kaikin mokomin saada tehdä sitä niin kauan kunnes väsyvät. Sillä väsymystä tapahtuu, useimmilla hyvinkin nopeasti, toisilla vähän hitaammin.

(Tikkanen 1972, 109.)

Kirjallisuuden harrastaminen myös yhdistää tyttöjä. Saaran ja Hertan huonot välit neutralisoituvat kirjan lopulla, kun he huomaavat molemmat pitävänsä Ethel Turnerin ja Louisa M. Alcottin kirjoista. Hertta vieraillee Saaran kotona ja pyytää Saaraa tulemaan vuorostaan luokseen käymään. (Marck 1917, 151–154.) Myös Liisa Marttilaa ja Saaraa yhdistää kirjallisuus, sillä Liisalla on laadukkaita tyttökirjoja, mm. Alcottin kirjoja ja Susan Coolidgen *Katy*-sarjaa. Hän lainaa kirjojaan Saarelle silloinkin, kun Saaran suosio on pohjalukemissa. (Marck 1917, 142–143.)

Eeva-kirjojen henkilöihin taide-elämykset eivät vaikuta kovin voimakkaasti, joskin Saara Turunen eläytyy vahvasti lukemiinsa kirjoihin.

Priskassa ei paljoakaan puhuta taiteen seuraamisesta. Koska Priska on tarjonnut koululehteen kirja-arvosteluja, lukeminen kuuluu hänen harrastuksiinsa. Romaanit maittaisivat Priskalle itse asiassa huomattavasti paremmin kuin läksyjen teko. Myös elokuvissa Priska kävisi mielellään.

Täytyy piilottaa ”Kotiopettajattaren romaani” ja lavastaa kynistä, harpista, viivoittimesta ja vihosta ja kirjasta asetelma pöydälle ja oikoa Marken sängynpeite. Ja koko ajan oli Jyri irvistelemässä vieressä. Hyvähän hänen oli – hänellä oli edessään elokuvat ja kahden tunnin ihanuus!
(Otava 1959, 127.)

Musiikissa *Priskan* nuoret suosivat ulkomaisia artisteja. Ruotsalainen rock-laulaja Little Gerhard ja Harry Belafonte ovat huudossa (Otava 1959, 86). Hillevi osaa soittaa pianoa, samoin Jaska. Hillevi on soittanut lähinnä klassista musiikkia ja häntä harmittaa, kun luokkatoverit toivovat, ettei hän soittaisi ”Eliselle” (*Für Elise*) (Otava 1959, 70). Jaska taas on mielissään, kun häntä luonnehditaan luokan Elvikseksi (Otava 1959, 84.)

Laura-sarjan ensimmäisessä osassa tulee ilmi Lauran äidin mieltymys dekkareihin. Laura itsekin asioi kirjastossa ja hakee sieltä tarvittaessa luettavaa myös äidilleen. (Lehtinen 1997, 26–27.) Laura ei kuitenkaan ole niin innokas lukija kuin muutamat muut kirjojen sankarittaret. Ohimennen hänenkin mainitaan lukevan dekkareita. Seitsemännellä luokalla Laura oli lukenut myös joitakin kirjoja koulukirjastosta. (Lehtinen 1998, 144–146.) Enemmän on esillä televisioviihteen seuraaminen Lauran perheessä.

5.2 Suhde ulkoiseen kauneuteen

Tyttökirjojen sankarittaret ovat tavallisesti kunnianhimoisia. He suhtautuvat yleensä nuivasti hyvin pinnallisiin ihmisiin, sillä heillä on elämässään ylevämpiä tavoitteita saavutettavana. Tässä käsiteltävistä teoksista luontevimmin esimerkiksi muotiin ja kauneuteen suuntautuvaan kiinnostukseen suhtautuu Mary Marck. Hänelle pieni turhamaisuus ei ole tuomittavaa. Päinvastoin. ”Jäljittelemättömällä tavalla Bergroth tekee turhamaisuudesta hyveen”, luonnehtii Maria Laukka (Laukka 1999, 26).

Jostakin syystä monissa tyttökirjoissa muodista ja vaatteista kiinnostuneet tytöt, mikäli kyseessä ovat sivuhenkilöt, kuvataan usein ilkeiksi vähemmän muodikkaita ihmisiä kohtaan. Tyttökirjan sankaritar on kuitenkin yleensä sievä tai kaunis ja osaa pukeutua tyylikkäästi, mutta sankarittaret vain eivät ole niin keskittyneitä tähän asiaan kuin ilkeät ja tyhmät muodin orjat.

Tyttökirjoissa henkilöiden ulkonäköä on ollut tapana kuvaillla ja yleensä kirjan kannessakin on kuva päähenkilöstä ja mahdollisesti hänen seurassaan olevista ystävistä. Miksi ulkonäkö on niin tärkeä tyttökirjoissa? ”Puvun tai kampauksen valitseminen on sen valitsemista, millaisena näyttäytyy muille”, kirjoittaa Jukka Laajarinne (Laajarinne 2009, 157). Päähenkilön on syytä olla lukijoita miellyttävä. Jokin pikku ulkonäköongelma sopii kyllä, jotta lukijan on helpompi samastua kirjan sankarittareen. ”Ongelma on lopulta meille yhteinen: meille asetetaan vaatimuksia, ei ainoastaan tekojemme vaan myös fyysisen olemuksemme suhteen”, toteaa Laajarinne (Laajarinne 2009, 156). Tyttökirjojen sankarittaretkaan eivät ole vapaita viehättävyyden vaatimuksesta, mutta heidän viehättävyytensä pitäisi olla luonnollista ja mieluusti tiedostamatonta eikä tulosta puolentoista tunnin meikkaus- ja kampausoperaatiosta.

Marckin koululaisromaaneissa joku tytöistä on luokan kaunotar ja asia todetaan positiivisena ominaisuutena siinä kuin matemaattinen lahjakkuus tai musikaalisuus. Asiaan saattaa silti liittyä hupaisia ulottuvuuksia. *Eeva*-kirjoissa luokan kaunotar on Inga Korte, jonka takana koulussa istuva Harri Neva on pannut merkille, että Ingalla on pulpetissaan neljä peiliä (Marck 1917, 89). Inga toivoo pääsevänsä näyttelijättären uralle, mutta hänen isänsä vastustaa tällaisia ajatuksia (Marck 1917, 89). Toisaalta vähemmän kauniit tytöt saavat kuulla ulkomuodostaan hyvinkin suorasukaista arvostelua. Suulas Harri Neva kiusaa Etta Penttilää lihavuudesta (Marck 1917, 161).

Liika on liikaa silti Mary Marckinkin kirjojen tyttöillä. *Minnan syyslukukaudessa* Minna keskustelee paria vuotta vanhemman ystävättärensä Eli Merilän kanssa. Eli kuuluu koulun suosittuihin ja ihailtuihin tyttöihin, on hyvin muotitietoinen ja kiinnittää paljon huomiota ulkonäköönsä. Eli Merilä on esimerkki tyhjöpäisestä tytöstä, jolle ulkoiset seikat ja poikaystäväistä vatvominen ovat kaikki kaikessa. Elin lyhyet töksähtelevät, yksinkertaiset lauseet korostavat hänen henkistä rajoittuneisuuttaan.

– Minä tanssin aina kotiljongin Vihtori Helasen kanssa, sanoi Eli ja katseli kuvaansa seinäpeilistä. Hän on ainoa, joka osaa puhua järkevästi. Järkevistä asioista. Kaikki muut ovat lapsellisia. Hän on kirjoittanut minulle kirjeen, että minä olen ”ihanista ihanin”.

– Onko hän? huusi Minna.

– Ja paljon muuta, sanoi Eli ja käänteli päätään nähdäkseen oliko hän ihanampi sivulta vai edestä. Kerran hän kirjoitti, että minulla on silmät kuin rubiinit.

– Rubiinit ovat punaisia, minä luulen, sanoi Minna epäröiden.

– Sitten se oli jotakin muuta.

(Marck 1926, 49.)

Elin tapaista äärimmäisen ulkonäkökeskeistä tyttöä ei *Eeva*-kirjoissa esiinny. Hertta kylläkin vähän aikaa liikkuu ylempiluokkalaisen Noora Herrmanin seurassa. Noora käyttää ehostusta ja hän on leuhka (Marck 1917, 109). Hän arvostelee toisten ulkonäköä ja vaatteita ja jakaa Hertalle kauneusvinkkejä ja on permanentannut tukkansa (Marck 1917, 112–113). Hertta ei näitä vinkkejä tarvitsisi, sillä hän on itse kaunis ja hänellä on pitkät tummat kiharat hiukset (Marck 1917, 11).

Marckin kirjoissa suhtaudutaan kauneuteen ja ulkoasuun koko lailla samalla tavoin kuin L. M. Montgomerynkin teoksissa. Kauneus on myönteinen asia ja toivottavaa, samoin kauniit vaatteet, mutta ylenmääräisesti näistä asioista eivät sankarittaret tai sympaattiset sivuhenkilöt vouhota. Epäsympaattiset henkilöt kyllä saattavat tehdä suuren numeron jostakin ulkonäköseikasta. Noora Herrmanin tapauksessa esimerkkinä ovat kynnet.

– Mitä on C h a r m a n t? kysyi Hertta.

– Minä kiilloitan kynsiäni sillä, minusta se on mainiota, vaikka Irma pitää enemmän lakasta. Sano, Hertta, eivätkö minun kynteni ole tavattoman kuperat?

– Eivät ollenkaan, sanoi Hertta lohdutellen, – minusta ne ovat aivan tavalliset.

– Sitten sinä et tiedä mitään kynsistä! huusi Noora, joka oli hyvin ylpeä kuperista kynsistään. – Kaikki ihmiset ovat sanoneet, että minulla on tavattoman kuperat kynnet.

(Marck 1917, 130.)

Marckin kirjoissa itse kauneudessa ei ole siis mitään vikaa, mutta kauneudella leuhkiminen ei ole suotavaa käytöstä. Sankarittaret ovat luonnonkauniita, eivät ylettömän ulkonäkö- ja muotikeskeisiä. Marckin kirjoissa myös pojat voivat olla kiinnostuneita ulkoisista seikoista eikä heitä leimata oudoiksi tai jotenkin erityisen epämiehekkäiksi, vaikka naljailua voi esiintyä. *Eeva*-kirjoissa luokkatoveri Einari Tammela on aina kohtelias, muodikas ja huoliteltu (Marck 1917, 85, 110).

Myöskään Merja Otavan *Priskassa* ei suhtauduta mitenkään kielteisesti siihen, että tytöt hieman kaunistautuvat. Priska suhtautuu monien teinityttöjen tapaan omaan ulkonäköönsä hyvin kriittisesti. Hänen erityinen huolenaiheensa on nenä, joka hänen mielestään on iso, joskin Merja Otavan itsensä piirtämä kansikuva todistaa muuta. Priskan nenähuolet lienevät siis teineille tyypillistä liioittelua, luullaan, että koko maailma tuijottaa jonkun yksittäisen neljätoistavuotiaan nenää ja arvostelee sitä. Priskan nenä on suvussa kulkevaa mallia.

– Täti, huudahti Marke kesken kaiken, Jyri ja Priskahan ovat ihan toistensa näköiset!

– Todella! Kas vain. Kas kun minä en sitä huomannut, sanoi äiti ja katsoi Jyristä Priskaan ja Priskasta Jyriin. – Silmät ja suukin – no voi hyvänen aika... Sehän on totta!

– Ja nenä! sanoi Marke pirullisesti.

Priska näytti kieltä Markelle.

– Etkö sinä pidä meidän nenästämme? kysyi Jyri ja irvisti.

– Se on minun ristini, huokaisi Priska liioitellusti.

– Tunnut kantavan sen urhoollisesti, sanoi Jyri.

Mikäs siinä muukaan auttoi. Nenä kuin nenä. Mutta konko puki Jyriä. Pojalla pitikin olla iso nenä.

(Otava 1959, 36.)

Priskan ystävä Molla on rotevarakenteinen ja lihava (Otava 1959, 66). Toiset luulevat, että hänestä tulee kotitalousopettaja, mutta itse hän haaveilee kauneushoitolan perustamisesta (Otava 1959, 98). Molla toivoo, että hän olisi kaunis, mutta perintötekijät eivät oikein suosi tätä toivetta.

Molla oli äitinsä kuva tai paremminkin kuvatus. Hänessä oli enemmän kokoa. Se mikä äidissä esiintyi pienenä ja rumana, oli Mollassa satakertaisena. Lyhyesti sanoen, hän oli iso ja pahuksen ruma. Äiti ei pitänyt omasta peilikuvastaan ja Molla oli elävä muistutus siitä.

(Otava 1959, 72.)

Molla saa itsevarmuutta, kun kuulee Vollen äidin kehuneen häntä, eikä hän enää tunne suurta tarvetta olla ulkoisesti muiden kaltainen (Otava 1959, 147–148).

Mollan veli Kai on luokan hienoin poika, jopa siinä määrin, että Mollakin kutsuu veljeään ”von Korpelaniksi” (Otava 1959, 62–63).

Luokkatovereista Juulia mainitaan kauniiksi. Hän on hoikka ja mustatukkainen (Otava 1959, 65). Ulkonäköön kiinnitetään huomiota paitsi nuorten, myös aikuisten kohdalla. Esimerkiksi Nuken äidistä mainitaan erikseen, että hän ehostaa itseään voimakkaasti (Otava 1959, 78).

Äidinkielenopettaja Suomiskaa Priska ihailee, koska hän on modernimpi kuin muut opettajat, lakkaa kynsiään ja käyttää violetteja vaatteita (Otava 1959, 13).

Hiiren perheessä arvomaailma on sellainen, että ulkonäkö on kaukana älykkyyden ja yhteiskunnallisen toiminnan alapuolella. Seuraavasta esimerkistä käy ilmi, että Hiiren mielestä ulkonäkönsä huomiota kiinnittävä nainen ei voi olla älykäs. ”Äiti oli älykäs nainen – ei yhtään sellainen kuin Nuken äiti, joka maalasi itseään ja omisti rohdoskaupan ja hymyili näyteikkunan takana suurella punaisenpunaisella suullaan ja sinisin ripsin” (Otava 1959, 78).

Priskassa ei Hiiren näkökulmaa lukuun ottamatta yleisellä tasolla arvoteta kirjan henkilöitä sen mukaan, ovatko he kiinnostuneita ulkonäöstään ja muodista. Muotitietoisia henkilöitä ei esitetä fiksumpina tai tyhmempinä kuin toisiakaan eikä liioin epämiellyttävämpinä tai miellyttävämpinä persoonallisuuksina. Hiiren kautta tuodaan kuitenkin esiin voimakkaasti arvottava näkemys.

Sen sijaan 1980- ja 1990-lukujen taitteessa Tuija Lehtisen *Mirkka*-sarjassa annetaan ymmärtää, että muodista ja kauneudesta kiinnostuneet tytöt ovat jotenkin henkisesti rajoittuneita. Mirkan isosisko Merja on suuntautunut seuraamaan muotia, haaveilee näyttelijättären urasta ja osallistuu kauneuskilpailuun. Hänelle koulunkäynti on vaikeata ja hän saa sisarusarjan huonoimman ylioppilastodistuksen. Mirkka on neutraalimpi ja hän kirjoittaa laudaturin paperit. Masa, jota vaatteet ja meikit eivät kiinnosta tippaakaan, kirjoittaa kuusi ällää, mutta voittaa juhannusneitokilpailut, kun vain sinne pystymetsästä menee ja vastailee nenäkkäästi juontajalle.

Pynttäytymisen vastustus ja halveksunta on vanhaa perua. 200-luvulla elänyt kirkkoisä Cyprianus paheksui koristautumista. Olavi Tarvaisen mukaan Cyprianuksen kanta oli, että ”neitsyiden, Kristuksen morsiamien tulee pukeutua yksinkertaisesti ja välttää jalokiviä sekä kaunistusaineita, jotka ovat vain demonien keksintöä” (Tarvainen 1986, 40). Tyttökirjoissakin penseydellä koreilua kohtaan on pitkät perinteet. Alcottin *Kahdeksan serkusta* (1917, *Eight Cousins*) on tällä linjalla. Muotihepenet eivät tosin päähenkilön Rosen tohtorisedän mukaan ole demonien keksintöä, mutta ne ovat epämukavia ja epäterveellisiä.

Asetelma on siis se, että muodista kiinnostuneet tytöt ovat tyhmiä ja aihetta vierovat älykkäitä ja menestyviä. Pakettiin sisältyy myös uskomus, että tytöt, jotka eivät ole kiinnostuneita muodista ja kauneudesta, ovat kauniimpia ja tyylikkäämpiä kuin tytöt, joita asia kiinnostaa.

Laura-kirjoissa asetelma on sama. Jenna, joka on enemmän kiinnostunut muodista ja ulkonäöstä, on tyhmempi kuin Laura. Vaatteet ovat kuitenkin melko tärkeä juttu tytöille. Laura muistaa, miltä tuntui ensi kerran käyttää rintaliivejä. Myös rintojen kokoa tytöt miettivät. Jenna valittaa olevansa liian litteä.

Laura vilkaisi vaivihkaa omaa varustustaan ja muisti vieläkin, miten kiehtovaa oli ekan kerran pukea rintsikat päälle. Valkoiset, joissa oli pieniä sinisiä kukkia. Nyt rintsikoihin oli jo tottunut ja vähitellen siihenkin, että rinnat olivat alkaneet kasvaa. Ihan kuin ne vain olisivat odottaneet pesiä itselleen.

Simassa turvonneista rusinoista oli vähitellen alkanut tulla pienten luumujen kokoiset. Mutta välillä niitä ujosteli.

(Lehtinen 1998, 16.)

Vaatteet ovat Lauralle joskus ongelmallinen asia, koska heidän perheensä ei ole varakas. Onneksi Lauran äiti on etevä ompelija. Tanssikurssin päätöstanssiaisiin ja sitä seuraavaan koulun diskoon Lauran äiti muokkaa käytettyjen vaatteiden kaupasta edullisesti hankkimansa leningin Lauralle. Se päihittää jopa Jennan puvun, vaikka Jennan äiti on töissä tavaratalon vaateosastolla.

Laura ei ollut kovin innostunut mekosta, mutta kun se sitten oli valmis, peilikuva vihjasi ettei tulos ollut hullumpi. Yläosa oli sinihopeista kimaltavaa kangasta, neliskulmainen kaula-aukko ja leveät olkaimet. Musta vähän pönkkö hameosa oli paksua taftia ja kahisi jännästi. Jenna oli tikahtua kateudesta, kun näki asun Lauran yllä. Jennankin diskomekko oli nätti, lyhyt ja leveneväkelmainen ja väriltään vihreä, mutta auttamattoman pliisu Lauran vaateen rinnalla.

(Lehtinen 1998, 147.)

Tyttökirjoissa on aina ollut tärkeätä kuvata keskeisten henkilöiden pukuja, kun he menevät juhliin. Arkivaatteisiin ei niinkään puututa. Tuija Lehtinenkin pitää tästä perinteestä kiinni: juhla-asut kuvataan seikkaperäisesti.

5.3 Uskonto

Uskontoa ei tässä tarkasteltavissa kirjoissa juuri ole. On vaikeata kuvitella, miksi suomalaisissa tyttökirjoissa elämäntarkastuksellisia kysymyksiä ei juurikaan käsitellä. Neil Postman näkee maallistumisen juurien olevan uskonpuhdistuksessa, jolloin Raamattua alettiin järjestelmällisesti kääntää latinasta kansankielille. Postmanin mukaan tästä aiheutui Raamatun pyhyden heikkeneminen ja nationalismiin vahvistuminen. (Postman 1982, 42.)

Kenties nykyään Suomessa asiassa ollaan yliherkkiä ja kirjailijoita huolestuttaa leimautua uskonnon tuputtajiksi.

Mary Marck on tarkoin lakaissut pois uskonnon tyttökirjoistaan, mikä on yllättävää, koska hänen omasta perhetaustastaan löytyy paljon pappeja. *Eeva*-kirjoissakaan ei mitenkään viitata siihen, että Eeva olisi mennyt rippikouluun. Sitäkin merkellisempää tämä on, kun otetaan huomioon, että *Eeva*-sarjan alkaessa Suomessa ei ollut vielä edes uskonnonvapautta. Kirkkoon oli kuuluttava, joko evankelis-luterilaiseen tai ortodoksiseen, joskin islamilaisilla (tataarit) ja juutalaisilla oli oikeus harjoittaa omaa uskontoaan.

Bergroth tosin kertoo olleensa nuorena kapinahenkinen ja kiinnostuneensa ateismista. Mutta tämäkään ei *Eeva*-sarjassa näy.

Isoisäni isä oli maisteri Carl Henrik Bergroth, joka kuoli Ruoveden kirkkoherrana 1841.

Hänellä oli neljä poikaa ja viisi tyttäretä. Kaikista pojista tuli pappeja, tyttäret menivät naimisiin pappien kanssa.

Jos katselen isäni tai äitini sukua ylhäälle tai sivuille päin, näen vain pappeja. Olen todellinen kirkon kasvatti.

Ja tunnen suurta kiitollisuutta esi-isiäni kohtaan. He ovat tehneet aivan määrättyä työtä minun hyväkseni.

Matematiikan täytyy olla kiitollinen isilleen, koska he ovat vähitellen kehittäneet hänelle matematiikan aivot. Ja muusikko saa kiittää esivanhempiaan sävelkorvasta ja paljosta muusta, joka tekee hänelle mahdolliseksi tajuta musiikkia. Minä puolestani kiitän näitä vahvasti uskonnollisia esi-isiäni siitä nykyisin harvinaisesta lahjakkuudesta, että voin uskoa henkisen maailman olemassaoloon.

Tein kyllä parhaani tuhotakseni tämän luonnonlahjan. Jo koulun yläluokilla, kun aloin tietoisesti valita mielipiteitäni, otin viehättyneenä osaa nuorison vallankumoukseen, jossa ateismi näytteli nykyisten poliittisten ja seksuaalisten ihanteiden osaa. Mutta peritty kykyni sai vähitellen voiton näistä muotivoimista, ja pääsin taas nauttimaan esi-isieni ahkeran työn tuloksista.

(Bergroth 1971, 21.)

Muistelmissaan Kersti Bergroth hämmästelee itsekin, ettei hänen nuortenkirjoissaan ”ollut jälkeäkään silloisesta pessimistis-agnostisesta maailmankatsomuksestani” (Bergroth 1973, 67).

Merja Otavan *Priskassa* uskonto ei näyttele liioin juuri minkäänlaista roolia. Henkilöt eivät päällisin puolin ole uskonnollisia eivätkä keskustele elämäkatsomuksesta. Joissakin yksittäisissä kohdissa viitataan taustalla olevaan uskomusjärjestelmään. Kun nuorten yhteisellä pyöräretkellä Priska joutuu kuorma-auton töytäisemäksi, Molla tapauksen nähdessään hokee: ”Hyvä Jumala, hyvä Jumala” ja rientäessään maassa makaavan Priskan luo, Molla sanoo vielä ”Hyvä Jumala, armahda...” (Otava 1959, 50–51).

Volle puolestaan ajattelee tuonilmaisista, koska luokkatovereiden tietämättä hänellä on vakavia terveysongelmia.

Volle tunsi kevyet luunsa ja litteän vatsansa, joka ei koskaan vetänyt niin paljon kuin lääkäri oli määrännyt. Joskus häntä ei enää olisi – silloin kukaan ei laskisi hänen painoaan eikä häneltä otettaisi verikokeita vähän päästä. Eikä ruokapöydällä olisi pilleri- ja lääkepurkkeja. Hän, Volle, kevenisi kevenemistään ja tulisi enkeliksi kuten Molla ennusteli, Mutta hetki kerrallaan!

(Otava 1959, 99.)

Volle kuitenkin kiinnostaa enemmän tämänpuoleinen elämä: se elääkö hän kolmikymmenvuotiaaksi ja se, olisiko ihminen käynyt kuussa hänen elinaikanaan (Otava 1959, 99).

Priska ei ajattele varsinaisesti uskontoa juuri missään käänneessä, ei silloinkaan, kun Siiri sairastuu syöpään. Ilmeisesti hänen perheensä ei ole suuntautunut laisinkaan uskonnollisesti. Sen sijaan romantisoitu näkemys kansanperinteen yliluonnollisista olennoista on jossakin taustalla.

”Sanoihan Helka-tätikin, että mitä vanhemmaksi tuli, sitä harvemmin näki keijuja ja tonttuja”

(Otava 1959, 108). Nämä pohdinnat liittyvät kuitenkin Priskalla elämänsä yleensä, eivät oikeastaan maailmankatsomukseen.

Rakas Laura -kirjassa Lauran pyjamabileissä tytöt keskustelevat ennustamisesta. Mari oli kerran käynyt ennustajalla, mutta ennustukset eivät olleet käyneet toteen. Sanna puolestaan oli kerran serkkujensa kanssa harrastanut spiritismiä. Mari ei usko, että siitä voisi saada oikeita vastauksia kysymyksiin, vaan joku oli vain pilailnut. Sannan serkun saama vastaus oli ollut pelottava ja tavallaan kuitenkin toteutunut, joskaan ei niin pelottavana kuin mitä istuntoon osallistuneet olivat aluksi luulleet. Myöhemmin Sanna ehdottaa spiritismin kokeilemistä. (Lehtinen 1998, 91–93.)

Ajatus pimeyden voimien houkuttelusta puhumaan lasin avulla ei kiehtonut Lauraakaan. Koska suurin osa vieraista innostui asiasta, Lauran oli hyvänä emäntänä tietenkin hyväksyttävä päätös. He siivosivat keittiön pöydän ja levittivät sille paperin. Sanna piirsi sen täyteen ympyröitä lasin avulla ja kirjoitti niihin aakkoset ja numerot.

– Kynttilä, Sanna komensi Lauraa.

– Se on pelannut tätä useamminkin, Jenna mutisi kun he kollastivat Lauran kanssa keittiön kaapilla. –
Mä olen varma, että se junailee vastaukset.

Laura löysi puoliksi palaneen joulukalenterikynttilän. Sanna katsoi iloisena punaista kynttilää vähän paheksuvasti, mutta kelpuutti sen käyttöön. Tuolit asetettiin pöydän ympärille ja valot sammutettiin. Tuntui aavemaiselta istua kynttilän valossa ja vielä karseammalta, kuin Sanna alkoi vieraalla äänellä manata henkeä, että se ilmaisisi itsensä jollakin lailla.

(Lehtinen 1998, 93–94.)

Vaikka Laura ei ole uskonnollinen, hän suhtautuu torjuvasti spiritismiin ja pitää sitä hiljaa mielessään pimeyden voimien kutsumisena. Istunnon edetessä hän taipuu pitämään sitä huuhaana. Muutkin kuin Jenna uskovat, että Sanna ohjailee lasin liikkeitä, myös Laura ja Mari epäilevät sitä. Jenna esittääkin kysymyksen, jonka sisältöä eivät tiedä muut kuin Laura ja hän itse. Siihen ei vastausta saada. Istunto keskeytyy, kun Lauran isovelji Sakke tulee käymään. Saken kanta spiritismiin on selvä: ”Vain järjettömät pelaa tuollaista” (Lehtinen 1998, 98).

5.4 Poliitikka

Poliitikka nuortenkirjoissa on toisille lukijoille ollut ongelma, toisille ei. Poliittisten kysymysten käsittely tai niiden pois jättäminen kirjan sisällöstä on aikaansa sidottua. ”Yleinen vaatimus 1900-luvun alkupuolen nuortenkirjoille oli epäpoliittisuus. tätä ei kuitenkaan noudatettu poikien

historiallisissa seikkailukertomuksissa, joiden ryssäviha on avointa”, kirjoittaa Hellevi Hakala (Hakala 2003, 26).

Poliittiset kysymykset olivat pinnalla, jopa suorastaan muodikkaita 1960- ja 1970-luvun vaihteessa. Tiukan vasemmistolaisen näkökulman tarjosi Ritva-Liisa Pilhjerta. Pilhjerta on kokenut jonkinlaiseksi ongelmaksi sen, ettei nuortenkirjoissa ollut politiikkaa tai ainakaan sitä ei käsitelty seikkaperäisesti 1960-luvun nuortenkirjoissa, tai jos oli, se oli vääränlaista. Topelius-palkitusta Merja Otavan *Kuuvuodesta* (1969) hänen luonnehdintansa on ”äärimmäisen eliittihenkinen” (Pilhjerta 1996, 19). Pilhjerta murehtii esimerkiksi sitä, että Asko Martinheimon romaanissa *Polttaa, polttaa* päähenkilö on rakennuksella töissä, mutta lukijat eivät saa tietää, kuuluuko luottamusmies SDP:hen vai SKP:hen. Pilhjerta näkee nuortenkirjat vaarallisena esteenä nuorison luokkatietoisuuden heräämiselle. ”Ne ovat erittäin tehokas ase sopeuttamisessa, auktoriteettiuskoon saattamisessa. Poliittikka on likaista ja paha, mitään ei voi kuitenkaan tehdä” (Pilhjerta 1996, 20).

Vaikka *Eeva*-sarjan osat ilmestyivät ennen ja jälkeen kansalaissodan, kirjoissa ei viitata sotaan mitenkään. *Eeva*-sarjan henkilöt ovat parempien perheiden lapsia. Eeva sanookin kerran Marjalle: ”Minä en tunne ketään sairaita ja köyhiä” (Marck 1917, 55).

Norman perheen elämä on siis hyvin suojattua. Tyttöjen tuttavapiirissä ei liioin ole ketään, joka ei olisi päässyt oppikouluun. He ovat hienostoperheiden lapsia. Joissakin Marckin kirjoissa käy kuitenkin ilmi, että luokkayhteisöön kuuluu myös vähävaraisempien perheiden lahjakkaita lapsia. He yleensä pyrkivät peittelemään sitä tosiasiaa, ettei heillä ole varaa kaikkeen siihen, mihin heidän luokkatovereillaan.

Kersti Bergrothin tausta oli kaksikielinen. Hänen isänsä oli Viipurin ruotsinkielisen lyseon rehtori, mutta suomenkielisen oppikoulun perustajia samassa kaupungissa. (Bergroth 1971, 41.) Neutraali tausta kenties selittää sen, ettei minkäänlaista kielipolitikoitua esiinny myöskään Bergrothin Mary Marckin nimellä kirjoittamissa tyttökirjoissa, vaikka 1900-luvun alussa, jolloin *Eeva*-sarjakin alkoi ilmestyä, tyypillinen ilmiö suomenkielisyyntoiliijoilla oli ruotsinkielisten sukunimien muuttaminen suomenkieliseksi. Eevan luokkatoverien nimet ovat suomenkielisiä. Sen sijaan esimerkiksi *Minnan syyslukukaudessa* (1926) esiintyy luokkatoveri nimeltä Lindström.

Priskassa mainitaan erään luokkatoverin äidin olevan politiikassa mukana, mutta sen enempää politiikkaa kirjassa ei ole. Priskan kotona ei puhuta politiikasta eikä Priska itse kuulu mihinkään aatteelliseen yhdistykseen. Priskan äiti työskentelee naistenlehden toimittajana, mutta ilmeisesti hänenkään työnsä ei ole sellaista, että hän kirjoittaisi kantaaottavia yhteiskunnallisia artikkeleita.

Priskan vanhemmat väistelevät, jos Priska haluaisi puhua jostakin ajankohtaisesta aiheesta.

Ja kun Priska ihmetteli sotia ja sitä, että kaikki sanoivat ja sanomalehdissäkin kerrottiin kaikkien sanovan, ettei tahdota enää sota, ja kuitenkin nuoret pojat opetettiin miehiksi juuri antamalla heille ase käteen – isä kiusaantui ja äiti silitti Priskan päätä ja hopotti: ”Syömään.”

(Otava 1959, 121.)

Priskan vanhemmat kuuluvat sodan kokeneeseen sukupolveen, isä on todennäköisesti itse ollut sodassa mukana. Priska itse on syntynyt sota-ajan loppuvaiheessa, koska kirja on ilmestynyt 1959 ja Priska on kirjan alussa 14-vuotias. Lukijalla on syytä otaksua, että Priskan syntymävuosi on 1944 tai 1945. On tunnettua, että kaikki sotaveteraanit eivät olleet millään lailla halukkaita puhumaan sota-ajasta. Jotkut elossa olevista sotaan joko sotilaana, lottana tai muissa tehtävissä osallistuneista eivät halua kertoa sotamuistojansa vieläkään.

Poliittinen tilanne ei ollut aivan yksinkertainen vielä 1950-luvullakaan ja kuten Priskan lukemista lehtiartikkeleista käy ilmi, nuorten miesten asepalvelusta alettiin jo tuolloin kyseenalaistaa sodanvastaisuuden nimissä. Tämä on luonnollisestikin tuntunut loukkaavalta tai vähintään kiusalliselta sotaponnistuksiin osallistuneista ihmisistä. Otava ei ole selvästikään halunnut tehdä suhtautumisesta sotaan keskeistä aihealmaa *Priskaan* eikä tendenssimäisesti tarjoa mitään tiettyä asennetta tai näkökulmaa.

Selvemmin kirjassa tuodaan sen sijaan ilmi Esan kateus itseään parempiosaisia kohtaan. Tämä ei tee Esasta suosittua. Monissa kirjoissa varakkaat henkilöt esiintyvät ylseästi tai alentuvasti köyhempiä kohtaan. Näin on laita esimerkiksi *Iris rukassa*. *Priskassa* tilanne on päinvastainen. Katkera Esa puhkuu jonkinlaista luokkavihaa ja panettelee etenkin Korpelan perhettä, joilla on menestyvä lihakauppa. Luokkatoverit eivät ole kohdelleet Esaa loukkaavasti tämän köyhyyden tähden. Esa haluaa uskotella itselleen, että suuri omaisuus on ilman muuta rötöksillä hankittua. Molla taas katsoo, että ”isä oli oikeastaan vaatimaton ja maksoi hyvin työntekijöilleen eikä kiskonut tavarasta” (Otava 1959, 69). Esan tuskin on mahdollista tuntea niin hyvin Korpeloiden yrityksen toimintaa, että hän voisi perustaa väitteitensä trokauksesta muuhun kuin omiin kateellisiin luuloihinsa.

Toisaalta Mollan ja Kain vanhemmat tuskin kehuskelsivat lapsilleen, jos olisivat mustassa pörssissä välittäneet säännöstelyn alaista tavaraa tai salakuljettaneet ulkomailta tuotteita. He eivät varmaankaan liioin kertoisi lapsilleen, jos he sortaisivat työläisiensä. Yhtä kaikki, Esan ja Mollan tuskin olisi mahdollista saavuttaa yhteisymmärrystä yrittäjyydestä ja työläisten asioista.

Molla kuitenkin tiedostaa vähintään yhtä hyvin kuin Esa, että hyvinvointi ei ole jakautunut tasaisesti.

Maaailma oli kummallinen. Ihanuudet oli siroteltu ihmisille ummessa silmin. Tänne oli kasaantunut kauneutta ja rikkautta kukkurakaupalla. Maaailma oli epäoikeudenmukainen – sen näki jokainen, joka vain uskalsi katsoa. Hän uskalsi.

Toisilla oli kaikkea maailmassa. Olihan hänkin varakas, mutta se painoi välillä, kun näki köyhiä ihmisiä.

(Otava 1959, 71.)

Epäoikeudenmukaisuuden tiedostaminen ei kuitenkaan Esaa sen paremmin kuin Mollaakaan saa tekemään mitään asioiden muuttamiseksi. He eivät esimerkiksi osallistu järjestöjen toimintaan. Esan tosin köyhänä olisi luultavasti vaikeata maksaa minkään yhdistyksen jäsenmaksuja, vaikka yhdistyksen toiminta olisi kuinka ollut hänen arvomaailmansa mukaista.

Myös *Laura*-kirjoissa Lauran elämässä politiikka loistaa poissaolollaan. Edes työtön isä ei esitä mielipiteitä yhteiskunnallisista asioista, esimerkiksi miten työllisyystilanteeseen hänen mielestään voisi vaikuttaa. Perhe keskittyy oman taloudellisen tilanteensa kanssa tasapainotteluun ja Saken aiheuttamiin huoliin. Lauran kotona seurataan televisiosta viihdettä, ajankohtais- tai asiaohjelmia ei Koivistoilla katsota tai ainakaan asia ei tule millään lailla esille. Sarjan myöhemmissä osissa Lauran kilpakumppani, upseerin tytär Tytti ei tuputa maanpuolustushenkisyyttä eivätkä muutkaan henkilöt aktivoitu yhteiskunnallisesti. Laura ja Niko toimittaessaan radioon nuortenohjelmaa eivät esimerkiksi haastattele päättäjiä kunnallispolitiikasta, vaikka sillä onkin vaikutusta nuorten elämään.

Toki tässä tarkasteltavien teosten päähenkilöt ovat vasta neljätoistavuotiaita, joten he eivät edes ole äänestysikäisiä. Kirjailijat eivät kaikeksi ole halunneet näin nuorista henkilöistä kertoviin romaaneihin ympätä poliittisia pohdintoja. *Laura*- ja *Eeva*-sarjoissa henkilöt varttuvat, mutta politiikkaan sarjassa ei puututa. Teoksissa ei myöskään mainita, että Lauran tai Eevan vanhemmat olisivat käyneet äänestämässä. *Laura*-sarjan ilmestymisaikana 1998–2006 kuitenkin on ollut presidentinvaalit, eduskuntavaalit pariinkin kertaan, samoin kunnallisvaalit, mutta tämä ei sarjassa vaikuta oikein mitenkään. Laura ei äänestysikään tullessaankaan sarjan viimeisissä osissa aktivoitu poliittisesti.

Marckin tapauksessa hänellä ei sarjaa aloittaessaan ole ollut mahdollisuuttakaan turvallisesti käsitellä edes kaunokirjallisessa muodossa esimerkiksi nuorten mielipiteitä politiikasta. 1917 Suomi oli osa Venäjän keisarikuntaa ja Venäjä oli mukana ensimmäisessä maailmansodassa. Julkaisuja sensuroitiin, liian rohkeasti kirjoittavia sanomalehtiä oli lakkautettu ja poliittisia aktivisteja, jääkäreitä ja heitä tukeneita Suomen itsenäisyyttä ajaneita henkilöitä suljettiin kiinni saataessa

vankiloihin. Jopa partioliike, joka oli aloittanut Suomessa toimintansa 1910, oli kielletty, (vaikka se oli sallittu Venäjällä).

Marck ei kuitenkaan Suomen itsenäistyttyä ja olojen vapauduttua sen enempää viittaile politiikkaan tyttökirjoissaan. Välittömästi kansalaissodan jälkeen aihe olisi ollutkin hyvin arka. Marck ei ole tyttökirjoihinsa tuonut politiikan käsittelyä, vaan on pitäytynyt muihin aiheisiin. Sen sijaan Bergrothin nimellä hän kirjoitti 1933 näytelmän *Jääkärit* yhdessä jääkärieversti (myöhemmin kenraaliluutnantiksi ylenneen) Leonard Grandellin kanssa. Näytelmän nuori naispäähenkilö Säde voisi luonteensa ja puhetapansa puolesta esiintyä kylläkin missä tahansa Mary Marckin tyttökirjassa. Näytelmä vain kertoo vakavammista tapahtumista kuin Marckin tyttökirjat.

Merja Otavalla ja Tuija Lehtisellä on ollut paljon huolettomammat olot kirjoittaa teoksiaan. Heidän ei ole tarvinnut miettiä sensuuria. Hekin ovat silti pitäytyneet *Priskassa* ja *Laura*-kirjoissa perinteisen epäpoliittisen tyttökirjan linjalla. *Priskassa* politiikka kuitenkin on olemassa taustalla. Priskan luokkatoveri Annikka eli Hiiri ja hänen veljensä ovat poliitikkoperheestä, mutta heillekin äidin työ on melko etäinen asia. Äidin poliittinen työ näkyy lähinnä käytännön järjestelyissä heidän elämässään. Äidin ajamien asioiden poliittinen sisältö ei erikoisemmin Hiirtä liikuta eikä hän keskustele sellaisista asioista toisten nuorten kanssa.

Äiti kulki matkoilla puhumassa vähän väliä. Äiti oli puoluepamppu – Heikki sanoi niin ja tiesihän hän, Hiirikin, sen yhtä hyvin. Äiti ajoi naisten asiaa ja kymmentä muuta aatetta. Hiiri ei ymmärtänyt niiden merkityksestä muuta kuin sen, että ne veivät äidin pois maanantai-illaksi, tiistapäiväksi ja -illaksi, keskiviikoksi melkein kokonaan ja torstai-ilta oli vapaata puhua aatteesta (”Lapset nykyajan yhteiskunnan puristuksessa”), ja taas perjantaina oli jonkin seuran hallituksen istunto ja lauantai oli vapaa, mutta silloin äiti harjoitteli tai kirjoitti jotakin puhetta, esitelmää tai joskus oli vain. Heikki ja äiti kinasivat aina ja Hiiri vain oli.

(Otava 1959, 78.)

Myöhemmässä teoksessaan *Fifti-fiftissä*, joka 1971 ilmestyneenä on myöhäisempi teos kuin Pilhjertan eliittihenkiseksi moittima *Kuuvuosi*, Otava esittelee päähenkilönä tiedostavan nuoren, Kurkun. Kurkun tiedostavuus ei oikein kotona saa vastakaikua.

Vuokra oli hirveä ja se, ettei äidin onnistunut saada työpaikkaa. Ja vanhenemistaan se parku. Ja sitä että kaikki maksoi, hinnat nousivat.

Totta, totta, Kurkku ajatteli. Mutta ne olivat yksityisiä pikku asioita, ja niiden vaikertaminen niin taantumuksellista, että hävetti. Kun Kurkku kerran oli näyttänyt lehdestä leikkaamaansa kuvaa Biafran sodan uhrista, nälkään kuolevasta neekerialbiinosta, äiti sanoi:

– Biafrat ja Vietnami! Tee läksysi! Ja koiraa ei sitten hankita tähän taloon riesaksi. Tiedetään kuka sen aamulla saisi ulos viedä...

(Otava 1971, 6–7.)

Kurkunkin tiedostavuuteen merkittävänä pontimena on kuitenkin poika, Kippiari, joka on kiinnostunut aatteellisesta liikehdinnästä. Kaiken kaikkiaan *Fifti-fiftissä* nuorten poliittisuus tuntuu epäluontevalta, aivan kuin Otava olisi päätenyt vasemmistolaisia kulttuuripiirejä miellyttääkseen kirjoittamaan ajan hengen mukaisen kirjan, jossa nuorilla on muodikkaita solidaarisuuden kohteita.

Tuija Lehtiselle on ominaista käsitellä kirjoissa ajankohtaisia ilmiöitä, mutta hänen aiheensa ovat ennemminkin nuorten harrastuksia kuin ajan aatevirtauksia. *Rakas Laura* -kirjassa Terri tekee graffiteja, mutta ne eivät ole poliittisesti kantaaottavia. Hän ei maalauksillaan julista anarkiaa, vaikka itse onkin koulupinnari ja suhtautuu kielteisesti yhteiskunnan instituutioihin.

Tuija Lehtinen on Mary Marckin tavoin suuntautunut viihteelliseen kirjoittamiseen ja politiikan tuputtaminen ei oikein istuisi heidän valitsemaansa tyyliin. Bergrothin *Nuoren lotan päiväkirjakin* (1940) on enemmän romanttinen ja viihteellinen teos kuin lotta-aatteen mainos. Bergroth kuittaa ajan hengen vaatiman painotuksen antamalla päähenkilönsä omien ajatusten kertomisen sijaan siteerata päiväkirjassaan virallista tilannetiedotusta ja *Yorkshire Postissa* julkaistua suomalaisia ylistävää kirjoitusta. (Bergroth 1940, 53).

Bergroth kuului 1910-luvulla vaikuttaneeseen suomenruotsalaiseen Dagdrivare-ryhmään. ”Dagdrivare-polvi koostui enimmäkseen yläluokan piiriin kuuluvista sivustakatojista, jotka eivät tempautuneet mukaan alkavaan kielitaisteluun eivätkä liioin valtiollisten tapausten pyörteisiin” (Laitinen 1991, 302). Vaikka Dagrivare-polven näkyvimmat edustajat tunnetaan tyystin toisentyypisistä kirjallisuudesta, Kai Laitisen luonnehdinta sopii erittäin osuvasti kuvaamaan Mary Marckin tyttökirjojen sisältöä. Dramaattisetkaan poliittiset käänneet Suomen historiassa eivät välity kirjoihin oikein mitenkään. Ne ovat irrallaan maailmanmenosta eikä asioihin oteta kantaa.

Merja Otavalla muun nuortenkirja-aineksen ohessa ajan poliittisia pyrintöjä heijastelemaan pyrkinyt *Fifti-fifti* on toistaiseksi jäänyt hänen viimeiseksi teoksekseen. Tuija Lehtinen on itse monin tavoin aktiivinen, mutta hänen aktiivisuutensa suuntautuu nuorison lukuharrastusten, nuorisokirjallisuuden ja nuorisokirjailijoiden aseman parantamiseen.

Kirjoihinsa hän pyrkii valitsemaan päähenkilöiksi erilaisista taustoista tulevia nuoria. *Mirkka*- ja *Laura*-sarjat eivät pohjimmiltaan ole kovin erilaisia, vaikka Mirkka on arkkitehtiperheen tytär ja Lauran perheessä taas isä on työtön ja perhe pienituloinen. Yhteiskunnallisen aseman aiheuttamia eroavaisuuksia ei käytännössä *Laura*-sarjassa esiinny, vaikka henkilöiden perheet ovat monenlaisia. Hönö ja Terri ovat asettumassa yhteiskunnan sääntöjen ulkopuolelle omien valintojensa kautta, ei

siksi, että yhteiskunta olisi heidät torjunut. Lauran ystävä Jenna tulee hieman parempituloisesta perheestä, mutta he asuvat silti samassa kerrostaloalueen pihapiirissä. Henkilöt ovat tavallaan tasa-arvoisia taustastaan riippumatta, jos eivät itse valitse toisin. Jenna jää myöhemmin kelkasta, koska hänestä ei ole lukioon ja muuttaa vielä toiselle paikkakunnalle. Etääntymisen syy ei ole se, että hänen ja Lauran taustalla olevat varallisuuden erot alkaisivat vaikuttaa voimakkaammin heidän keskinäisiin väleihinsä ja asenteisiinsa.

Sarjan myöhemmässä osassa *Laura kesätöissä* (2004) lukija saa hieman ihmeellistä piiloviestiä. Laura työskentelee retkeilymajassa ja asiakaskunnassa on myös ulkomaalaisia. Näiden keskuudesta löytyy epäluotettavia henkilöitä. Suomalaisissa työtovereissa ja asiakkaissakin on hankalia tyyppejä, mutta kaikkein moraalittomimmat yksilöt ja suoranaiset rikolliset ovat ulkomaalaisia.

Lehtisen teoksissa on mietoa maanpuolustusmyönteisyyttä, mutta asiatietoja hän ei ole vaivautunut tarkistamaan. *Laura kesätöissä* esittelee sellaisenkin kummajaisen kuin alovak Mattilan, joka pysyy alokkaana koko palveluksensa ajan ja toimii varuskunnan komentajan tyttären (Tytin) autonkuljettajana ja seurustelu-upseerina. Tällaista hölynpölyä on kustannustoimittaja päästänyt Otavalla menemään painoon. Ilmeisesti tuotteliaan kirjailijan myyvän sarjan tekstejä ei ole pahemmin vilkuiltu, kun ne on kiirehditty saamaan kansien väliin ja kirjakauppoihin.

5.5 Ihailun kohteet

Sari Näre on tutkinut koululaisten sankarikäsityksiä. 9–16-vuotiaiden keskuudessa tehdyssä tutkimuksessa kävi ilmi, että pojat ihailevat fiktiivistä hahmoa useammin kuin tytöt, ja murrosiässä fiktiivisten hahmojen ihailu laski tyttöjen keskuudessa. Tytöt ihailivat enemmän todellisia henkilöitä joko julkisuudesta tai arkielämästä. (Näre 1992, 70–71.)

Koululaisten sankarikäsitykset olivat ristiriitaisia.

” - - - toisaalta he luonnehtivat sankaruutta altruistisin ja vastuurationalisoin piirtein, toisaalta he kuitenkin suosivat mielihyvälle heittäytyviä hedonisteja. He määrittävät sankarin vastuunottajana mutta ihailevat vastuunkiertäjiä, joita Karvinen ja Aku anka edustavat. Tällaisen sankarikäsityksen voidaan tulkita ilmentävän modernin ihmisen ambivalenssia, joka kumpuaa lukuisten vastakkaisten vaihtoehtojen ja intressien synnyttämistä ristiriidoista.

(Näre 1992, 74.)

Eeva-kirjojen ilmestymisajankohtana tämäntyylisiä viihdettä, jossa sankari toimii omien oikkujensa ja mielihalujensa mukaan, ei lapsille ja nuorille juuri ollut tarjolla. Opettavaisissa saduissa ja

tarinoissa tällaisia henkilöitä esiintyi varoittavina esimerkkeinä, joille lopulta kävi huonosti. Ihailun kohteet ovat olleet perinteisempiä: jaloja ja uhrautuvaisia tai merkkihenkilöitä.

Priskan ilmestyessä Aku Ankka on jo ollut tunnettu ja suosittu sarjakuvahahmo Suomessakin, mutta mitään viitteitä tästä ei *Priskassa* ole. Ei liioin elokuvissa ja populaarimusiikissa kukoistaneen rillumarei-kulttuurin harrastuksesta. Merja Otava on halunnut tehdä Priskasta taiteellisesti suuntautuneen helsinkiläistyön, jonka harrastukset ovat tavallisia, mutteivät rahvaanomaisia. Julkisuuden henkilöihin tai populaarikulttuurin hahmoihin viittaukset ovat melko harvassa eivätkä pelkästään myönteisiä. Molla käsittelee julkisuuden henkilöitä juuri kielteisessä mielessä miettiessään, miltä vaikuttivat hän itse ja hänen veljensä Kai. ”Kuin Abbot ja Costello tai Majakka ja Perävaunu” (Otava 1959, 79).

Laura-kirjojen tapahtuma-aikana vuosituhatosen vaihteessa on runsaasti tarjontaa viihteestä, jossa sankari ei olekaan esikuvallinen. Tämä ei vaikuta Lauran arvomaailmaan. Laura seuraa esimerkiksi televisioviihdettä, mutta ei ihaile television visailussa esiintyviä tietämättömiä tai hermoheikkoja kilpailijoita. Hän ilmoittaa kisaan isäpuolensa, joka on etevämpi tietokilpailukysymyksiin vastaaja kuin Lauran televisiossa näkemät kilpailijat.

Bergroth kertoo muistelmissaan ihailevansa kuningatar Kristiinaa ja kokee omassa elämässään olleen monia samankaltaisia asioita. Tällaista tietyn historiallisen henkilön ihailua ei hänen nuortenkirjoissaan esiinny erityisemmin. Pojat saattavat ihailla Napoleonin, mutta tytöillä ei useimmiten ole ketään tiettyä nimeltä mainittua ihannetta. Teoksessa *Luokan ikävin tyttö* tytöt ja pojat kiistelevät tasa-arvokysymyksenä siitä, ymmärtävätkö naiset ja miehet elämää yhtä hyvin. Tässä yhteydessä Pippi nostaa esiin Selma Lagerlöfin eivätkä pojat voi väittää, etteikö Lagerlöfillä olisi ymmärrystä. (Marck 1925, 133–134.)

Idoleita ei varsinaisesti ole tässä tarkasteltavien kirjojen sankaritarilla. Eeva saattaa hetkellisesti ihailla ja tuntea samastumisenhalua kirjan henkilöön ja miettiä, miten joku esikuvallinen sankari olisi toiminut Eevan tilanteessa. ”Joskus kirjallisuudentunneilla, kyllä hän tahtoi uhrautua, niin kuin esimerkiksi Pilven veikko. Mutta ei ollut sanottu, että Pilven veikko olisi esimerkiksi jäänyt kotiin kutsuista” (Marck 1917, 41).

Myös Saara Turusen samastumiskohteina ovat kirjojen henkilöt. Hän toivoisi olevansa heidän kaltaisensa, mutta ei pelkästään kirjojen henkilöiden. Lähempääkin löytyy henkilö, jonka asemassa hän tahtois olla, pidetty ja ihailtu.

Lukiessaan hän ei enää ollutkaan Saara Turunen, vaan joku kirjan henkilöistä. Hän teki tuhansia kepposia, mutta oli sittenkin kaikkien lemmikki. Hän oli iloinen ja kaunis, ja hänellä oli paljon sisaria ja

veljiä, niin kuin Katy Carrilla – tai serkkuja, niin kuin Rosella Alcottin kirjassa. Niin, hän oli iloinen ja kaikkien rakastama niin kuin Annie Forrest tai Peggy Saville tai – tai – – Hertta Malmi.
(Marck 1917, 163.)

Kaukaisempien esikuvien sijaan tytöt saattavat ihailla ja jopa jäljitellä jonkun oman ystävänsä tai koulutoverinsa ominaisuuksia. *Eevan luokassa* huomion keskipiste on Hertta. Saaran tapauksessa ihailu oli muuttunut kateudeksi ja kyräilyksi, Eevan pikkusisko Essi ja hänen ystävänsä Anna Helminen sen sijaan ihailevat Herttaa niin kuin ihaillaan jotakuta hieman vanhempaa nuorta, joka koetaan jotenkin hohdokkaana tyyppinä.

- Se on juuri niin hienoa, että sinä olet vallaton tunneilla! sanoi Essi. – Kaikissa kirjoissa hauskimmat tytöt ovat vallattomia.
 - Niin, Essi koettaa joskus olla tarkkaamaton tunneilla, siksi vain, että hän tahtoo olla samanlainen kuin Hertta, sanoi Anna Helminen.
 - Niin sinäkin teet, sanoi Essi punastuen ja harmissaan.
- (Marck 1917, 170)

Kersti Bergroth on muistelmissaan todennut, että tendenssi on oikeutettua lastenkirjoissa ja on pitänyt velvollisuutena tarjota nuorille lukijoille ihanteellisia samastumiskohteita. ”Lapsihan on siinä iässä, että sille juuri opetetaan moraalialia. Ja hyvä tapa opettaa lapselle moraalialia on näyttää sille esikuvia” (Bergroth 1973, 67).

Priskalla ei ole ketään nimeltä mainittua ihailun kohdetta, jollei sellaiseksi katsota hänen räväkkää äidinkielenopettajaansa Suomiskaa. Moderni Suomiska on toista maata kuin matematiikan opettaja, jonka opetustyyli Priskan mielestä on kuiva. Voi tietysti kysyä, onko Matikka-Juuso oikeasti niin ikävystyttävä vai onko kyse vain siitä, ettei Priskalla ole matemaattista lahjakkuutta eikä mielenkiintoa kyseistä oppiainetta kohtaan.

Priskan luokkatoveri Juulia ihailee James Deaniä ja pitää Deanin valokuvaa kehyksissä. Priska uskoo nähdessään Juulian itkettyneenä, että Juulia suree Deanin kuolemaa, vaikka todellisuudessa Juulia murehtii hajoavaa perhettään. (Otava 1959, 92.)

Laura ei ihaile ketään reaalimaailman tunnettuja henkilöitä. Sen sijaan toinen kirjan henkilö, naapurissa asuva Krista Rovio, joka on paikallisradion toimittaja eli paikallistason julkkis, on Lauran ihailun kohde. Myös radion myöhäislähetyksessä äänessä oleva Maukka on suosittu radioääni. Lauran hämmästys onkin suuri, kun Maukka osoittautuu luokkatoverin Nikon isäksi.

Kirjassa on kylläkin viittauksia aikansa populäärimusiikin toimijoihin, mutta ne ovat verhotut samantapaisiin nimiväännöksiin, joita *Aku Anikka* -lehdessä viljellään. Lauran pyjamakutsuissa

Jenna väittää soitettavan vain ”uusien kotimaisten bändien” musiikkia, koska tietää, että silloin hänen klassista musiikkia harrastava pikkusiskonsa ei yritä tunkea joukkoon.” – Apua, Juli sanoi aidon kauhuissaan. – Kanankakka? Nelimauste? Silkkitie?” (Lehtinen 1998, 88.) Kanankakka lienee muunnelma Apulannasta ja Nelimauste Sitruunapippurista, joka ilmeisesti oli 1990-luvulla suositusta englantilaisyhtyeestä Spice Girlsistä innoituksensa saanut kotimainen yritelmä.

5.6 Raha

Raha-asiat ovat tässä käsiteltävissä teoksissa eniten esillä Rakkaassa Laurassa. Pääasia se ei ole yhdessäkään näistä teoksista eikä aiheuta elämänmuutoksia kuten esimerkiksi perheen vararikko *Iris rukassa* tai Alcottin teoksessa *Tytöistä parhain*. Eevan ja Priskan perheet ovat vakavaraisia, Lauran perhe vakaasti vähävarainen.

Eevan perhe on varakas eikä rahasta ole huolta. Kun Eevan serkku Marja on tullut siihen tulokseen, että tyttöjen pitäisi harjoittaa hyväntekeväisyyttä käymällä köyhien ja sairaiden luona, Eeva toteaa, ettei hän tunne ketään sellaisia. Molempien äidit auttavat toisinaan pienituloisia lähimmäisiään kuten ”pesurouvia” ja ”puumiestä”. (Marck 1917, 55.) Eeva ei kovasydämisyttään toteaa, ettei tunne köyhiä eikä sairaita. Hän vain lausuu ääneen tosiasian. Hän ei ole nuoren elämänsä aikana ehtinyt tutustua kovin monenlaisiin ihmisiin.

Eevan perheessä ei olla tuhlaavaisia, vaikka he ovatkin varakkaita. Kun luokka suunnittelee pikkujouluja, jotka on määrä pitää Ossi Angerin luona. Eevan isä on huolissaan tapahtumaan liittyvästä mahdollisesta rahanmenosta. Seuraavassa katkelmassa vilahtaa myös ajan ruokakulttuuri. 1900-luvun alussa aamiainen oli lämmin ruoka. Toisin paikoin perunat ja kastike saattoivat olla aamuruokana vielä sotien jälkeenkin.

– Koko luokka viettää pikkujoulua Ossi Angerin luona! huusi Eeva. – Eikö se ole ihmeellistä? Kun hän kutsui meidät, niin kaikki ällistyivät niin, ettei kukaan kiittänyt. Sitten – rehtorin tunnilla – kaikki olivat kuin kuumeessa, eikä kukaan osannut sanaakaan. Eikö se olekin kamalan hauskaa?

– Kamalan, sanoi insinööri. – Mutta jos sinä nyt söisit vähän, puoli perunaa on ehkä liian heikko aamiainen.

– Kuka voi syödä, kun täytyy keksiä joululahjoja koko luokalle?

– Eikö käy kalliiksi antaa koko luokalle? kysyi insinööri vähän levottoman näköisenä.

(Marck 1917, 179.)

Vaikka Hertanikin perhe on hyvin toimeentuleva, omaisuudesta pidetään huolta. Kun Hertta kadottaa luokkaretkellä rintaneulansa, hän kääntyy takaisin etsimään sitä. ”Minun täytyy löytää se, minä olen saanut sen isoäidiltä, ja siinä on oikea helmi”, Hertta perustelee (Marck 1917, 92).

Priskan perhe tulee hyvin toimeen, mutta vanhemmat eivät anna Priskalle kovinkaan runsaasti taskurahaa. Marke-serkulla on omaa rahaa paremmin ja ilmeisesti hän vippaa joskus Priskalle. Vanhemmat eivät nimittäin pidä aiheellisena, että Priska käy vapaa-ajalla koulukaverien kanssa baarissa.

Onneksi oli sentään Marke olemassa ja Markella omaa rahaa. Saattoi edes silloin tällöin pistäytyä baarissa ja tavata ihmisiä. ”Tapaathan sinä tovereitasi joka herran päivä koulussa”, sanoi äiti, kun Priska oli lähdössä ja huusi hei-heinsä eteisestä. Äiti ei ollut koskaan ollut nuori. Vai eikö äidin lapsuudessa ollut olemassa baareja lainkaan.

(Otava 1959, 41.)

Priskan luokkatovereista Juulia on rikkaimmasta perheestä. ”Aika porho, tuo Juulian faija”, on Esan kommentti ja Nukke puolestaan ällistelee ”Tämäpä vasta sohva”, kun luokka on kutsuttuna Juulian luo (Otava 1959, 65).

Varakkaasta kodista itsekin tuleva Molla kykenee arvioimaan omaisuuksia ja tiedostaa myös eri henkilöiden asenteet omaa ja toisten varallisuutta kohtaan.

Juulia oli rikas – ylettömän rikas, koko luokan rikkain tyttö. Hekin, Korpelat, olivat varakkaita. Heillä oli makkaratehdas ja lihakauppa ja henkilökuntaa alun kolmattakymmentä ja aivan uusi kermanvärinen auto, jolla heidän perheensä ajeli sunnuntaisin. Mutta näin hienoa kotia heillä ei ollut, ei lähestulkoonkaan. Ja tämä oli vain huvila! Esa oli selvästi kateellinen tästä komeudesta.

(Otava 1959 67–68.)

Lauran perheessä on isän työttömyyden vuoksi rahasta ainainen pula. Laura epäroi aluksi, voiko ensinkään osallistua tanssikurssille, jota koululla mainostettiin ja johon Jennakin pyyteli häntä lähtemään mukaan.

Kurssin hinta oli kolmesataa. Se oli aika paljon. Juuri pari päivää sitten äiti oli miettinyt, mitä kaikkea tuiki tärkeää ja tarpeellista olisi pakko hankkia. Pojille vaatteita ja urheiluvälineitä, Lauralle talvikengät ja farkut. Äidin ilme oli kavaltanut, että raha ei millään riittäisi kaikkeen.

(Lehtinen 1998, 35.)

Laura pääsee kurssille, kun lupaa luopua farkuista ja maksaa osan kurssin hinnasta lapsenvahtina ansaitsemillaan rahoilla.

Erittäin tervetullut on naapurin rouva Huhtasen työtarjoitus nikkarointitaitoiselle isälle (Lehtinen 1998, 32). Lauran äiti on innoissaan, kun näkee Antin Huhtaselta palkkioksi saaman astiaston ja keittopurkit (Lehtinen 1998, 49–51).

Laura-kirjoissa naisten työssäkäynti on selviö ja mistään perheen ja työn yhdistämisen vaikeudesta tai aatteellisista näkökohdista ei keskustella. Kyse on toimeentulon hankkimisesta. Koiviston perheen jäsenet ottavat nirsoilematta töitä vastaan, jos niitä suinkin onnistuvat saamaan. Laura hyväksyy Tauskin perheen työtarjoituksen Tauskin pikkoveljen vahtimisesta hetken asiaa mietittyään. Myös vanhemmat kannustavat Lauraa lapsenvahtikeikoille, koska se auttaa Lauraa rahoittamaan harrastuksia.

Tauskin ääni ja vetoava katse viittasivat siihen, että se oli menossa jonkin tytön kanssa konserttiin.

Laura tunsu olevansa kahden tulen välissä. Jennan vuoksi olisi ilman muuta pitänyt kieltäytyä ja pilata Tauskin treffit. Mutta toisaalta pieni lisä viikkorahaan ei olisi hassumpaa. Sitä paitsi, Jennan ihastus oli AINA ollut täysin yksipuolista.

(Lehtinen 1998, 41.)

Laura riemuitsee, kun Tauskin vanhemmat maksavat lapsenvahtikeikasta 150 markkaa ja kustantavat Lauralle vielä taksin kotiin. (Lehtinen 1998, 63.)

Myös isän television visailussa voittamat palkinnot, muun muassa etelän-matka ovat suuria ilon aiheita (Lehtinen 1998, 113). Koivistot eivät ole mitenkään korostetun materialistisia, rahan ja tavaran perään olevia ihmisiä. Raha on väline, jota tarvitaan välttämättömiin hankintoihin. Sitä ei yritetä saada sen itsensä takia.

6 PRISKA, EEVA- JA LAURA-KIRJAT OSANA TYTTÖKIRJAGENREÄ

Tyttökirjoissa on lajityypin syntyajoista lähtien kuvattu tiettyjä asioita päähenkilön elämässä. Tytön itsensä ja hänen perheenjäsentensä väliset suhteet, ystävyysuhteet ja suhde vastakkaiseen sukupuoleen ovat vakioaineistoa. Samoin toiminta kouluyhteisössä ja erilaiset harrastukset ovat tavallisia aiheita. Päähenkilöstä ja hänen ystävistään kerrottaessa ulkonäköseikat käsitellään sekä heidän taipumuksensa eri aloille. Painotukset toki vaihtelevat eri teoksissa: toisissa keskeisempää on tytön kasvu ja kehittyminen esimerkiksi taiteilijana tai ammatissa, toisissa varttuminen ja puolison löytäminen aina perheen perustamiseen asti.

Päähenkilön ja hänen ihmissuhteidensa kuvaus on aina ollut tärkeätä tyttökirjoissa. *Eeva*-kirjoissa ja *Laura*-sarjan alkupuolella noudatetaan selvästi paras ystävä -systeemiä, *Priskassa* kyllä sanotaan Nuken olevan Priskan paras ystävä, mutta käytännössä Priska ei ole Nuken kanssa yhtä tiiviisti kuin Eeva Hertan kanssa tai Laura Jennan kanssa.

Paras ystävä -asetelma on tuttu etenkin Montgomeryn kirjoista. *Runotyttöissä* Emilian paras ystävä on Ilse ja *Anna*-kirjoissa Annan ystävä on Diana. Aivan välttämätön paras ystävä ei ole tyttökirjoissa. *Pikku naisissa* Jolla tai muilla Marchin tyttöillä ei ole niin selvästi läpi vuosien tärkeätä ystävätärtä eikä liioin Johanna Spyrin Heidillä. Kotimaisessa Anni Polvan *Tiina*-sarjassa Elvi on Tiinalle tärkeä ystävä. Anni Polva onkin eräässä televisiohaastattelussa kertonut *Tiina*-kirjojen pitkälti perustuvan häneen omaan elämäänsä ja kirjailijalla itsellään oli nuorena hyvä ystävä nimeltä Elvi. Ruotsalaisissa Merri Vikin *Lotta*-kirjoissa Lotta ja Giggi ovat parhaat ystävykset koko sarjan mittaan, vaikka heidän tuttavapiiriinsä kuuluu monta muutakin henkilöä, joiden kanssa heillä on erinomaiset välit.

Kolmioystävyyden sijaan on melko tavallinen amerikkalaisissa tyttökirjoissa kuten tuotannollisen nimimerkki Carolyn Keenen *Neiti Etsivien* tyttökolmikko Paula (Nancy), Bess ja George tai Alison Pagen (oik. Malcolm Hillgartner ja Jahna Beecham) *Kevätbreikki*-sarjan (*Spring Break*, 1991) tytöt tai Cherien Bennettin kirjassa *Auringonlaskun saari* (*Sunset Island*, 1991). Jälkimmäinen on oikeastaan yksi osa 33-osaista sarjaa, mutta sarjan muita osia ei ole suomennettu. Myös Helen Boylstonin *Helena* (*Sue Barton*) -kirjoissa (1936–1952) aluksi Helena on hyvä ystävä Katherine ”Kit” van Dyken ja Constance ”Connie” Hallidayn kanssa. Connie sen sijaan ei sarjan loppupuolella enää juurikaan esiinny, Kit pysyy mukana alusta loppuun. Tähän on ilmeisenä syynä se, että Connie avioituu eikä jatka sairaanhoitajan uraansa, Kit ja Helena sen sijaan pysyvät työelämässä.

Usein amerikkalaiskirjojen kolmen ystävyksen tulee olla vielä ”erivärisiä”: yksi punatukkainen, yksi vaalea ja yksi tummatukkainen. Emily Chasen nimellä useiden kirjailijoiden kirjoittamassa *Kämpvikset*-sarjassa (*Girls of Canby Hall*, 1984–1989) tytöille on sentään kehitelty erilaiset luonteet ja taustat. Ulkoisissa eroissa ei ole tyydytty pelkkään hiusten väriin, vaan *Kämpvikset*-sarjan suomennettujen osien, jotka ovat sarjan alkupään kirjoja, kolmesta päähenkilöstä Faith on musta. Tämä ei ollut mitenkään tavanomaista valtavirran viihteellisissä tyttökirjoissa, joita käännettiin suomeksi 1980-luvulla. Sinänsä erilainen etninen tausta ei ollut kokonaan uusi asia. Helen Wellsin *Ursula*-kirjoissa (*Cherry Ames*) esitellään jo ensimmäisessä 1943 ilmestyneessä osassa *Ursula* (*Cherry Ames, Student Nurse*) Ursulan kurssitoveri, amerikankiinalainen Mai Lee, jonka kanssa Ursula ystäväystyy. Suomeksi *Ursula*-kirjoja ilmestyi jo ainakin 1950-luvulla.

Tyttöjen välinen kilpailu on tyttökirjoissa yleinen teema, joskin amerikkalaisissa tyttökirjoissa se ilmenee usein korostuneemmin kuin suomalaisissa. Niissä on tyypillistä, että päähenkilö tai joku tärkeimmistä sivuhenkilöistä osallistuu jonkin alan kilpailuun. Montgomeryn *Runotyttöissä* Emilia kilpailee Evelynin kanssa ja Evelyn tekee Emilialle ilkeän kepposen, maalaa nukkuvalle Emilialle viikset. Myöhemmin Evelyn voittaa runokilpailun ja Emilia tulee toiseksi. Sattumalta Emilialle selviää, että Evelynin runo on kopio, ja tällä tiedolla Emilia saa lopullisesti otteen Evelynistä.

Kirjoittavien tyttöjen keskinäinen avoin tai hiljainen kilpailu näkyy myös *Priskassa* Priskan verratessa Hillevin ääneen luettuja aineita omiin kirjoituksiinsa.

Laura Ingalls Wilderin omaelämäkerrallisissa kirjoissa Lauralla on kilpailuasetelma Nellie Olesonin kanssa. Samoin Helen Boylstonin kirjailijan omia kokemuksia mukailevissa *Helena* (*Sue Barton*) -kirjoissa on hyvin pätemishaluinen sivuhenkilö, Lois Wilmont. Tyttöjen keskinäinen kilpailu ei ole siis kirjailijoiden mielikuvituksen tuotetta. Sitä esiintyy todellisessa elämässä, vaikka toisinaan kilpailuhenkisyttä halutaan pitää miehekkäänä ominaisuutena. Mistäpä muuten tulisivat esimerkiksi kaikki kilpaurheilua harrastavat tytöt, jos tytöt eivät olisi lainkaan kilpailuhenkisiä?

Laura-kirjoissa Lauran kilpatanssiharrastus ei siis sinänsä ole erikoinen aihe. Myös Lauran keihäänheittoa harrastava luokkatoveri Mari on kilpaurheilija. Marin kilpailuja ei vain juurikaan selosteta kirjoissa. Hevoskirjoissa kilpailukuvaukset ovat myös yleisiä ja usein myös eletymmän oloisesti kuvattuja kuin *Laura*-kirjojen tanssikilpailukuvaukset.

Cheerleader-toiminnasta kertovista kirjoissa ilmeisesti vain peilataan olemassa olevaa käytäntöä: huutosakin jäsenyydestä kilpaillaan. Periaatteessa vain pyrkijöiden taitojen pitäisi vaikuttaa, jotta valituiksi tulisivat taitavimmat tytöt. Käytännössä muillakin seikoilla on vaikutusta. *Sweet Valley High* -sarjan osassa 10 *Toisenlainen tyttö* (*Wrong Kind of Girl*, 1984) koulun huutosakkiin pyrkii erittäin taitava Annie, mutta häntä ei huolita, ettei huutosakin maine kärsi, koska Anniella on

tiettävästi ollut paljon vientiä poikien keskuudessa. Annie ei vain itse tajua, miltä hänen käytöksensä näyttää ulkopuolisten silmissä. Jane Claypool Minerin kirjassa *Unelmista totta* (*Dreams Can Come True*, 1981) Ellyne pyrkii niin ikään huutosakkiin ja kilpailee raivokkaasti paikasta toisen valkoisen tytön kanssa, mutta valituksi tuleekin yllättäen musta tyttö Marsha. Ellyne oli olettanut paikkojen jakautuvan osapuilleen koulun oppilaskunnan etnisen jakauman mukaan, mutta tyytyy Marshaan kohdistuneeseen valintaan, koska Marsha on hyvin etevä.

Tyttökirjoissa tavataan myös kilpailuhenkisiä vanhempia, jotka pyrkivät pätemään tyttärensä kautta. Norjalaisen Bjørg Gasellen kirjassa *Mette-Marit på balletskolen* (1949) Mette-Maritin kanssa samassa tanssikoulussa käyvän Tajan äiti, ministerinrouva Krogstad, vaatii koulun johtajattarelta rouva Heideltä, että Taja valitaan koulun jouluisen tanssinäytelmän päärooliin, vaikka Tajan kyvyt eivät siihen riitä. Rooliin on jo päätetty ottaa Mette-Marit, joka on lahjakkaampi ja jonka ulkoinen olemus on soveliaampi prinsessan rooliin kuin rotevalla Tajalla. Rouva Krogstad lahjoo rouva Heiden antamaan Tajalle roolin kutsumalla rouva Heiden pyhien viettoon ministerin mökille. (Gaselle 1949, 139–143.) *Priskassa* Hillevin äiti on toisaalta vaativa, toisaalta hän kerskuu Hillevin saavutuksilla tuttavilleen. Hän ei sentään juonittele Hillevin hyväksi.

Hevoskirjat ovat tyttövaltaiselle lukijakunnalle suunnattu kirjallisuuden muoto, jossa tytöt ja pojat voivat kilpailla keskenään samassa lajissa hyvin tasaveroisesti. Tämä heijastelee reaalimaailmaa, jossa ratsastajat kilpailevat tasa-arvoisesti samassa sarjassa. Miesten lihasvoima ei anna heille etulyöntiasemaa, jossa ratkaisevat hevosen ja ratsastajan taidot ja yhteispeli.

Sekasarjassa kilpaillaan myös Amy Bronwen Zemserin teoksessa *Kirjeitä keittiöstä* (*Dear Julia*, 2008), jossa ruoanlaittoa harrastava Elaine kilpailee nuorten kokkikilpailussa. Hänen pahin vastustajansa kisassa on samaa koulua käyvä poika. Elainen tilannetta huonontaa feministiäiti, jonka mielestä nykyaikainen nainen tai tyttö ei saisi olla kiinnostunut ruoanlaitosta, koska naisten oikeudet tehdä muutakin kuin laittaa ruokaa (kotona) ovat olleet naisasialiikkeen saavuttama etu. Lieden ääressä viihtyminen olisi tästä edusta luopumista. *Eeva-* tai *Laura-*kirjoissa tai *Priskassa* ei ole näin selvää kilpailutilannetta, jossa joku tytöistä kilpailisi poikien kanssa.

Hyvin selvästi poikien kanssa kilpaileva tyttö on Anni Polvan *Tiina*-sarjan nimihenkilö. Tiina on varsinainen poikatyttö, joka kilpailee naapuruston poikien kanssa urheilussa ja monessa muussakin asiassa. Myös Tuija Lehtisen sankaritar Masa kilpailee poikien kanssa. Hän hankkiutuu poikien jääkiekkjoukkueeseen ja bändiin hän menee naamioituneena pojaksi.

Kirjoitusharrastus on mitä tyypillisintä toimintaa tyttökirjan päähenkilölle ja usein myös sivuhenkilöille. Kirjoittavat tytöt ovat tulleet lukijoille tutuksi 1860-luvulta lähtien. Jo March oli tyyppin kantamuoto, Montgomeryn Emilia ja Anna jatkoivat perinnettä englanninkielisessä

maailmassa. Eeva, Priska ja jossain määrin Laurakin ovat tämän perinteen jatkajia. Sitä vastoin virkistäväenä poikkeuksena Eleanor H. Porterin *Pollyannassa* (2. osa *Pollyanna Grows Up: The Second Glad Book*, 1915) nimihenkilö yrittää osallistua rahapalkinnon toivossa kirjoituskilpailuun, mutta kirjoittaminen ei oikein luonnistu. Hänen ystävänsä Jamie sen sijaan on lahjakas ja voittaa samaisen kilpailun.

Muita taiteenlajeja kuin kirjoittamista harrastavista tytöistä *Iris rukan* nimihenkilö lienee tunnetuin esimerkki Suomessa. Iris on musikaalinen ja näitä taipumuksia hän on perinyt sekä isänsä että äitinsä puolelta. Musiikin harrastus on jo kirjan nimen mukaisesti keskeistä Hellevi Salmisen kirjan *Klarinetinsoittaja putoaa katolta* (1983) päähenkilöllä Minnalla. Vilja-Tuulia Huotarisen *Silja*-sarjassa (2007–2010) klassisen musiikin sijaan suuntaudutaan bänditoimintaan. Tuija Lehtisen *Mirkka*-kirjoissa pikkusisko Masa on myös rock-bändissä musisoiva tyttö. *Laura*-kirjoissa musikaalinen henkilö on eittämättä Jennan pikkusisko Juli. Sarjan myöhemmissä osissa luokkatoveri Tauskilla on rock-bändi. Myös Priskalla on rock-musiikkia soittava luokkatoveri Jaska, Hillevi sen sijaan soittaa klassista musiikkia pianolla. *Eeva*-kirjojen sivuhenkilö Liisa Marttila laulaa, arvatenkin klassista.

Melko tavallista on, että tyttökirjan päähenkilö ystävineen osallistuu näytelmän tekoon ja esiintyy siinä. Kokonaan teatteriprojektiin keskittyvä kirja on Kitty Barnen *Joululomateatteri* (*Family Footlights*, 1939 suom. 1955). Barne itse oli opiskellut Royal College of Musicissa. Barnen seuraava teos *Visitors from London* (1940) jatkoi Gerdan ja hänen sisarustensa tarinaa, mutta Carnegie-mitalilla palkitun teoksen aihe oli aivan toinen ja ilmestymisensä aikana mitä ajankohtaisin. Sisarukset evakuoidaan sodan takia Lontoosta maaseudulle.

Hellevi Salmisen teos *Elämä on ehkä* (1986) puolestaan kertoo Katariinasta, joka pääsee mukaan rock-oopperaan tanssijaksi. Katariina haaveilee näyttelijänurasta. Lisää taiteellista väriä ja vääntöä tuo Katariinan ailahtelevaisesti käyttäytyvä kirjailijaäiti. Myös Anni Polvan *Tiina*-sarjassa on osa *Tiinastako näyttelijä* (1967), jossa Tiina osallistuu teatteriharrastuksiin. Ruotsalaisen Merri Vikin (oik. Ester Ringnér-Lundgren) *Lotta*-sarjassa (1958–1991) Lotta osallistuu harrastajateatteritoimintaan osissa *Hyvin arvattu, Lotta!* (*Bra gissat, Lotta!*) (1962) ja *Nolo juttu, Lotta!* (*Platt fall, Lotta!*) (1963).

Laajoissa kirjasarjoissa, jollaisia Yhdysvalloissa tehtaillaan kollektiivinimimerkkien alla, on tavallista, että päähenkilö ehtii sarjan kymmenissä osissa kokeilla monia harrastuksia, ja on niissä tavallisesti etevä, kuten on laita *Neiti Etsivissä*. Toinen vaihtoehto on, että päähenkilöillä on omat vahvuusalueensa, mutta sivuhenkilöiden kautta voidaan käsitellä muitakin harrasteita. Tätä strategiaa on käytetty *Sweet Valley High* -sarjassa (spin off -sarjoineen 152 osaa vuosina 1983–2003), jonka päähenkilökaksosista Elizabeth on suuntautunut kirjoittamiseen. Jessica taas harrastaa

cheerleader-toimintaa ja on kiinnostunut myös näyttelemisestä. Sarjan sivuhenkilöissä on tanssijoita, laulajia ynnä muita taiteellisesti itseään ilmaiseksi lahjakkaita nuoria.

Tanssivia tyttökirjan sankarittaria ovat olleet myös Bjørg Gasellen Mette-Marit, Lorna Hillin Veronica ja Jean Estorilin (oik. Mabel Esther Allan) Anne. Hillin *Sadler's Wells* -sarjasta (1950–1964) on suomennettu ensimmäinen osa *A Dream of Sadler's Wells* nimellä *Unelmat toteutuvat, Veronica*. Estorilin *Anne (Drina)* -sarjasta (1959–1991) on suomennettu viisi ensimmäistä osaa. Gaselle, Hill ja Estoril kirjoittivat klassisesta baletista. Klassinen baletti on aiheena myös Jean Richardsonin *Miiru*-sarjassa, (1979–1982, päähenkilön alkukielinen nimi on Moth).

Sekä Hillin että Hellevi Salmisen *Elämä on ehkä* -teoksen taustalla on kirjailijan tyttären tanssiharrastus. Gaselle puolestaan oli itse työskennellyt ammattitanssijana ja kykeni siksi kuvaamaan uskottavasti tanssinopetusta. Hänellä oli myös kokemusta elokuvamaailmasta ja siksi hän pystyi sarjan myöhemmissä osissa viemään Mette-Maritin myös osaksi filmiryhmää ja kertomaan työskentelystä näyttelijän näkökulmasta. Hillin tytär opiskeli klassista balettia Sadler's Wellsissä, joka on myös *Veronica*-kirjoissa keskeinen tapahtumapaikka. Klassinen baletti on harrasteena Kirsti Kurosen *Piruettivistävyydessä* (2010). Kirjansa päähenkilöä Kuronen on siinä määrin kuormittanut kliseisillä ongelmilla kuten syömishäiriöllä, että teos menee enemmänkin ongelmakeskeisen nuortenkirjallisuuden kuin tyttökirjagenren puolelle. Terry Morriksen kirjassa *Tanssi, Pamela (On Your Toes, 1984)* päähenkilö, tanssinharrastaja joutuu panemaan lopussa asiat tärkeysjärjestykseen. ”Onnellinen” ja ”järkevä” ratkaisu on se, että poikaystävä on ykkönen, sitten tulevat perhe ja koulu ja viimeisenä baletti, eli se asia, jossa Pamela olisi lahjakas.

Tavallisimmin tanssivat tyttökirjan päähenkilöt siis ovat valinneet taidetanssin, Laura tanssiurheilun. Tanssin, voimistelun ja taitoluistelun tyyppisissä lajeissa rajanveto taiteen ja urheilun välille on kuitenkin melko turhaa. Tästä kysymyksestä Salmisen *Elämä on ehkä* -teoksessa Katariina käykin keskustelun hajonnutta polveansa hoitavan lääkärin kanssa (Salminen 1986, 145).

Taiteen vastaanottaminen on tyttökirjoissa usein jossakin muodossa esillä. Taide antaa kirjan henkilöille elämyksiä ja myös herätteitä omiin harrastuksiin.

Anni Swanin *Iris rukassa* (1916) Iris saa kimmokkeen omaan lauluharrastukseensa oopperaesityksestä. Myös myöhemmässä esimerkissä, Rauha S. Virtasen *Selja*-sarjassa henkilöt harrastavat enemmän esimerkiksi runojen lukemista. *Eeva*-kirjojen henkilöt ovat innokkaita lukijoita, samoin Priska. Priska on kiinnostunut myös elokuvista. Laura on passiivisempi. Hän lukee jännityskirjoja, muttei koe suuria elämyksiä, television katselu on yksi Lauran harrastuksista.

Kuten *Priskassa*, pop- ja rock-tähdet ovat kova sana myös Hellevi Salmisen teoksessa *Elämä on ehkä* (1986). Päähenkilö Katariina käy katsomassa tanssiteatteriesityksen ja elokuvia. Hän

kuuntelee sekä ulko- että kotimaisia artisteja. Anni Polvakin on päästänyt *Tiina*-sarjassa nimihenkilön joskus rytmimusiikkikonserttiin hihkumaan, samoin Merri Vikin *Lotta*-sarjassa Lotta seuraa taiteen lajeja, käy pop-konserteissa, mutta voi käydä klassisenkin musiikin konserteissa.

Uskontoa ei Eevasta, Priskasta tai Laurasta kertovista kirjoista juuri löydy. Aihe ei ole mikään suunnattoman suosittu muutenkaan suomalaisissa tyttökirjoissa edes sivujuonteena.

Uskonottomuus suomalaisissa tyttökirjoissa eroaakin jyrkästi amerikkalaisista esikuvista. Esimerkiksi *Pikku naisia* on läpikotaisin kristillinen kirja, samoin muut Alcottin tyttökirjat. Myös Montgomeryn tyttökirjoissa uskonto on luonteva osa henkilöiden elämää. *Runotyttöissä* Ilse Burnleyn isä tohtori Burnley on jumalankieltäjä, mikä on niin erikoinen asia Prinssi Edvardin saarella, että siitä pitää mainita erikseen.

Norjalaisen Bjørg Gasellen teoksessa *Mette-Marit på balletskolen* (1949) kirjan nimihenkilö ja hänen koulutoverinsa omaavat kristillisen arvomaailman ja rukoilevat Jumalaa. Erityisesti uskonkysymykset korostuvat, kun Mette-Maritin hyvä ystävä Åse kuolee.

En uke etter døde Åse.

De ville ikke tro det. Mette-Marit hadde bedt til Gud hver eneste kveld, og det visste hun de andre i klassen også hade gjort. Frøken hadde sagt de skulle be for Åse alle sammen.

“Vil ikke Gud hjelpe oss når vi ber om det da?” gråt hun inni armene på far.

(Gaselle 1949, 104.)

Terttu Kivikäs-Pajusen *Tätien Anna-Mari* (1946) sisältää viittauksia henkilöiden kristilliseen elämäntarkastukseen, mutta vaikka teos on aikanaan ollut sen verran suosittu, että siitä on useampikin painos otettu, se ei ole jäänyt elämään minään suomalaisen lastenkirjallisuuden virstanpylväänä. Tuija Lehtisen *Mirkka*-sarjan aloittavassa teoksessa *Mirkka ja rippikesä* rippikoulun tärkein anti näyttää olevan se, että Sepe ja Juuso kinaavat koko rippileirin ajan.

Edelleen lähes kahdeksankymmentä prosenttia suomalaisista kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja muilla kristillisillä kirkoilla ja uskontokunnilla on omat jäsenensä. Nykyään nuorille kirjoittavista suomalaiskirjoituksista Hellevi Salminen on käsitellyt uskoa ja uskontoa kirjoissaan, etenkin käännyttyään ortodoksiksi. Hänen kirjoissaan *Niin mieleton ikävä* (1995) ja sen jatko-osassa *Süipiä vaille enkeli* (2000) päähenkilö Katja päätyy suomalaisittain jopa marginaaliseen ratkaisuun: hän menee luostariin.

Kristilliset kustantamot ovat tietysti eri asia, mutta niilläkään ei ole juuri tarjota kotimaisia lasten- tai nuortenromaaneja. Esimerkiksi helluntailaistaustaisen Aikamedian julkaisemasta

kaunokirjallisuudesta suuri osa on aikuisille suunnattua käännöskirjallisuutta Yhdysvalloista, kuten Bodie Thoenen teokset ja Jan (oik. Janice Meredith) Karonin *Pappila keskellä elämää* -sarja (*The Mitford Series*). Kanadalaisen Janette Oken teosten kääntäminen on ollut vähäisempää ja rajoittuu muutamaa nimikkeeseen. Ilmeisesti hänen kirjansa eivät ole saavuttaneet suomalaisessa kirjoja ostavassa yleisössä niin suurta suosiota kuin Atlantin toisella puolella.

Politiikan käsittely tyttökirjoissa on ollut koko lailla kirjan ilmestymisen ajankohdasta ja julkaisumaasta riippuvainen. Venäjän vallan aikana suomalaisille kirjailijoille se ei oikeastaan käynyt päinsä, 1960- ja 1970-luvuilla politiikkaa saatettiin suorastaan vaatia nuorille suunnattuun kaunokirjallisuuteen. Rauha S. Virtanen on kertonut, että hänelle antoi herätteitä yhteiskunnallisten asioiden ymppäämiseen nuortenkirjoihinsa Ritva-Liisa Pilhjertan kritiikki *Kansan Uutisissa* vuonna 1978. ”Kritiikki meni jysähtäen perille. Olin tuomiolla. Inhosin kirjoittajaa, mutta tiesin, että hän oli oikeassa” (Virtanen 1990, 207).

Esimerkiksi Hellevi Salmisen *Sanovat Allisoniksi* (1972) ja *Sivari* (1984) käsittelevät aatteita ja niiden toteuttamismahdollisuuksia käytännön elämässä luonnikkaammin kuin Merja Otavan *Fifti-fifti*. Tosin *Sivari* ei ole tyttökirja. *Priskassa* Hiiren äidin kerrotaan olevan puoluepamppu, mutta puoluetta ei mainita. Montgomeryn *Anna*-kirjoissa kerrotaan aivan avoimesti, ketkä kannattavat konservatiivipuoluetta. Rauha S. Virtasen 1970-luvulle sijoittuva *Seljalta maailman ääreen* (2001) taas ei ole niin pohdiskeleva, vaan Virtanen on onnistunut elvyttämään kirjan sivuilla aidon vasemmistolaisen aatteen palon, joka huipentuu eritoten kirjan lopussa, kun kaikki kirjan keskeiset henkilöt osallistuvat marssille vastustaakseen Chilen sotilasdiktatuuria (Virtanen 2001, 291–294).

Yhdysvaltalaisen Helen Wellsin *Ursula (Cherry Ames)* -sarjan osat 1–6, joiden tapahtumat sijoittuvat toisen maailmansodan aikaan, ovat propagandistisempia kuin Bergrothin *Nuoren lotan päiväkirja*. Sarja onkin aloitettu sota-aikana 1943 ja Ursula sairaanhoitajakoulusta valmistuttuaan menee sotaväen palvelukseen sairaanhoitajaksi ja saa luutnantin arvon. Ursula palaa sodasta Illinoisiin sarjan osassa kuusi *Cherry Ames, Veterans' Nurse* (1946) (*Ursula palaa kotiin*) ja saa kotikaupungissaan sankarin vastaanoton. Hän jatkaa työtä sotainvalidien parissa. Sarjan myöhemmät osat ovat poliittisesti neutraalimpia eikä Ursula muistele sotaa.

Ulkomaisissa tyttökirjoissa tytöillä on esikuvia, joita he ihailevat. Suomalaisissa kirjoissa se on vähäisempää. Henkilöt saattavat pitää esimerkiksi tiettyjen artistien musiikista, mutta eivät välttämättä ihaile artistin persoonaa. *Priskassa* henkilöillä saattaa olla laulajien tai filmitähtien kuvia esillä, mutta asia on ikään kuin taustalla, mitään pontevaa fanittamista ei harrasteta.

Runotyttö-kirjoissa Emilia mietiskelee Brontën sisarusten ratkaisuja pohtiessaan omaa elämäänsä. Helen Boylstonin *Helenan oppivuodet* -kirjassa (*Sue Barton, Student Nurse*) Helenan aloitellessa sairaanhoitajan uraansa hänelle on tähtihetki saada potilaakseen vanha mies, joka on ollut nuorena poikana soittokunnassa Krimin sodassa ja nähnyt omin silmin Florence Nightingalen. (Boylston 1936, 138–140.)

Aina tunnettuja henkilöitä ei ihailta ulkomaisissakaan kirjoissa. Ruotsalaisen Gunnel Beckmanin teoksessa *Kolme viikkoa myöhässä* (*Tre veckor över tiden*, 1974) päähenkilö, joka epäilee tullessa raskaaksi, joutuu miettimään, olisiko hän valmis äidiksi vai onko abortti ainoa järkevä vaihtoehto. Hän tuumii myös, että tunnettuja lapsettomiksi jääneitä henkilöitä kuten kuningatar Fabiolaa ja šaahitar Sorajaa säälitään, koska he eivät ole kyenneet saamaan lasta.

Ajankohtaisiin tunnettuihin henkilöihin tai ilmiöihin viittaaminen nuorten kirjoissa on ongelmallista. Kaikissa kirjoissa sitä ei harrasteta ollenkaan. Julkkisten mainitsemisesta yleensä seuraa se, että kirja tuntuu jo muutaman vuoden päästä nuorista lukijoista vanhentuneelta. Sitten, kun kirjan julkaisemisesta on kulunut useampi vuosikymmen, saattaa tuon ajan ilmiöiden ja kuuluisien henkilöiden mainitseminen kirjassa tuntua lukijasta kiehtovalta ja auttaa eläytymään kirjan aikakauteen kuin se olisi historiallinen romaani. Toisaalta joku hetkellisesti suosittu näyttelijä tai muusikko saattaa jo viidentoista vuoden päästä olla täysin unohtunut, joten hänen nimensä komeilemassa nuortenkirjan sivulla voi nuorelle lukijalle olla täysin merkityksetön tai ihmetystä herättävä kuin käytöstä poistunut slangisana. Tämän hetken nuorelle lukijalle pitäisi jonkun vanhemman selittää, millainen oli television Onnenpyörä-visailu, johon Lauran isä osallistuu.

Kotimaisista teoksista Anna-Liisa Haakanan *Ykä yksinäisessä* (1980) viitataan Juice Leskiseen ja Hellevi Salmisen *Viidestoista yö* (1981) on niin ikään napannut nimensä Juicen samannimisestä laulusta. Marja-Leena Tiaisen kirjassa *Tähdet putoo ja sammuu* (1994) päähenkilö ihailee 1990-luvun alussa suosittua poikabändiä New Kids On The Blockia. Myös eräässä Merja Jalon *Nummelan ponitalli* -sarjan kirjassa muuan tallityöstä kuuntelee Dingoa. Anu Jaantilan *Jenkkivuodessa* (1979) Sanna amerikkalaisessa koulussaan musiikinkurssiin kuuluvassa rock-musiikkiesitelmässään valitsee aiheekseen Mikko Alatalon (Jaantila 1979, 107).

Tyttökirjoissa päähenkilö useinkin löytää tulevan elämänkumppaninsa joko ennemmin tai myöhemmin. Terttu Pajunen-Kivikkään *Tätien Anna-Marissa* se oikea on Anna-Marin lapsuudenmaisemista Lapista kansakoulutoveri. Etelän koulukaverit eivät tähän tarkoitukseen kelpaa. Myös Montgomeryn *Runotyöissä* Emilia ja Ilse valitsevat lapsuudentoverinsa, tosin vasta monien mutkien jälkeen. Samoin *Anna*-sarjassa Gilbertiin tutustutaan ensimmäisessä osassa. *Laura*-sarjassa Niko tulee mukaan tarinaan toisessa osassa, mutta käytännössä Laura löytää sen oikean jo

varhain. Näin käy myös Merri Vikin *Lotta*-kirjoissa. Helen Boylstonin Helena ei ole lapsi, vaan sairaanhoitokoulun opiskelija, mutta yhtä kaikki, Bill esitellään lukijoille jo sarjan ensimmäisessä osassa. Samoin Leena Walleniuksen *Lotta lentoemäntä* -sarjassa (1994–1997) on jo ensimmäisen osan perusteella selvää, että Lotta ja Tom päätyvät yhteen, vaikka välillä muulta näyttääkin.

Priska onkin moniin tyttökirjoihin verrattuna aivan erilainen, sillä päähenkilö ei päädy yhteen ihastuksensa Kain kanssa ja koska hänen tarinalleen ei ole kirjoitettu jatkoa, lukija ei saa tietää, mitä Priskalle myöhemmin tapahtui. Parisuhde ja myöhemmin oman perheen perustaminen ei ole *Priskassa* esillä. Romanttisena parina saavatkin olla serkku Marke ja Priskan matematiikan preppaaja Kalervo. He päätyvät kihloihin. Suhde on kuitenkin niin taustalla oleva sivujuonne kirjassa, että siitä ei paljoakaan kerrota.

Viittauksia seksiin tapahtuneena tosiasiana, ei niinkään tapahtumankuvauksena, on esiintynyt enemmän ns. ongelmakirjallisuudessa kuten Hellevi Salmisen *Mikä sun on, Saila?* (1974) ja Anna-Liisa Haakanan *Ykköstyttö* (1981), jotka kertovat vahinkoraskauksista. Näille kirjoille on ollut tilausta, koska nuorille elävässä elämässä sattuu ja tapahtuu. Rajumpi esimerkki on Inka Nousiaisen *Kivienkeli* (1993), jonka moniongelmainen päähenkilö on joutunut lapsena seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi.

Äitini, joka 1970-luvulla työskenteli Kauhavan kunnan sosiaalivirkailijana tuli nimiä tai muita tunnistettavia yksityiskohtia mainitsematta joskus kertoneeksi tuolloiselle hyvälle ystävälleen Hellevi Salmiselle joutuneensa työssään käsittelemään muun muassa teiniraskaustapausta ja epäilee Salmisen saaneen idean *Mikä sun on Sailaan?* juuri tästä, sillä Salmisen teos ilmestyi tämän jälkeen Salmisen julkaisutahdilla sopivan pituisen ajan kuluttua. Haakana puolestaan kertoo saaneensa aiheen *Ykköstyttöön* teiniraskauksia käsitteleestä lehtiartikkelista, joka toi hänelle mieleen muiston parinkymmenen vuoden takaa eräästä lapsen saaneesta abiturienttityöstä (Haakana 1990, 10–11).

Suomalaisten tyttökirjojen sankarittaret ja keskeisimmät sivuhenkilöt ovat hyvin luotettavia ihmissuhdeasioissa verrattuna norjalaisen Ellinor Rafaelsenin sankarittareen Katjaan.

Viisitoistaosainen *Katja*-sarja ilmestyi 1991–2001. Impulsiivisen Katjan kaikille tempauksille ei lukija oikein keksi puolustusta. Osassa *Katja Norjan kesässä* Katjalla on vakituinen poikaystävä, mutta kesälomapaikassa erillään poikaystävästä hän tapailee muita. *Katja*-sarjalle onkin ominaista, että harkitsemattomien päähänpistojensa seurauksena Katja yleensä joutuu vaikeuksiin.

7 LUKIJOIDEN KOMMENTTEJA

Tyttökirjojen lukijat viime kädessä arvioivat, miten kirjailija on onnistunut työssään. Tässä lähteinä lukijoiden ajatuksiin on käytetty Suvi Aholan ja Satu Koskimiehen kokoamaa teosta *Uuden Kuun ja Vihervaaran tytöt*, jossa on julkaistu Montgomeryn teosten lukijoille suunnatun perinnekeruun tuottamaa aineistoa. Moni keruuseen osallistunut oli vertailun vuoksi kirjoituksessaan käsitellyt myös muiden kirjailijoiden tuotantoa ja suhdettaan tyttökirjoihin.

Internet tarjoaa aineistoa kirjallisuusblogien muodossa. Kirjablogeissa on se kiintoisa puoli, että ne ovat lukijoiden omaehtoista toimintaa, eivät ylhäältä ohjattua kuten esimerkiksi koulutehtäväksi annetut kirjaesittelyt. Sähköistä lukupäiväkirjaa verkossa pitävät henkilöt voivat kirjoituksissaan käsitellä sellaista kirjallisuutta kuin itse tahtovat sillä tavoin kuin itse tahtovat. Tietyissä mielessä he muistuttavat tyttökirjojen kirjoittavia sankarittaria, jotka ovat kiinnostuneita kulttuurista ja kykeneviä ilmaisemaan itseään kirjallisesti.

Joukkoon on osunut myös Keski-Pohjanmaan verkkolehteen lukiolaisena kirjallisuuskritiikkejä nuortenkirjoista kirjoittanut tyttö. Siteerattujen kirjoittajien taustasta ei ole juurikaan tietoa. Montgomery-keruuseen kirjoituksella osallistunut Anu Lahtinen lienee historiantutkija Anu Lahtinen, joka on itsekin julkaissut oman alansa teoksia. Osa kirjoittajista taas on koulutyttöjä. Todennäköisesti kukaan kirjoittajista ei ole mies.

Tuija Lehtinen on saanut runsaasti kommentteja kirjablogeissa, mikä on ymmärrettävää, koska hän on edelleen aktiivisesti toimiva kirjailija. Merja Otavan ja Mary Marckin teokset on julkaistu ennen kuin internetiä ja kirjablogeja oli keksittykään. Silti bloggaajatkin ovat tarttuneet Marckin teoksiin ja kertoneet lukukokemuksistaan blogeissaan. Mainintoja löytyy myös Merja Otavasta.

Lukijoiden suosikkeja on kartoitettu erilaisin kyselyin. 2004 Helsingin Sanomat julkaisi äänestyksen, jossa etsittiin lukijoiden mieluisimpia lasten- ja nuortenkirjoja. Yksittäisillä teoksilla oli kaksi sarjaa, kotimaiset ja ulkomaiset. Lisäksi oli kirjasarjoille sekasarja, johon sai nimetä sekä kotimaisia että ulkomaisia teoksia.

Tulokset julkaistiin 18.7.2004. Kotimaisen sarjan voitti Aili Somersalon *Mestaritontun seikkailut* 176 äänellä. Anni Swanin *Iris rukka* sijoittui toiseksi 145 äänellä. Merja Otavan *Priska* pääsi myös julkistetulle suosituimmuuslistalle, jolle sisällytettiin kaikki teokset, jotka saivat vähintään 30 ääntä. *Priska* oli saanut taakseen 32 äänestäjää.

Kirjasarjoista Anni Polvan *Tiina*-kirjat päätyivät ykköseksi 314 äänellä. Samantyyppisiä tuloksia on saatu myöhemmin muissa kyselyissä ja äänestyksissä. *Iris rukka* ja *Tiina*-kirjat ovat olleet mieluisia, samaten *Selja*-sarja.

Sara Kukkosen kaupallisessa Saran kirjat -blogissa on blogin seuraajille pidetty kysely ”Kuka on mielestäsi vaikuttavin suomalainen tyttökirjallinen hahmo?” 4. 11. 2011 julkaistuun kysymykseen tuli runsaasti vastauksia. Anni Swanin Iris, Anni Polvan Tiina ja Rauha S. Virtasen Virva Selja olivat suosittuja. Vastaajista nimimerkki Karoliina kannatti *Eeva*-kirjojen Herttaa. ”Hän on tyttökirjojen tyyliin se kiltin päähenkilön ystävätär, joka uskaltaa ja sanoo ääneen.”

Myös nimimerkki Luru oli mieltynyt Mary Marckin sankarittariin.

Mary Marckin henkilöissä viehätti varmaan se, miten eriluonteiset ystävykset edustivat erilaisia piirteitä, jotka tunnisti tai olisi halunnut tunnistaa itsessään: kirjojen varsinaiset päähenkilöt (esim. Eeva) olivat kilttejä, joskus vähän liiankin hyveellisiä ja oikeamielisiä, joten räväkämmät ystävät, (esim. Karoliinan mainitsema Hertta) toivat sopivaa vastapainoa. Hertta on kyllä hyvä tyyppi.
(Luru, 4.11.2011)

Nimimerkki Liisa oli 11. 11. 2011 osallistunut kyselyyn ja kehui Priskaa. Priskan esimerkki oli auttanut häntä itseään käsittelemään nuorena omia tunteitaan. ”Samaistuin todella voimakkaasti Priskan haluun kirjoittaa ja pelkoon joka kahlitsee kirjoittamista.” Liisalle Priska on ollut tärkeä esikuva hänen ollessaan itse lähes Priskan ikäinen.

Minullakin oli joskus 12–14-vuotiaana myös vaihe, jolloin en osannut kirjoittaa tai muutenkaan ilmaista tunteitani tai ajatuksiani rehellisesti. Priska auttoi minua tajuamaan, että kyse oli pelosta kohdata omia tunteitaan ja pelkojaan. Siksi Priska on minulle ehdottomasti vaikuttavin tyttöhahmo.
(Liisa, 11.11.2011)

Priskan kannattajiin lukeutuu myös Saran kirjat -blogissa 27.8.2010 julkaistun kyselyn ”Kerro vaikuttavimmasta kotimaisesta tyttökirjasta” vastaaja Ilse. Hän kirjoitti 28.8.2010: ”Vaikuttavuus syntyi jonkinlaisesta tunnistamisen kokemuksesta, vaikka Priskan kaupunkimaailma olikin itselleni vieras.”

Nimimerkki Minna liputti samassa kyselyssä Marckin kirjojen puolesta.

Marckin teoksissa viehätti ajankuva ja helsinkiläisyys, samasta syystä esim. Anni Swanin klassikot olivat lempiluettavaa. Espä, Fasä ja kaikki muut epookkiin kuuluvat viehättivät. Yllämainitut ovat klassikkoja, uudemmista olen pitänyt paljon esim. Tuija Lehtisen tuotannosta.
(Minna 28.8.2010)

Nimimerkki Ahkun suosikki on Leena Härmän *Pieni Tuittupää*, mutta hän on löytänyt mieleisiään kirjoja myös uudemmasta tyttökirjallisuudesta. Ahkun teksti heijastellee yleisemminkin tyttökirjaharrastusta.

Tyttö- ja nuortenkirjoja en ole hylännyt koskaan, vaan lukenut niitä aina, sekä vanhoja että uusia. Pidän paljon Tuija Lehtisen ja Salla Simukan ja monen muun kirjoista, mutta väkevimmät tyttökirjaelämykseni saan yhä lapsuuteni ja nuoruuteni klassikoista.
(Ahku 29.8.2010)

Nimimerkki Karoliina kertoo lukeneensa paljon *Tiina*-kirjoja ja *Iris rukka* on ollut hänellekin hyvin tärkeä ja mieleenpainuva teos. Vaikuttavimmat tyttökirjat hänelle olivat kuitenkin *Eeva*-kirjat. Karoliina perusteli vastauksensa:

Joku Eeva-kirjojen tunnelmassa oli tuttua, samastuttavaa ja toisaalta ihanan vanhanaikaista sekä kiehtovaa. Pidän vielä aikuisenakin lämpimistä perhekuvauksista ja Eevan perhe sekä koti olivat suloiset. Myös kaveriporukka oli mahtavan moninainen ja toinen toistaan tukeva.
(Karoliina 30.8.2012)

Nimimerkillä Susa P. osallistunut kirjoittaja kuvaa ansiokkaasti sitä, miten lukijan suhde kirjaan muuttuu. Hän on kuin kouluesimerkki Jaussin kuvailemasta odotushorizontista ja sen muuttumisesta, kun lukija on kartuttanut sekä elämän- että lukukokemustaan. Samat teokset saattaa kokea aivan eri tavalla, kun ne lukee uudelleen.

Kymmenisen vuotta sitten suuren vaikutuksen teki Tuija Lehtisen Laura-kirjat, jotka on tullut luettua moneen kertaan. Vaikutuin Laurasta, joka oli mukava ja hyvä koulussa, suosittu ja kaiken lisäksi Lauran ulkonäkö oli kohdallaan. Laura on siis juuri tyypillinen tyttökirjojen sankaritar, jota on helppo ihailla ja haaveilla olevansa samanlainen. Joitakin vuosia sitten luin noita kirjoja uudestaan ja hassua kyllä, inhosin kirjoja juuri em. syistä. Minusta Laura oli liian täydellinen, epäuskottava ja siksi ärsyttävä. Olisin kaivannut kirjoihin vähän lisää tosielämää, kuten sydänsuruja ja maailmantuskaa.
(Susa P. 8.9.2010)

Tuija Lehtinen osallistui itse samaiseen kyselyyn 11.9.2010 ja kertoi pitävänsä *Iris rukasta* (tosin kirjoitti ”Iris”), *Selja*-sarjasta ja lukevansa silloin tällöin uudelleen vanhoja suosikkejaan ja keräävänsä tyttökirjoja.

Nimimerkki Nipre osallistui myös kyselyyn 29.5.2011 ja vertaili keskenään Tuija Lehtisen tyttökirjasarjoja, joista *Mirkka*-kirjat olivat eniten hänen mieleensä. ”Mirkka-sarja on Lehtisen

kirjoista 'perinteisin' tyttösarja. Laura- ja Rebekka-sarjat ovat hieman liian nykyaikaisia (mukana on jo kännykät, netit yms).”

Keskustelupalsta Plazalla nimimerkki Gynword esitti 11.1.2009 kysymyksen: ”Oletko lukenut kirjan, joka mullisti elämäsi tai ajatusmaailmasi?” Eräs vastaajista oli nimimerkki Phyl, joka kertoi *Priskan* tekemästä vaikutuksesta.

Varhaisnuoruudessani, ujona pienenä maalaistyttonä lukemani Merja Otavan *Priska* muutti totaalisesti elämäni. Ainakin hetkellisesti muutuin ujosta maalaistytöstä moderniksi nuoreksi. Siinä kirjassa oli jotain niin uutta ja erilaista verrattuna 60-luvun alun ajatteluun.

(Phyl 22.1.2009)

Eeva-kirjojen heikkoudeksi Salla Brunou mainitsee lukupäiväkirjassaan 25.9.2008 kirjojen kaavamaisuuden.

Eevan luokka on melko kaavamainen tyttökirja. Montgomeryn veroinen *Marck* ei ole, mutta ihan mukiinmenevää teksti on. Hahmot ovat melko kaavamaisia tyyppejä ja juoneksi riittävät satunnaiset tapahtumat, ja kirjan loppupuoliskolla koetaan pitempi yhtenäinen jakso, jossa toki on moraalinen opetus.

(Salla Brunou 25.9.2008)

Salla Brunou piti Herttaa elävimpinä kuvattuna hahmona, Saara Turusta nyrpeydessään kaavamaisimpana sivuhenkilönä. Kohtauksista hänelle on jäänyt mieleen erityisesti se, missä Noora puhuu kuperista kynsistään.

Salla Brunoun blogia kommentoinut nimimerkki Erika kertoi 6.10.2008 omaksi *Marck*-suosikikseen *Luokan ikävimmän tytön*. Hän piti siinä kepeihin *Eeva*-kirjoihin verrattuna tummemmasta sävystä. ”Se ei ymmärtääkseni liity mitenkään *Eeva*-kirjoihin, vaikka aivan samanlaiset helsinkiläis- ja säätyläismiljööt siinä on. Muistan lukeneeni sen ensimmäisenä ja sen jälkeeni ryhtyneeni *Eevoihin*, mutta *Eeva* oli jotenkin liian valoisa hahmo enkä tykästynyt.”

Anu Lahtinen kommentoi aihetta edelleen 28.6.2011 Bergrothin elämäkertatietojen pohjalta, ja huomauttaa merkittävästä tosiseikasta: ”Kirjat ovat kuitenkin kiintoisia ajankuvana, joka toisaalta ei ole ihan tästä todellisuudesta – Kersti Bergroth ei itse ollut teini 1900-luvun alun Helsingissä.”

Lukijoille *Marckin* ja Bergrothin kirjat ovat olleet ainakin joissain tapauksissa esikuvina kirjoittamiseen. Kaisa Neimala kertoo nuoruudessaan pyrkineensä päiväkirjaansa kirjoittaessaan L. M. Montgomeryn *Anna*-kirjojen mukaiseen tyyliin, mutta havaitsi sen epäluontevaksi. ”Aina, kun

katse osui päiväkirjassa tuohon kohtaan, vääristyi suu ja vahvistui päätös valita tyyli-ihanteeksi Lucy Maud Montgomeryn sijasta kuitenkin Kersti Bergroth” (Neimala 2005, 247).

Eevan isä on hahmona ollut lukijan Sofi-ina mieleen. Hän kommentoi About books -blogissa 19.2.2009: ”Mitä olisikaan hauska perhe ilman sarkastista isää?”

Eeva-kirjojen lukija, nimimerkki Sofi-ina About books -blogissaan nauttii *Eeva*-kirjoissa juuri huumorista. Hauskimpana hän pitää osaa *Yhteiskoululaisia* ja antaa 3.3.2009 päivätyssä kirjoituksessaan hauskuudesta ansion Harri Nevan henkilöahmolle: ”- - - Yhteiskoululaisia tarjosi enemmän naurua. En voi olla ajattelematta sen johtuvan siitä, että Harri Neva, eräs Eevan luokalla oleva poika, sai enemmän puheenvuoroja.”

Priskaa on kommentoitu Montgomery-perinnekeruun yhteydessä. Lukijat ovat panneet merkille Priskan saamattomuuden kirjoittajana. Innokas *Runotyttöjen* lukija Erika Kokkonen vertaa itseänsä Priskaan. ”Olin kuin Emilian modernimpi suomalaisversio, Merja Otavan Priska, joka väittää haluavansa tulla kirjailijaksi mutta ei kirjoita mitään” (Kokkonen 2005, 207).

Saran kirjat -blogin kyselyihin osallistunut Liisa on myös omassa Luetut lukemattomat -blogissaan käsitellyt *Priskaa*. Kirjoitusta kommentoi 23.4.2012 nimimerkki Salla, joka vertaa kirjailijoita: ”Marck on aika kaavamainen.” Liisa vastasi Sallalle:

Juu, kyllä Priska on paljon realistisempi kuin Marckin kirjat, enemmän kiinni todellisessa elämässä. Ja vakavampi. Se näkyy siinäkin, että kirjassa on kyllä sitä synkkyyttäkin, vaikkei kirja kokonaisuudessaan ehkä synkkä olekaan. Mutta henkilöt, varsinkin Priska, potevat ihan aitoa nuoruuden ahdistusta.
(Liisa 23.4.2012)

Nimimerkki Katja osallistui keskusteluun ja mainitsi lukeneensa Priskan 12-vuotiaana 1980-luvulla. ”Muistelen, että Otava osaa kuvata teinityttöjä todella hyvin.”

Laura-kirjoista on kirjoitettu blogeissa runsaastikin, ovathan bloggaajat päässeet vuosituhannenvaihteen molemmin puolin ilmestynyttä sarjaa kommentoimaan tuoreeltaan. *Laura*-kirjojen lukija kirjoittaa sarjan avausosasta Julian sivut -blogissaan 28.7.2009: ”Kirjassa oli Anni Polvan Tiina-sarjan henkeä, mutta Laura ei ole sellainen ärsyttävän jalomielinen kuin Tiina.” Seuraavaa osaa, *Rakas Laura*, kirjoittaja arvioi täten: ”Laura-sarjan toinen kirja on ihan menevää viihdettä, muttei tarjoa sen syvällisempää pohdiskeltavaa. Mielestäni edellinen osa oli hieman parempi.”

Äärimmilleen viety poikamaisuuden ihannoiti *Tiina*-kirjoissa voi jopa ärsyttää (aikuis-) lukijoita. Anu Lahtinen vertailee, mitä tyttökirjoja hän voisi antaa mahdollisesti joskus omien lastensa lukea.

Montgomeryn teokset kuuluvat niihin, joita kuvittelisin voivani huoletta jättää mahdollisten lasteni käsiin. Nykyään hiukseni nousevat pystyyn, kun tarkastelen *Tiina*-kirjojen tyttövihamielisiä piirteitä (kukaan muu tyttö ei ole minkään arvoinen eikä pysty mihinkään paitsi poikamainen Tiina) tai vaikkapa Alcottin teoksissa esiintyvää elämälle vierasta ylevyyttä ja uhrautuvaisuutta.
(Lahtinen 2005, 222.)

Nimimerkillä Saraseeni blogia kirjoittava lukija kommentoi Lehtisen teosta *Laura ja Akun tehdas*.

Kun on vasta lukenut paria muutakin Lehtisen sarjaa, niissä huomaa todella paljon yhtäläisyyksiä ja samanlaisia piirteitä. Usein jokin reipas urheiluharrastus, bändi, sekopää perhe ja tietynlainen suhtautuminen poikiin. Pojat nähdään vain kavereina, vaikka nämä kuinka katselisivat sillä silmällä. Luonnollisesti hahmoille löytyy myös aina ihailijoita.

Saraseeni-bloginpitäjään Lahtinen on kylläkin *Laura*-sarjassa onnistunut tekemään haluamansa vaikutuksen luomalla Nikosta lukijaa viehättävän hahmon. ”Voisin muuten lisätä top100-ihanimmat kirjamiehet listalle myös *Laura*-sarjan Nikon”, Saraseeni kirjoittaa merkinnöissään *Laura ja Akun tehdas* -kirjasta.

Lukijoita on sarjan edetessä kiinnostanut kovasti, kenen kanssa *Laura* lopulta päättyy yhteen. Katinkan kirjasto -blogin kirjoittaja: ”Itse uskoin pitkään että Tauski veisi Lauran sydämen, mutta sen hurmaaja tulikin sitten vähän puskasta. Tai sanotaanko *Laura* ei nähnyt metsää puilta paremminkin.” Julian sivut -bloggaaja on myös arvuutellut samaa asiaa. Hän piti Laurasta enemmän omana järkevänä itsenään kuin rakastuneena:

Rakastunut *Laura* ei tuntunut lainkaan samanlaiselta kuin muissa kirjoissa, ja Rassekin oli varsin ärsyttävä persoona. Muutenkin Lauran poikajutut tuntuvat vähän ärsyttäviltä, ja odotankin mielenkiinnolla, kuka Lauran lopullinen rakastettu onkaan. Onko se Viljami, Nalle, Niko, Pietari vai kenties Hönö?
(Julian sivut 23.8.2009)

Lukijoilla kyllä on myös koulutyön kuvauksesta mielipiteitä. Katinkan kirjasto -blogin kirjoittaja pitää Lehtisen kirjoissa siitä, että tämän sankaritarilla on matemaattista lahjakkuutta.

Lisäksi tykkään Lehtisen tytöistä siinä mielessä että hän kumoaa vanhaa väitettä siinä etteivät tytöt osaisi matikkaa näissä, vaan Mirkka, Masa ja *Laura* kaikki osaavat sitä erinomaisesti. Tämä saattaa

johtua Lehtisen taustasta hänhän on luonnontieteiden kandidaatti ja opiskellut juurikin matemaattisia aineita (tilastotiede).

Kommentti osoittaa, että lukijat ovat kiinnostuneet myös kirjailijan henkilöstä ja pääättelevät kirjailijan henkilöhistorialla olevan vaikutusta kirjojen sisältöön. Katinkan kirjaston bloggaaja näkee matemaattisesti lahjakkaat tytöt positiivisena roolimallina Lehtisen kirjojen lukijoille.

Terrin hahmon esiintyminen sarjan myöhemmissä osissa on jakanut mielipiteitä. Katinkan kirjaston bloggaaja ei olisi Terriä kaivannut: ”Sitä en tosin ymmärrä miksi Terri piti ympätä noihin viimeisiin kirjoihin mukaan, hän tuntui jotenkin täyhteeltä. Olisi vain pysynyt poissa.” Julian sivut -blogin kirjoittaja on juuri päinvastaista mieltä arvioidessaan 23.8.2009 sarjan päätösosaa *Laura, sua kaipaam*: ”Oli mukavaa, että kaikkien vanhojen tuttujen, kuten Saken, Hönön ja Terrin kuulumiset kerrottiin.”

Keski-Pohjanmaa-lehden KP24-verkkosivustolla *Laura ja Akun tehdas* -kirjaa arvostellut Hanna Vierumäki (tuolloin abiturienttina KP:n nuorisoavustaja) kirjoitti varsin penseästi. Hänen kuvauksensa Laurasta ja vertaus Jennaan muistuttaa oikeastaan ällistyttävässä määrin Priskan vuodatusta Hillevin ärsyttävästä erinomaisuudesta.

Lähes jokainen kirjan poika rakastuu vuorotellen Lauraan ja kaikki tytöt tahtovat olla Lauran kavereita. Laura on hyvä koulussa. Laura on hyvä jokaisessa asiassa, mitä hän sattuu tekemään. Ja totta kai Laura on myös kaunis kullan värisen tukkansa kanssa. Jotta Lauran erinomaisuus korostuisi, paras kavერი Jenna on kaikessa huonompi. Tyypillistä Tuija Lehtistä.
(Vierumäki 10.11.2002)

Lukijoista Julian sivut -blogin kirjoittaja on pannut merkille, että Laura pystyy aina toteuttamaan kuitenkin vaivattomasti toiveensa, vaikka perhe ei olekaan suurituloinen. ”Ja ylipäätään kaikissa Lauroissa ärsyttää päähenkilön sosiaalielämä; a) Laura käy kahvilassa joka päivä, b) ja leffassa joka toinen päivä, c) ja bileitäkin tuntuu riittävän, d) ja poikien suosio vaikuttaa rajattomalta.” *Laura ja Akun tehdas* -kirjaa kommentoivassa 23.8.2009 päivätyssä blogissaan kirjoittaja toteaa, ettei hänellä itsellään ole mahdollisuutta rahan tai ajankäytön puolesta elää kuin Laura.

Paljon lukevat bloggaajat suhtautuvat *Laura*-kirjoihin siis varsin kriittisesti. He lukevat Lehtisen teoksia kyllä, mutta eivät erehdy pitämään niitä minään kirjallisuuden merkkiteoksina.

Lukijat seuraavat kirjojen henkilöiden elämää ja heitä kiinnostaa, kuinka henkilöiden käy. Arjen kuvauksen pitäisi kuitenkin olla uskottavaa. Liika täydellisyys ärsyttää lukijoita, vaikka toisaalta halutaan päähenkilön olevan myönteinen malli ja samastumiskohde. Päähenkilön lisäksi hänen

perheensä ja ystävänsä ovat tärkeitä lukijoille. Mielenkiintoista on huomata, että *Eevoissa* ja *Priskassa* helsinkiläisyys on ollut jonkinlainen kiehtova elementti muualla asuville lukijoille.

Vanhemmissa tyttökirjoissa lukijoita miellyttää lukukokemuksessa kirjan aikakauteen eläytyminen, uudemmissa, joita nuorikin lukija voi arvostella aikalaisena, kuten *Laura*-kirjoja, epäuskottavat yksityiskohdat on helpompi huomata. Jo hyvinkin nuori lukija, joka lukee paljon, keksii pian tuotteliaiden kirjailijoiden kirjoissa toistuvat kaavamaisuudet. Toisaalta ottaessaan luettavaksi tyttökirjan, lukija odottaakin tietynlaista sisältöä. Ilmeisesti Terrin persoona, joka on hyvin poikkeava perinteisten tyttökirjojen henkilövalikoimasta, jakaa tästä syystä mielipiteitä lukijakunnassa.

8 YHTEENVETO

Tyttökirjat ovat kouluikäisille tytöille suunnattua kirjallisuutta. Kirjailijat pyrkivät sisällyttämään tyttökirjoihin ainesta, jonka uskovat kiinnostavan nuoria lukijoita ja kirjojen päähenkilöt ja tärkeimmät sivuhenkilöt tarjoavat lukijoille samastumiskohteita. Hyvin usein tässä onnistutaankin ja muutamat tyttökirjat löytävät yhä uusia lukijoita uusista sukupolvista. Mary Marckin *Eeva*-kirjat ovat esimerkki tyttökirjoista, jotka ovat saavuttaneet lukijoiden keskuudessa suosiota jo lähes sadan vuoden ajan.

Tyttökirjojen sisällön analysointiin soveltuu hyvin Hans Robert Jaussin esittelemä reseptioesteettinen lähestymistapa, sillä tyttökirjat muodostavat oman yli 150 vuoden perinteen omaavan lajityyppinsä, joka tarjoaa tyttökirjan lukijalle tietyn odotushorisontin. Myös lukijoiden blogi- eli verkkopäiväkirjojen kommentit vahvistavat Jaussin näkemystä. Lukijat vertaavat lukemiaan tyttökirjoja toisiinsa lukemiinsa tyttökirjoihin, he vertailevat kirjoissa kuvattuja henkilöitä, näiden elämää ja tapahtumia toisiinsa ja arvostelevat niitä. He vertaavat myös omaa elämäänsä ja itseänsä kirjojen henkilöihin ja kokevat joko samastumista tai vaihtoehtoisesti kokevat pääsevät kurkistamaan toisenlaiseen elämään, toiseen paikkaan ja aikaan. Nämä tunteet voivat myös sekoittua. Eevan ja Priskan Helsinki koetaan muualla Suomessa jännittäväksi ja erilaiseksi, mutta päähenkilöön ihmisenä voidaan samastua.

Suomalaisen lastenkirjallisuuden historiassa Mary Marckin *Eeva*-kirjoja pidetään suomalaisen (suomenkielisen) tyttökirjan ja etenkin koululaisromaanin alkuna. Taustalta tosin kuuluvat ulkomaiset esikuvat, joihin Marck viittaakin *Eevan luokka* -kirjassa mainiten muun muassa Ethel S. Turnerin ja Susan Coolidgen kirjat. Saman aikakauden merkittävä kotimainen kirjailija on myös Anni Swan. Vaikutteiden antajiksi on tulkittu myös Louisa May Alcott ja Johanna Spyri.

Priska puolestaan osuu nuorisokirjan ja samalla myös tyttökirjan seuraavaan suureen murroskauteen, toisen maailmansodan jälkeen, jolloin kirjojen tyyli ja niiden käsittelemät teemat alkoivat muuttua. *Priskassa* nuoren tytön sielunelämää käsiteltiin tuoreella tavalla ja nuorisokulttuuria, pop-tähtien ja filmitähtien ihailua ja nuorten tunne-elämän ailahtelua tuotiin uudella tavalla esille. *Priska* koettiin ilmestymisajankohtanaan ja vielä 1960-luvullakin hyvin modernina teinitytön kuvauksena.

Reipashenkisten teosten sijaan muodikkaiksi nuorisokirjoiksi nousivat ongelmakeskeiset romaanit. 1980-luvulla nuortenkirjoihin tuli mukaan seksi ja tässä asiassa monet tutkijat pitävät Tuija Lehtistä tienraivaajana. Lehtinen on kuitenkin kirjoittanut myös paljon perinteisiä tyttökirjoja, muun muassa *Mirkka*-sarjan, *Laura*-sarjan ja nyttemmin hän kirjoittaa *Rebekka*-sarjaa. Lehtinen itse katsoo, että seksikuvaukset eivät kuulu varsinaisiin tyttökirjoihin.

Lehtisen *Rakas Laura* tai muutkaan *Laura*-sarjan kirjat eivät erityisemmin uudista tyttökirjallisuuden tyyliä tai teemoja, vaan pyrkimyksenä lienee ollut tuottaa lajityypin mukainen kirjasarja, jonka lähin vertailukohta on Lehtisen edellinen tyttökirjasarja, *Mirka*-kirjat. Monien lukijoiden mielenkiinto sarjassa onkin kohdistunut lähinnä siihen, kenestä tulee lopulta Lauran vakituinen poikaystävä.

Tyttökirjojen sankarittaret eivät ole liki sadassa vuodessa muuttuneet juuri miksikään. He ovat lahjakkaita ja kunnollisia tyttöjä, yleensä varsin sieviä. Luokkayhteisössä oppilaat on tyyteltä melko kapea-alaisesti. On luokan pelle, älykkö, urheilullinen, taiteilija ja niin edelleen. Häirikköjä ei esiinny vanhemmissa teoksissa, Tuija Lehtisen *Laura*-kirjoissa kylläkin. Paitsi häiriköitä, on tyttökirjojen maailma avartunut vuosien saatossa siten, että naisten työssäkäynti on tullut itsestäänselvydeksi. Jo *Priskassa* Priskan luokan oppilaiden äideillä oli ammatit. *Eeva*-kirjoissa äidit olivat lähinnä hienoja rouvia, mutta tyttäret kyllä pääsivät opiskelemaan. Laura tekee satunnaisesti töitä itsekkin lapsenvahtina. Lehtisen kirjojen lukijakommenteissa on myös havaittu myönteisenä seikkana se, että Lehtisen kirjoissa tytöt voivat olla lahjakkaita matematiikassa.

Tyttökirjoissa tavanomaista on suuri perhe, mikä pätee Eevan ja Lauran perheisiin. Priskan ydinperhe on oikeastaan pieni, mutta Varmaloilla asuu myös pari Priskan serkkua. Suuri perhe ja perhekuvausten tunnelma on tekijä, jonka muutamat lukijat mainitsevatkin heitä viehättäväksi seikaksi *Eeva*-kirjoissa.

Ystävät ovat tyttökirjojen sankarittarille tärkeitä. *Eeva*-kirjoissa ystävyysuhteet tyttöjen kesken pysyvät muuttumattomina halki vuosien. Ainoat muutokset ovat huonojen välien tasoittuminen kuten Saara Turusen tapauksessa. Eeva ja Hertta pysyvät lähimpinä ystävinä sarjan alusta loppuun, mutta *Priskassa* sen sijaan tapahtuu hienovaraisia muutoksia tyttöjen keskinäisissä väleissä. Laura etäännyttävä kirjasarjan mittaan lopulta täysin Jennasta, joka *Rakas Laura* -kirjassa oli vielä hänen parhain ystävänsä. Suuntaus on siis vanhemmasta tyttökirjallisuudesta modernimpaan päin, että ystävyysuhteet, jotka aiemmin kuvattiin käytännöllisesti katsoen ikuisiksi, eivät sitä enää välttämättä olekaan. Sekä Priskan että Lauran tapauksessa muut henkilöt ja asiat nousevat enemmän esille väljähtyneen ihmissuhteen menettäessä merkitystään.

Avointa kilpailua nuorten kesken on vain harvoin, mutta nuoret ajattelevat paljon sitä, mitä muut mahtavat heistä ajatella. He vertailevat itseään toisiin nuoriin eri asioissa. Tyypillisiä vertailukohteita ovat ulkonäkö, koulumenestys tai varallisuus. Etenkin Priska vertaa itseänsä Hilleviin, jota pidetään kaikin puolin esimerkillisenä. Lauralle Jenna on mustasukkainen Tauskista. Eevan elämässä ei tällaisia rasiitteita ole, mutta luokkatoveria Ettaa kiusataan lihavuuden vuoksi.

Kotimaisissa tyttökirjoissa tavanomaista on, että tyttöjen elämässä uskonto ei juurikaan ole esillä. Myös politiikkaa käsitellään melko vähän. Molemmissa aihepiireissä kirjailijalla on tietenkin riski leimautua jonkin aatteen tuputtajaksi ja teoksen muut teemat jätettäisiin kenties huomiotta.

Sen sijaan suhde vastakkaiseen sukupuoleen on tullut keskeisemmäksi vuosikymmenten mittaan. *Eeva*-kirjoissa parinmuodostusta alkaa olla vasta sarjan viimeisessä osassa, jossa vanhat luokkatoverit ovat jo jättäneet koulun taakseen. *Priskassa* on pieniä ihastumisia, jotka eivät käytännössä johda mihinkään. *Rakas Laura* -kirjassa ihastuminen poikiin on enemmän Lauran ystävän Jennan alaa. Seksiä kirjassa ei ole. Sarjan kahdessa viimeisessä osassa, joissa Laura on lukiolainen ja seurustelee vakavasti Nikon kanssa, he alkavat harrastaa myös seksiä. Sitä ei kuitenkaan kuvata, sillä kirjailija Lehtisen mukaan seksikuvaukset eivät kuulu tyttökirjojen lajityyppiin.

Perinteinen tyttökirjojen sankaritar ei ole alituisen valtavan kiinnostunut ulkonäöstään ja muodista. Sivuhenkilöt saattavat olla muotitietoisempia, mutta päähenkilö on kuitenkin yleensä viehättävä, joskin hän saattaa olla kriittinen omaa ulkonäköään kohtaan. Etenkin Priska arvostelee omaa ulkonäkönsä ankarasti, vaikka kukaan muu ei pidäkään häntä rumana. Tärkeissä tilaisuuksissa päähenkilön asu on onnistuneempi kuin yhteisön muotiprinsessojen.

Lauraa lukuun ottamatta tässä käsiteltävien kirjojen sankarittaret ovat varakkaista perheistä. He eivät silti ole mitenkään hemmoteltuja. Ei Laurakaan väitetystä vähävaraisuudesta huolimatta joudu jäämään paitsi mistään, mikä on lukijakommenteissakin pantu merkille.

Eevan ihanteisiin kuuluu oikeudenmukaisuus. *Priskassa* ei ole senlaatuista konfliktitilannetta, jossa oikeudenmukaisuudesta tarvitsisi keskustella. *Laura*-sarjassa tulee erilaisia tilanteita, joita ei selvitetä kunnolla, vaan ongelmia lakaistaan maton alle. Etenkin Lauran luokkatoverin Terrin edesottamukset olisivat monesti kuuluneet viranomaisten käsittelyyn. Lauran pikkuveljen Mikon käytösvaikeuksiin sen sijaan pyritään puuttumaan. *Rakas Laura* -kirjassa Laura on huolissaan isoveljestään Sakesta, koska epäilee tämän maalanneen luvattomia graffiteja rakennusten seiiniin.

Nuorten vapaa-ajan harrastukset ovat tärkeässä osassa tyttökirjoissa. Kirjoittaminen on mieluisaa kaikille tässä käsiteltävien kirjojen sankarittarille. Tämä on ollut perinteinen tyttökirjan sankarittarien lahjakkuudenlaji ja harrastusmuoto Louisa May Alcottin *Pikku naisista* lähtien. Priska ryhtyy loppujen lopuksi harrastamaan kaikkein tavoitteellisimmin luovaa kirjoittamista. Eeva pitää päiväkirjaa ja Laura haaveilee toimittajan urasta. Toinen tyttökirjoissa suosittu harrastuslaji eli näytteleminen tai jollakin muulla tavalla näytelmäproduktioihin osallistuminen, ei sen sijaan näissä kirjoissa nouse esiin.

Laura-sarjassa moderni piirre on se, että Lauran ystävät, harrastukset ja ammattihaaveet eivät ole betoniin valettuja sarjan alusta loppuun. Laura keskittyy sarjassa myöhemmin enemmän

kilpatanssiharrastukseen ja päätty kirjoittamisen tai muun humanistisen alan sijaan opiskelemaan lääketiedettä.

Lukijat saavat viimeisen sanan. Koska teokset on kirjoitettu lukijoille eikä kirjallisuudentutkijoille, kuten Jauss huomauttaa, lukijat ja heidän kommenttinsa ovat päässeet mukaan. Lukijoiden suosikkeja ovat eräiden verkkosivustojen julkaisemien kyselyjen perusteella *Iris rukka* ja Anni Polvan *Tiina*-kirjat. *Tiina*-kirjoissa on myös piirteitä, jotka toisia lukijoita ärsyttävät. Myös *Eeva*-kirjoilla ja *Priskalla* on kannattajat, joihin kirjat ovat tehneet pysyvän vaikutuksen. Näyttäisi siltä, että tietyt seikat kirjassa joko ihastuttavat tai vihastuttavat lukijaa riippuen lukijan omista näkemyksistä. *Eeva*-kirjoissa toiset pitävät tunnelmasta, toisten mielestä Marckin kirjat ovat kaavamaisia. *Priskan* kannattajat pitävät *Priskassa* perusteellisesta tunteiden käsittelystä. *Laura*-kirjoissa lukijoita ärsyttää se, miten suosittu Laura on ja hänelle muutenkin onnistuu kaikki. Toisaalta lukijat ovat malttamattomina odottaneet, mitä Lauralle tapahtuu.

Sitä, saavatko *Laura*-kirjat lukijoita vielä vuosikymmenten päästä kuten *Eeva*-kirjat ja *Priska*, ei vielä voi päätellä. *Mirkka*-kirjoista on otettu 2000-luvulla uusi painos, mikä kertoo siitä, että puutteineen, asiavirheineen ja kaavamaisuuksineenkin sarja on löytänyt myöhemminkin lukijoita eikä ole jäänyt kertakäyttökirjallisuudeksi. Toisaalta lukijoiden suuri mielenkiinto *Laura*-sarjassa kohdistui siihen, kenestä tulee Lauran vakavasti otettava poikaystävä. Kun sarjan on kerran lukenut, tietää, että se on Niko. Tällöin sarjan pariin ei tarvitse myöhemmin enää palata. Lukijoiden kommentit Lauran ärsyttävyydestä ja eräät muut tyytymättömyyden ilmaukset sarjan käännteisiin eivät oikein viittaa siihen suuntaan, että *Laura*-kirjoista tulisi lukijoiden suosimia viihteellisen tyttökirjan klassikoita, joiden pariin palataan yhä uudelleen.

Lähteet

Painetut lähteet

- Aapola, Sinikka: *Helsinkiläistyttöjen ystävyysuhteet* (1992) Teoksessa *Letit liehumaan*.
- Arjava, Hellevi: *Viiden polven Anna ja Emilia* (2005) Teoksessa *Uuden Kuun ja Vihervaaran tytöt*.
- von Bagh, Peter: *Suomalaisen elokuvan uusi kultainen kirja* (2005) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.
- Bergroth, Kersti: *Alkusoitto* (1971) Otava, Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otavan laakapaino, Helsinki.
- Bergroth, Kersti – L. Grandell: *Jääkärit. Kolme kuvaelmaa jääkäri liikkeestä* (1933) Otavan näytelmäkirjoja 8. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino, Helsinki.
- Bergroth, Kersti: *Löytöretki* (1973) Otava, Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset, Helsinki.
- Bergroth, Kersti: *Nuoren lotan päiväkirja* (1940) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino, Helsinki. (4. painos 1940).
- Boylston, Helen: *Helenan oppivuodet* (1936) alkuteos *Sue Barton, Student Nurse*. suom. Kaisa Orjatsalo. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. KK Laakapaino, Helsinki (8. painos 1979).
- Gaselle, Bjørg: *Mette-Marit på balletskolen* (1949) Gyldendal Norsk Forlag AS – Gyldendal Tiden (vuoden 2001 painos).
- Girls, Boys, Books, Toys. Gender in Children's Literature and Culture* (1999) Edited by Beverly Lyon Clark and Margaret R. Higonnet. The Johns Hopkins University Press. Paperbacks Edition 2000.
- Grünn, Karl: *Uusin nuortenkirjallisuus* (2003) Teoksessa *Pieni suuri maailma, Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*.
- Haakana, Anna-Liisa: *Idea löytyy, kirja rakentuu* (1990) Teoksessa *Rivien välistä – Näkökulmia nuorille kirjoittamiseen*.
- Hakala, Hellevi: *1920- ja 1930-luvun nuortenromaani: pyryharakoita ja sankaripoikia* (2003) Teoksessa *Pieni suuri maailma, Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*.
- Havaste, Paula: *Tuija Lehtinen* (1999) Teoksessa *Kotimaisia lasten- ja nuortenkirjailijoita 2*.
- Heikkilä-Halttunen, Päivi: *1940- ja 1950-luvun klassikot* (2003) Teoksessa *Pieni suuri maailma, Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*.

- Heikkilä-Halttunen, Päivi: *Kuokkavieraasta oman talon haltijaksi. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden institutionalisoituminen 1940–1950-luvulla* (2000) Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. RT-Print Oy, Pieksämäki.
- Heikkilä-Halttunen, Päivi: *Patikkamatka maalta kaupunkiin* (2003) Teoksessa *Pieni suuri maailma, Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*.
- Hosiaisuusluoma, Yrjö: *Kirjallisuuden sanakirja* (2003) Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki. WS Bookwell Oy, Juva.
- Härkönen, Marketta: *Kännissä, pöhnässä, pilvessä* (2001) Teoksessa *Kirjaseikkailu – Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas*.
- Jaantila, Anu: *Jenkkivuosi* (1979) Yhteisniteessä *Sannan jenkkivuosi* (2002) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.
- Jauss, Hans Robert: *Literaturgesichte als Provokation* (1970) suom. Maria-Liisa Nevala *Kirjallisuushistoria kirjallisuustieteen haasteena* (1983) Teoksessa *Kirjallisuudentutkimuksen menetelmiä*.
- Kirjallisuudentutkimuksen menetelmiä* (1983) Toim. Maria-Liisa Nevala. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. WSOY:n graafiset laitokset, Juva.
- Kirjaseikkailu – Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas* (2001) Toim. Tuula Korolainen. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. Karisto Kirjapaino Oy, Hämeenlinna.
- Kivilaakso, Sirpa: *Metsien kaukainen sini – Swanin nuortenromaanit* (2003) Teoksessa *Pieni suuri maailma, Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*.
- Kokkonen, Erika: *Samastuminen – ilo ja ongelma* (2005) Teoksessa *Uuden Kuun ja vihervaaran tytöt*.
- Kolu, Kaarina: *Suomalainen lasten- ja nuortenkirja vuosituhatosen vaihteessa* (2003) Teoksessa *Palkitut kotimaiset lasten- ja nuortenkirjat 1990–2002*.
- Kotimaisia Lasten- ja nuortenkirjailijoita 2* (1999) Toim. Ismo Loivamaa. BTJ Kirjastopalvelu Oy, Helsinki. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Kotimaisia naisviihteen taitajia* (1999) Toim. Ritva Aarnio & Loivamaa, Ismo. BTJ Kirjastopalvelu Oy, Helsinki. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Kotimaisia nuorten klassikoita 1* (2000) Toim. Ismo Loivamaa. BTJ Kirjastopalvelu Oy, Helsinki. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Kuivasmäki, Riitta: *Siiwollisuuden tuntoa ja ylewätä kauneuden mieltä. Suomenkielinen nuorisokirjallisuus 1851–1899* (2. korjattu painos 1993) Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1990. Jyväskylän yliopiston monistuskeskus ja Sisäsuomi Oy, Jyväskylä.

- Laajarinne, Jukka: *Muumit ja olemisen arvoitus* (2009) Atena Kustannus Oy, Jyväskylä. WS Bookwell Oy, Porvoo. (2. painos 2009).
- Lagerstedt, Ilpo: *Minä Tex Willer* (2001) Kustannus Oy Jalava, Helsinki. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Lahtinen, Anu: *Pellavauutimet ja samettiverhot* (2005) Teoksessa *Uuden Kuun ja Vihervaaran tytöt*.
- Laitinen, Kai: *Suomen kirjallisuuden historia* (3. uusittu painos 1991) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset, Keuruu.
- Lapsi ja kirja* (1972) Toim. Kari Vaijärvi. Weilin + Göös. Oy Weilin + Göös Ab:n kirjapaino, Tapiola.
- Laukka, Maria: *Kersti Bergroth* (1999) Teoksessa *Kotimaisia naisviihteen taitajia*.
- Laukka, Maria: *Mary Marck (oik. Kersti Bergroth)* (2000) Teoksessa *Kotimaisia nuorten klassikoita 1*.
- Lehtinen, Tuija: *Enkelinkuvia varpaiden välissä* (1990) Teoksessa *Rivien välistä, Näkökulmia nuorille kirjoittamiseen*.
- Lehtinen, Tuija: *Laura, kultatukka* (1997) Kustannusosakeyhtiö Otava. Helsinki. Keuruu.
- Lehtinen, Tuija: *Rakas Laura* (1998) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Keuruu.
- Lehtinen, Tuija: *Laura, sua kaipaam* (2006) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Keuruu.
- Lehtinen, Tuija: *Tabut ja nuortenkirjailija*. Alustus Suomen Nuorisokirjailijoiden tabuaiheisessa seminaarissa 1995. Teoksessa *Luovaa iloa – Nuorisokirjailijoiden vuosikymmeniä* (1996).
- Letit liehumaan – Tyttökulttuuri murroksessa* (1992) Toim. Sari Näre & Jaana Lähteenmaa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. Tammer-Paino Oy, Tampere.
- Loivamaa, Ismo: *Merja Otava* (2000) Teoksessa *Kotimaisia nuorten klassikoita 1*.
- Loivamaa, Ismo: *Nuortenkirjan villit vuodet. Nuortenkirjallisuuden muutosilmiöitä 1990-luvun alussa* (1996) Cultura Oy, Turku. Cosmoprint, Helsinki.
- Lotti, Leila: *Urheat pojat ja suloiset tytöt – Tutkimus itsenäisyyden ajan nuortenkirjojen kuvaamasta suomalaisesta yhteiskunnasta* (1972) Teoksessa *Lapsi ja kirja*.
- Luovaa iloa – Nuorisokirjailijoiden vuosikymmeniä* (1996) Toim. Ismo Loivamaa. Suomen Nuorisokirjailijat ry., Helsinki.
- ”*Luovat, ihanat ihmiset*”, Tuija Lehtisen haastattelu. Teoksessa *Luovaa iloa – Nuorisokirjailijoiden vuosikymmeniä* (1996).
- Manninen, Kerttu: *Kirjoituskilpailujen merkitys* (2003) Teoksessa *Pieni suuri maailma, Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*.

- Marck, Mary: *Eevan luokka* (1917) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. K. F. Puromiehen Kirjapaino O.-Y., Helsinki (5. painos 1948). Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset, Keuruu (7. painos 1982).
- Marck, Mary: *Hyvästi Eeva!* (1923) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Esan kirjapaino Oy, Lahti. (2. painos 1948)
- Marck, Mary: *Luokan ikävin tyttö* (1926) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset, Keuruu (5. painos 1982).
- Marck, Mary: *Minnan syyslukukausi* (1926) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset, Keuruu (5. painos 1982).
- Marck, Mary: *Vähän enemmän Eevasta* (1918) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Keski-Pohjanmaan Kirjapaino Oy, Kokkola (3. painos 1946).
- Marck, Mary: *Yhteiskoululaisia – Romaani Eevasta ja hänen tovereistaan* (1921) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Keuruu (6. painos 1995).
- Mäenpää, Sinikka: *Yksin aikuisten maailmassa* (2005) Teoksessa *Uuden Kuun ja Vihervaaran tytöt*. Neimala, Kaisa: *Kodikasta ja humoristista* (2005) Teoksessa *Uuden Kuun ja Vihervaaran tytöt*.
- Näre, Sari: *Sankareita, onko heitä? Tyttöjen sukupuoli- ja sankarikäsitykset* (1992) Teoksessa *Letit liehumaan – Tyttökulttuuri murroksessa*.
- Om flickor för flickor, Den svenska flickboken* (1994) Red. Ying Toijer-Nilsson och Boel Westin. Rabén & Sjögren. Tryckt hos tuna Tryck AB, Eskilstuna.
- Otava, Merja: *Maailma syntyy joka askeleella* (1990) Teoksessa *Rivien välistä, Näkökulmia nuorille kirjoittamiseen*.
- Otava, Merja: *Minä Annika ÄP* (1961) Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapainossa Porvoossa (2. painos 1961).
- Otava, Merja: *Priska* (1959) Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki. Werner Söderström Osakeyhtiön laakapainossa Porvoossa (7. painos 1966).
- Palkitut kotimaiset lasten- ja nuortenkirjat 1990–2002* (2003) Toim. Kaarina Kolu ja Teresia Volotinen. BTJ Kirjastopalvelu Oy, Helsinki. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.
- Peltola, Lauha – Pihkala, Juha – Pirinen, Heikki – Sinnemäki, Maunu: *Ankkuri 4. Dogmatiikka ja etiikka* (7. uudistettu painos 1990) Weilin + Göös, Amer-yhtymä Oy Weilin + Göösin kirjapaino, Espoo.
- Pihjerta, Ritva-Liisa: *Nuortenkirjallisuuden poliittinen sisältö*. Teoksessa *Luovaa iloa – Nuorisokirjailijoiden vuosikymmeniä* (1996).

Pieni suuri maailma, Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia (2003) Toim. Liisi Huhtala, Karl Grönn, Ismo Loivamaa, Maria Laukka. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. Karisto Kirjapaino Oy, Hämeenlinna.

Postman, Neil: *Lyhenevä lapsuus* (1982) alkuteos *The Disappearance of Childhood*. suom. Ilkka Rekiarvo. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo – Helsinki – Juva. WSOY:n graafiset laitokset, Juva (1985).

Rajalin, Marita: *Sodan jälkiä* (2003) Teoksessa *Pieni suuri maailma, Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*.

Rantakari, Eeva: *Kuinka kauan viivyt keittiössä, Mirjam? Tyttö nuortenkirjojen päähenkilönä* (1972) Teoksessa *Lapsi ja kirja*.

Reimer, Mavis: ”*These two irreconcilable things – art and young girls*”. – *The Case of the Girls’ School Story* (1999) Teoksessa *Girls, Boys, Books, toys. Gender in Children’s Literature and Culture*.

Rivien välistä – Näkökulmia nuorille kirjoittamiseen (1990) Toim. Ismo Loivamaa, Pia Perkiö, Ritva Toivola. Kustantaja Cultura Oy, Turku. Julkaisija Suomen nuorisokirjailijat ry. Ladonta Suomi-Latomo Oy, Helsinki. Paino Kowapaino Oy.

Räisänen, Heikki – Saarinen, Esko: *Raamattutieto* (1978) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset, Keuruu (1.–4. painos, Keuruu).

Rättyä, Kaisu: *Sarjakirjan nousu* (2003) Teoksessa *Pieni suuri maailma, Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia*.

Salminen, Hellevi: *Elämä on ehkä* (1986) Kustannusyhtiö Otava, Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset, Keuruu.

Salminen, Hellevi: *Klarinetinsoittaja putoaa katolta* (1983) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset, Keuruu.

Salminen, Hellevi: *Niin mieletön ikävä* (1995) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Keuruu.

Salminen, Hellevi: *Siipiä vaille enkeli* (2000) Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Keuruu.

Swan, Anni: *Iris rukka* (1916) Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki. Werner Söderström osakeyhtiön laakapaino, Porvoo (16. painos 1973).

Swan, Anni: *Ulla ja Mark* (1924) Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki. (11. painos 1993)

Tarvainen, Olavi: *Kaksitoista kirkkoisää* (1986) Kirjaneliö, Helsinki. Sisälähetysseuran kirjapaino Raamattutalo, Pieksämäki (2. painos 1992).

Tikkanen, Märta: *Ennakkoluulon sanakirjat – Blytonista ja sarjakirjoista* (1972) Suom. Pertti Jokinen teoksessa *Lapsi ja kirja*.

Toivola Ritva: *Rakkaat lukijani* (1990) teoksessa *Rivien välistä – Näkökulmia nuorille kirjoittamiseen*.

Uuden Kuun ja Vihervaaran tytöt (2005) Toim. Suvi Ahola & Satu Koskimies.

Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. Karisto Kirjapaino Oy, Hämeenlinna.

Westin, Boel: *Flickboken som genre* (1994) Teoksessa *Om flickor för flickor, Den svenska flickboken*.

Virtanen, Rauha S.: *Miten kirjani ovat syntyneet* (1990) teoksessa *Rivien välistä – Näkökulmia nuorille kirjoittamiseen*.

Virtanen, Rauha S.: *Seljalta maailman ääreen* (2001) Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki. WS Bookwell Oy, Juva.

Painamattomat lähteet

aboutbooks.vuodatus.net/blog/category/Luetut+kirjat (luettu 19.12.2011)

juliansivut.multiply.com/reviews?&show_interstitial=/&u=%2Freviews (luettu 19.12.2011)

katinkankirjasto.blogspot.com/2011/tuija-lehtinen-rebekka-ja-laura-sarja.html (luettu 19.12.2011)

keskustelu.plaza.fi/lukeminen/1755800/kirja-joka-muutti-elamasi/

luetutlukemattomat.blogspot.fi/2012/04/merja-otava-priska.html (luettu 18.7.2012)

Rajala, Panu: www.saunalahti.fi/panu/kirj3.htm (luettu 26.6.2007)

sarankirjat.blogit.fi/251 (luettu 18.7.2012)

sarankirjat.blogspot.fi/2011/11/kuka-on-mielestasi-vaikuttavin.html (luettu 18.7.2012)

saraseeni.blogspot.com/2011/06/tuija-lehtinen-laura-ja-akun-tehdas.html (luettu 19.12.2011)

sbrunou.blogspot.fi/2008/09/mary-marck-eevan-luokka.html (luettu 19.12.2011)

www.collectingbooksandmagazines.com/hill.html (luettu 2.11.2011)

www.estersallskap.se (luettu 2.11.2011)

www.kp24fi/uutiset/35694/Tuija-Lehtinen-Laura-ja-Akun-tehdas (luettu 19.12.2011)

yle.fi/vintti/yle.fi/laura/kyssareita_lehtinen.html (luettu 19.12.2011)